

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

סדרת
חרדים
בישראל

שנתון החברה החרדית בישראל

2022

גלעד מלאך | לי כהנר

שנתון החברה החרדית בישראל

2022

גלעד מלאך | לי כהנר

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

עריכת הטקסט: לילך צ'לנוב
עיצוב הספר: סטפני ורותי עיצוב
ביצוע גרפי: נדב שטכמן פולישוק
הדפסה: גרפוס פרינט, ירושלים

רכזת המערכת ואחראית הנתונים: יעל בכר
עיבודים סטטיסטיים: גבריאל גורדון

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר ידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני או אחר – כל חלק שהוא מהחומר בספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמוציא לאור.

מסת"ב 978-965-519-410-4

© כל הזכויות שמורות למכון הישראלי לדמוקרטיה (ע"ר) תשפ"ג/2022
Copyright © 2022 by The Israel Democracy Institute (RA)

המכון הישראלי לדמוקרטיה

רח' פינסקר 4, ת"ד 4702, ירושלים 9104602

טל': 02-5300888

אתר האינטרנט: www.idi.org.il

להזמנת ספרים:

החנות המקוונת: www.idi.org.il/books

דוא"ל: orders@idi.org.il

טל': 02-5300800

המכון הישראלי לדמוקרטיה הוא מוסד עצמאי אי-מפלגתי, מחקרי ויישומי, הפועל בזירה הציבורית הישראלית בתחומי הממשל, הכלכלה והחברה. יעדיו הם חיזוק התשתית הערכית והמוסדית של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, שיפור התפקוד של מבני הממשל והמשק, גיבוש דרכים להתמודדות עם אתגרי הביטחון מתוך שמירה על הערכים הדמוקרטיים וטיפוח שותפות ומכנה משותף אזרחי בחברה הישראלית רבת הפנים.

לצורך מימוש יעדים אלו חוקרי המכון שוקדים על מחקרים המניחים תשתית רעיונית ומעשית לדמוקרטיה הישראלית. בעקבותיהם מגובשות המלצות מעשיות לשיפור התפקוד של המשטר במדינת ישראל ולטיפוח חזון ארוך טווח של תרבות דמוקרטית נכונה לחברה הישראלית ולמגוון הזהויות שבה. המכון שם לו למטרה לקדם בישראל שיח ציבורי מבוסס ידע בנושאים שעל סדר היום הלאומי, ליזום רפורמות מבניות, פוליטיות וכלכליות ולשמש גוף מייעץ למקבלי ההחלטות ולציבור הרחב.

המכון הישראלי לדמוקרטיה הוא זוכה פרס ישראל לשנת תשס"ט על מפעל חיים – תרומה מיוחדת לחברה ולמדינה.

מחקר זה רואה אור הודות לתרומתן הנדיבה של קרן קירש, קרן דיאן וגילפורד גלזר, קרן ראסל ברי וקרן רוזלינד וירתור גילברט.

This study was made possible by the generous support of the Kirsh Foundation, the Diane and Guilford Glazer Foundation, the Russell Berrie Foundation and the Rosalinde and Arthur Gilbert Foundation.

תוכן העניינים

7	דברי הקדמה
9	דבר העורכים
11	פרק א: אוכלוסייה
11	א.1. גודל האוכלוסייה
12	א.2. גיל האוכלוסייה
14	א.3. פרייון
15	א.4. תחזית אוכלוסייה
16	א.5. מצב משפחתי
21	לוחות אוכלוסייה
	לוח א/1: אומדני אוכלוסייה, לפי קבוצת אוכלוסייה וגיל, אומדן 2009,
21	אומדן 2015 ותחזית 2022–2065
	לוח א/2: שיעור פרייון כולל אצל נשים יהודיות, לפי הגדרה עצמית על הרצף
23	חרדי-חילוני, 1979–2021
24	לוח א/3: האוכלוסייה החרדית ביישובים שבהם מעל 1,500 תושבים חרדים, 2020
26	המקורות לפרק א – אוכלוסייה
27	פרק ב: חינוך
28	ב.1. תלמידים (לפי פיקוח)
29	ב.2. בחינות בגרות
32	ב.3. תלמידי ישיבות ואברכים
33	ב.4. סטודנטיות וסטודנטים חרדים במערכת ההשכלה הגבוהה
35	ב.5. סטודנטיות וסטודנטים חרדים במערכת ההשכלה הגבוהה: מסגרות לימוד וגיל
	ב.6. סטודנטיות וסטודנטים חרדים במערכת ההשכלה הגבוהה:
36	תחומי לימוד, זכאות לתואר ונשירה
38	ב.7. סטודנטיות וסטודנטים חרדים בהכשרה טכנולוגית
40	לוחות חינוך
	לוח ב/1: תלמידי החינוך היסודי והעל-יסודי, לפי מגדר, פיקוח ודרג חינוך,
40	תשפ"א (2020/21)
41	לוח ב/2: תלמידי ישיבות ואברכים, לפי מוסד, 2012–2021

לוח ב/3: סטודנטיות וסטודנטים לתואר ראשון במוסדות להשכלה גבוהה,
לפי סוג מוסד וקבוצת אוכלוסייה, 2021/22-2009/10

42

47

המקורות לפרק ב – חינוך

48

פרק ג: רמת חיים

49

ג.1. תחולת עוני

51

ג.2. ביטחון תזונתי

51

ג.3. מחשבות על עוני, לפי אוכלוסייה, 2021

52

ג.4. הכנסה חודשית והוצאה חודשית למשק בית חרדי

54

ג.5. יכולת כיסוי ההוצאות החודשיות של משק הבית, לפי אוכלוסייה, 2021

54

ג.6. בעלות על דירה

56

ג.7. מחזיקים ברישיון נהיגה

57

ג.8. זמינות רכב

58

לוחות רמת חיים

לוח ג/1: תחולת העוני של משפחות, נפשות וילדים לאחר תשלומי העברה ומיסים,

58

לפי קבוצת אוכלוסייה, 2019-2003 (ב-%)

59

לוח ג/2: הכנסה חודשית והוצאה חודשית לתצרוכת למשקי בית יהודיים,

59

לפי קבוצת אוכלוסייה, 2019

61

המקורות לפרק ג – רמת חיים

62

פרק ד: תעסוקה

62

ד.1. שיעורי תעסוקה

64

ד.2. הכנסה חודשית

66

ד.3. תעסוקה, לפי משלח יד

70

לוחות תעסוקה

לוח ד/1: תעסוקה בקרב בני 25-64, לפי קבוצת אוכלוסייה ומגדר,

70

1995-2021 (ב-%)

71

לוח ד/2: הכנסה ממוצעת מעבודה שכירה, בני 25-64, סך הכול ישראל וחרדים,

71

בחלוקה למגדר, 2000-2019 (בש"ח)

72

לוח ד/3: מועסקים תושבי ישראל, לפי קבוצת אוכלוסייה, ענף כלכלי ומגדר,

72

2021 (ב-%)

74

המקורות לפרק ד – תעסוקה

75

פרק ה: אורחות חיים

76

ה.1. שירות צבאי ואזרחי

77

ה.2. שימוש במחשב

78

ה.3. שימוש באינטרנט

80

ה.4. חופשה בארץ ובחו"ל

81

ה.5. התנדבות

82

ה.6. תרומה כספית

83

ה.7. בחירות לכנסת

90

לוחות אורחות חיים

לוח ה/1: משתמשים באינטרנט מקרב בני 20+, לפי קבוצת אוכלוסייה,

90

2008-2021 (ב-%)

לוח ה/2: יוצאים לחופשה בחו"ל ובישראל מקרב בני 20+, לפי קבוצת אוכלוסייה,

91

2003-2021 (ב-%)

92

המקורות לפרק ה – אורחות חיים

93 פרק ו: שימוש בשפות, מדדי רווחה אישית ותחבורה ובטיחות בדרכים

93

ו.1. שימוש בשפות

94

ו.2. מדדי רווחה אישית

96

ו.3. תחבורה ובטיחות בדרכים

98

צוות המחקר

"שנתון החברה החרדית בישראל" מבקש להציג תמונת מצב כוללת של החברה החרדית בימים אלו ולתת מידע ורקע על המגזר החרדי, ששיעורו מאוכלוסיית המדינה בשנת 2022 הוא 13%. ששת השנתונים הראשונים (שראו אור בשנים 2016-2021) יצרו מהפכה בחקר החברה החרדית בישראל. בפעם הראשונה כונסו יחדיו שלל נתונים על הדמוגרפיה החרדית, דפוסי הבחירות לכנסת של קבוצה זו, מערכת החינוך שלה, דפוסי התעסוקה, היקף העוני, רמת החיים ואורחות החיים שלה. הלוחות והתרשימים בשנתונים מציגים, בצד נתוני עבר, את הנתונים העדכניים ביותר – כדי שיהיה אפשר להבין את המצב הקיים ובה בעת ללמוד על מגמות השינוי לאורך זמן. בעקבות זאת הפך שנתון החברה החרדית למקור מידע מרכזי עבור מעצבי מדיניות, חוקרים ואנשי תקשורת, וגם עבור גורמים מתוך החברה החרדית.

השנתון השביעי שלפניכם הוא אפוא כבר חלק ממסורת, שבכוונתנו להמשיך בה בשנים הבאות. שנתון זה, כקודמיו, מציג עובדות ומפרש אותן ללא משוא פנים לתועלת המשתמשים בו. המעיינים בו יכולים לקבל תמונה מקיפה ועדכנית של החברה החרדית בישראל בשנת 2022, ושל המגמות והתהליכים המתרחשים בה. בכל אחד מששת פרקי השנתון התמקדנו בנושאים שנראו לנו החשובים ביותר לכלל העוסקים בחברה החרדית. כדי למקד את המבט מצד אחד, ולספק את התמונה המלאה בתחומים חשובים מצד שני, שיבצנו בכל פרק תרשימים גדושי מידע ונתונים, וכן לוחות בסוף כל פרק. **באתר האינטרנט של המכון הישראלי לדמוקרטיה** מוצגים הלוחות המלאים בכל הנושאים המופיעים בשנתון, לוחות רבים נוספים לתועלת החוקרים בתחום, וכן הסבר מתודולוגי והגדרות של כל הנושאים בשנתון.

שנתון זה רואה אור בסופן של שלוש שנים שבהן הכתה מגפת הקורונה בעולם, בישראל, וכמובן גם במגזר החרדי. בתוך הפרקים נבחנו אפוא גם היבטים הקשורים בהשלכות המגפה על היקף ההשכלה הגבוהה, ועל התעסוקה והפנאי במגזר והשפעותיה על היקף השימוש באינטרנט.

כמו בכל שנתון גם השנה נוסף פרק חדש (פרק ו). בשנתון זה עוסק הפרק, המבוסס על הנושא המתחלף בסקר החברתי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס), בסוגיות של רווחה, שימוש בשפות ובטיחות בדרכים. הפרק מציג את רמת שביעות הרצון של חרדים מהיבטים שונים בחייהם, את מידת השליטה שלהם באנגלית ואת היקף השימוש שלהם ביידיש, וכן את מידת השמירה שלהם את חוקי הבטיחות בדרכים. בשנתון הזה הבאנו בפעם הראשונה גם נתונים בדבר גיל הנישואים וגיל לידת הילד הראשון בקרב חרדים.

השנתון הוא תוצר של התוכנית "החברה החרדית בישראל" של המכון הישראלי לדמוקרטיה, שעיקר עיסוקה הוא חקר המגמות בחברה החרדית ועיצוב מדיניות ציבורית לשילוב החרדים בחברה הישראלית. אנו מקווים כי הצלחנו גם הפעם להעלות שאלות חדשות על החברה החרדית בישראל ואף לתת להן מענה מקיף.

ד"ר גלעד מלאך | ד"ר לי כהנר
עורכי השנתון

המכון הישראלי לדמוקרטיה
דצמבר 2022

האוכלוסייה החרדית היא האוכלוסייה הגדלה בקצב הגידול המהיר ביותר במדינות המפותחות, ומכאן שגם בישראל. הגורמים לקצב הגידול המואץ הזה הם שיעורי פריון גבוהים ותנאי רפואה ומחיה מודרניים. גיל הנישואים הצעיר בחברה זו ומספר הילדים הגדול במשפחה תורמים גם הם לגידול המהיר – קצב של כ־4% בשנה. אחת התוצאות של קצב גידול זה היא שהאוכלוסייה החרדית הישראלית היא צעירה מאוד – מחצית ממנה הם בני פחות מ־16. ניתוח הדפוסים של התא המשפחתי החרדי בעשור האחרון מראה על התייצבות בשיעורי פריון של כ־6.5 ילדים לאישה, ועל עלייה קלה בגיל הבאת הילדים לעולם.

גידולה הדמוגרפי המהיר של האוכלוסייה החרדית משפיע כמובן על מעמדה – הכלכלי, החברתי והפוליטי – ולכן הוא מושך אליו תשומת לב ציבורית, תקשורתית ופוליטית. על פי ההערכות של הלמ"ס, האוכלוסייה החרדית בישראל מונה בשנת 2022 כ־1,280,000 נפש, שהן 13.3% מכלל האוכלוסייה, והיא צפויה להגיע ל־16% מכלל האוכלוסייה בשנת 2030.

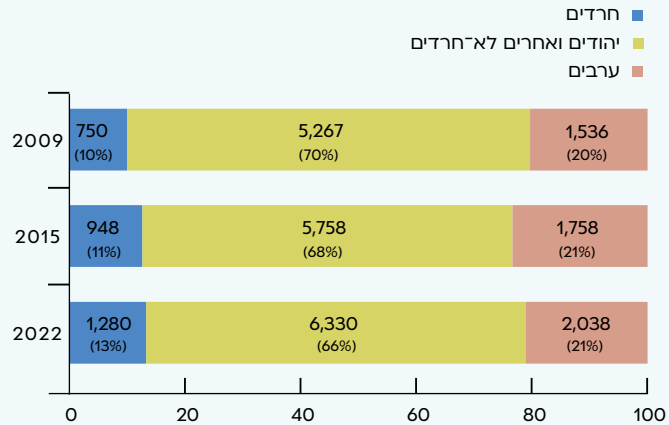
א.1. גודל האוכלוסייה

לפי אומדן הלמ"ס, בסוף שנת 2022 האוכלוסייה החרדית בישראל מונה כאמור כ־1,280,000 נפש (לעומת כ־750,000 ב־2009).

קצב הגידול הטבעי השנתי של האוכלוסייה החרדית מהיר – 4.2% לשנה מ־2009, לעומת 1.9% של כלל האוכלוסייה ו־1.4% של האוכלוסייה היהודית הכללית. גידול מהיר זה נובע משילוב של שיעור פריון גבוה וגיל נישואים ולידה צעיר, שניהם מאפיינים את האוכלוסייה החרדית. חלקה של אוכלוסייה זו בכלל האוכלוסייה בישראל גדל מ־10% ב־2009 ל־13.3% ב־2022, הינו למעלה משמינית. שיעור החרדים מכלל היהודים והאחרים עלה באותן שנים מ־12.5% ל־16.8%. אם מגמות הגידול האלה יימשכו תכפיל האוכלוסייה החרדית את גודלה בכל 16 שנים. לשם השוואה – כלל האוכלוסייה הישראלית צפויה להכפיל את גודלה מדי 37 שנים, והאוכלוסייה היהודית הלא-חרדית – מדי 50 שנים. ואולם, למרות התחזית הזאת יש סבירות גבוהה שהעתיד צופן האטה בקצב הגידול המהיר של האוכלוסייה החרדית בעקבות ירידה בשיעורי הפריון ועלייה בגיל הנישואים.

תרשים א/1

אוכלוסיית ישראל, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2009, 2015 ו-2022
(במספרים מוחלטים [באלפים] וב-%)

2.א. גיל האוכלוסייה

תמונת מצב

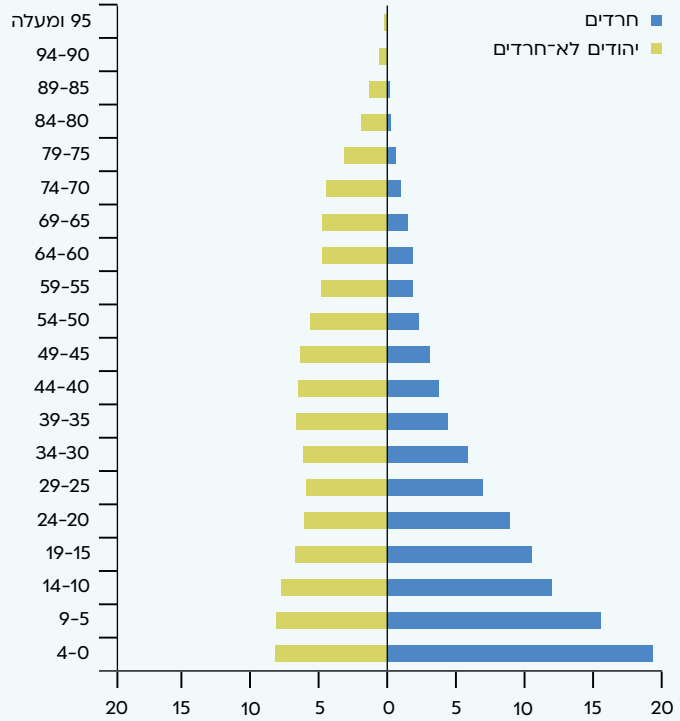
שיעור הצעירים בגילים 0-19 באוכלוסייה החרדית הוא 58%, לעומת 31% באוכלוסייה היהודית הכללית. משמע, האוכלוסייה החרדית צעירה בהרבה מן האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית. הגיל החציוני בה הוא 16, לעומת 35 באוכלוסייה היהודית הכללית. הסיבות לכך הן גיל הנישואים הצעיר והלידה בגיל צעיר. גיל הנישואים הממוצע של גברים חרדים עמד בשנת 2021 על כ-23 ושל הנשים החרדיות על כ-22. גיל לידת הילד הראשון עמד על 24 ו-23 (בהתאמה). יהודים שאינם חרדים מתחתנים בגיל מבוגר הרבה יותר (30 לגברים ו-28 לנשים) וגיל לידת הילד הראשון הממוצע עומד אצלם על 31.5 לגברים ו-30 לנשים.

מגמות

בשנים 2003-2021 חלה דחייה קלה בגיל לידת הילד הראשון בקרב נשים חרדיות. בתחילת התקופה עמד הגיל הממוצע על 22.7 ובסופה על 23.1. בקרב הגברים החרדים השיעורים נותרו יציבים על מעט אחרי גיל 24. לעומת זאת, בקרב יהודיות לא-חרדיות חלה באותן שנים דחייה משמעותית יותר בגיל לידת הילד הראשון: מ-27.5 ל-30. גם אצל הגברים היהודים הלא-חרדים חלה דחייה באותן שנים - מגיל 30 לגיל 31.5.

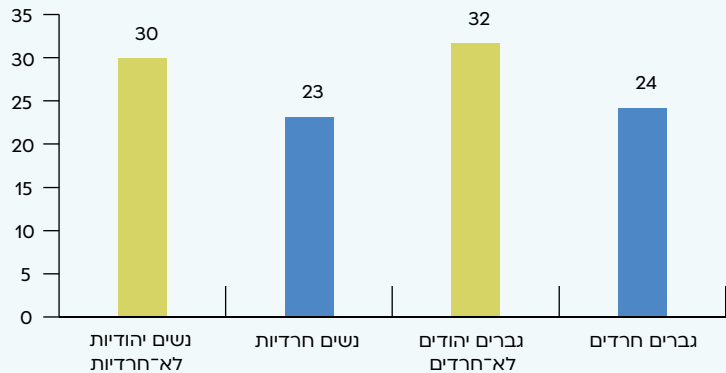
תרשים א/2

מבנה הגילים, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2022 (ב-%)

תרשים א/3

גיל בעת לידת הילד הראשון, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2021 (ב-%)

תמונת מצב

בשנים 2019-2021 היה שיעור הפריון הממוצע של נשים חרדיות 6.5 ילדים לאישה. השיעור הממוצע במדינות ה-OECD עומד על 1.6 ילדים לאישה בלבד, והשיעור הממוצע בקרב נשים יהודיות לא־חרדיות הוא 2.5 ילדים לאישה. כאשר בוחנים את שיעורי הפריון לפי הגדרה עצמית על הרצף החרדי-חילוני, מתברר שאצל הנשים היהודיות שיעור הפריון הוא 3.9 ילדים לאישה דתית; 2.8 ילדים לאישה מסורתית-דתית; 2.3 ילדים לאישה מסורתית-חילונית; ו-2.0 ילדים לאישה חילונית. בישראל יש אפוא קשר ישיר בין רמת הדתיות של האישה (על פי הגדרה עצמית על הרצף החרדי-חילוני) לבין מספר הילדים שהיא יולדת במהלך חייה.

מגמות

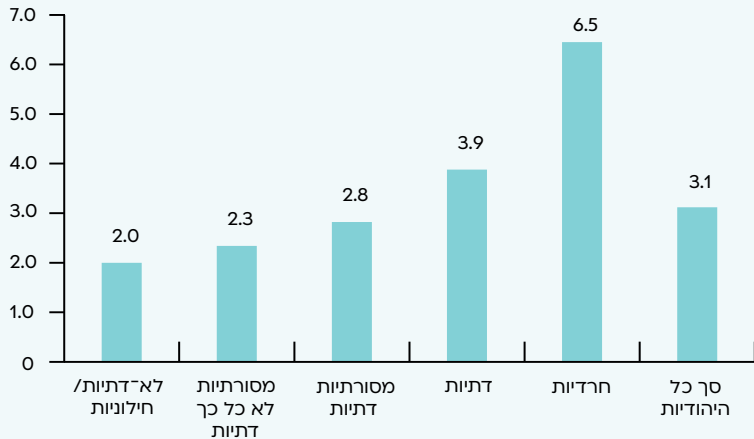
בתחילת שנות ה־80 של המאה ה־20 עמד שיעור הפריון של אישה חרדית על 6 ילדים בממוצע; מאמצע שנות ה־80 עד סוף שנות ה־90 – על כ־7 ילדים לאישה; השיא היה 7.4 ילדים בממוצע בשנים 1998–2004. בשנת 2004 החלה ירידה בשיעור הפריון של נשים חרדיות, והוא התייצב על ממוצע של 6.6 לאישה בשנים 2007–2019. בשנים 2019–2021 חלה עוד ירידה קלה בשיעור הפריון, והוא עמד על 6.5 ילדים לאישה חרדית.

נעיר כי בשנים 2001–2018 נרשמה עלייה בשיעור הפריון של נשים יהודיות לא־חרדיות בכל הקבוצות בפילוח לפי הגדרה עצמית על הרצף החרדי-חילוני: מ־1.8 ילדים בממוצע לאישה חילונית ל־2.1; מ־2.1 לאישה מסורתית-חילונית ל־2.4; מ־2.6 לאישה מסורתית-דתית ל־3.0; ומ־3.9 ילדים בממוצע לאישה דתית ל־4.3. אולם הנתונים לשנים 2019–2021 מצביעים על ירידה בשיעורי הפריון של הנשים היהודיות שאינן חרדיות לרמה שבה היו בשנת 2001.

במרוצת השנים ניכרת ירידה במספר הלידות אצל הנשים החרדיות בגילים 20–24, כנראה בגלל העלייה בגיל הנישואים. לפיכך בשנים 2003–2005 היה יחס הלידות בגילים אלו 333 ל־1,000, ואילו בשנים 2019–2021 הוא ירד ל־304 ל־1,000. כך, באותן שנים גם הייתה ירידה בשיעור הלידות ל־1,000 בגילים 25–29 – מ־392 ל־317. דחיית גיל ההולדה תביא למיתון בקצב הגידול של החברה החרדית.

תרשים א/4

שיעור הפריון הכולל אצל נשים יהודיות, לפי הגדרה עצמית על הרצף חרדי-חילוני, 2019-2021 (מספר ילדים ממוצע)

א.4. תחזית אוכלוסייה

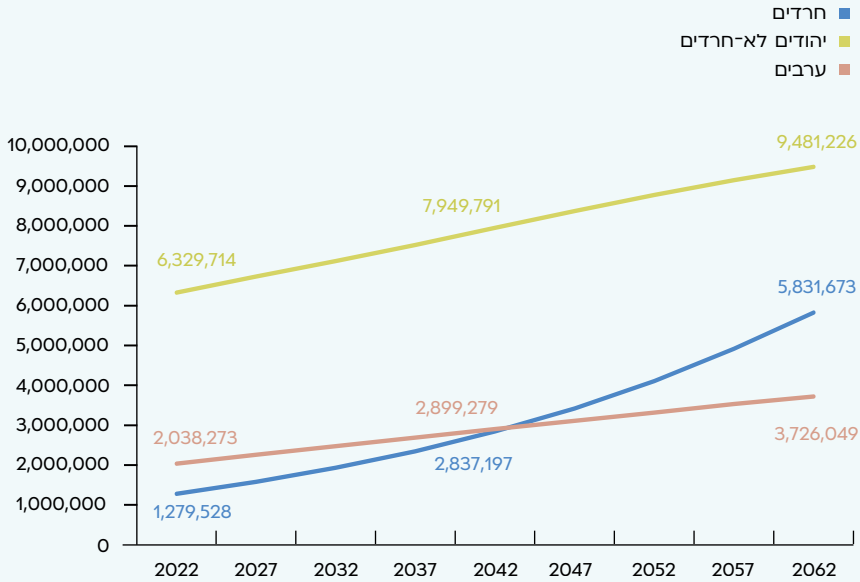
בשנת 2022 שיעורה של האוכלוסייה החרדית בישראל הוא 13.3% מכלל האוכלוסייה. קצב הגידול המהיר שלה מסביר את הצפי לעלייה בחלקה היחסי בכלל האוכלוסייה בטווח הבינוני והארוך. על פי התחזיות העדכניות של הלמ"ס (מ־2017), האוכלוסייה בישראל, ובמיוחד האוכלוסייה החרדית, צפויה לגדול בקצב מהיר מן התחזיות שניתנו בעבר.

על פי התחזיות לטווח הבינוני (עד 15 שנה), שיעורה של האוכלוסייה החרדית מכלל האוכלוסייה ב־2030 צפוי להיות כ־16%; באותה השנה יהיה מספר החרדים מתחת לגיל 20 כמיליון נפש, ושיעורם מכלל שכבת הגיל הזאת יהיה 25%. שיעור החרדים בגילאי העבודה העיקריים (25-64) יהיה 11%. הצפי הוא שבשנת 2033 תמנה האוכלוסייה החרדית כולה 2 מיליון נפש, מתוך 11.7 מיליון נפש הצפויים לחיות בישראל בשנה זו.

על פי התחזיות לטווח הארוך, שמהימנותן חלשה יחסית לתחזיות לטווח הקצר, ב־2043 צפויה האוכלוסייה החרדית לעבור את האוכלוסייה הערבית מבחינת מספר הנפשות. ב־2045 צפוי שיעור האוכלוסייה החרדית להיות כ־22% מכלל האוכלוסייה וכ־28% מהאוכלוסייה היהודית, וב־2065 הוא צפוי להיות כ־32% מכלל האוכלוסייה וכ־40% מן האוכלוסייה היהודית.

תרשים א/5

תחזית אוכלוסייה, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2022-2062 (במספרים מוחלטים)

5.א. מצב משפחתי

תמונת מצב

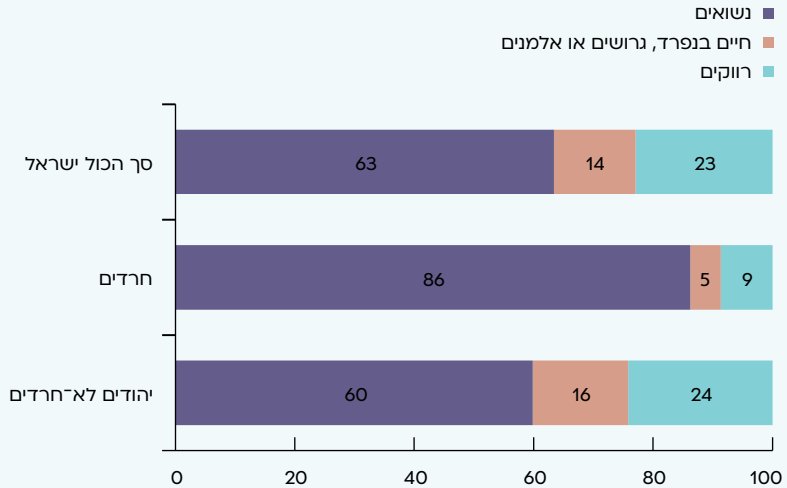
בשנים 2020-2021 היו 86% מהגברים והנשים החרדים בגילים +20 נשואים, שיעור גבוה בהרבה משיעור הנשואים בחברה היהודית הלא-חרדית (60%). פערים אלו מוסברים בגיל הנישואים הצעיר בחברה החרדית, שבגללו שיעור הרווקים באוכלוסייה זו (9%) קטן בהרבה משיעור הרווקים באוכלוסייה היהודית הכללית (24%). הפער קשור גם בשיעור הנמוך של גרושים ואלמנים באוכלוסייה החרדית (5%), לעומת עמיתיהם באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (16%).

מגמות

לאורך השנים ניכרת יציבות בשיעור הרווקים, הגרושים והאלמנים באוכלוסייה החרדית, ושיעורם עמד על כ-15% בשנת 2003 וגם בשנת 2021. באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית חלה עלייה קלה בשיעור זה: מ-37% ב-2003 ל-40% ב-2021.

תרשים א/6

מצב משפחתי של בני 20+, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2020-2021 (ב-%)

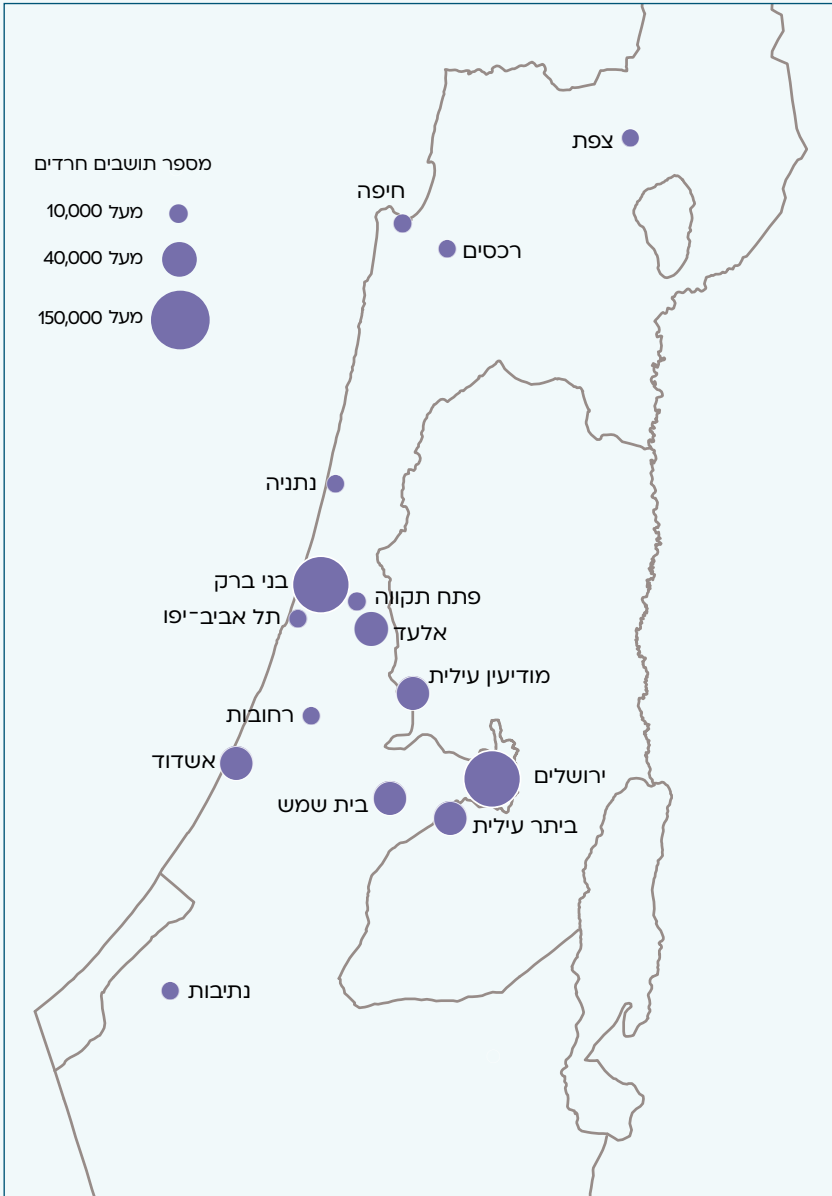
א.6. התפרושת הגאוגרפית של המגזר החרדי

"ערי הבירה" של האוכלוסייה החרדית הן ירושלים ובני ברק. בשתי הערים האלה התגוררה עד שנות ה־90 של המאה ה־20 מרבית האוכלוסייה החרדית, וגם כיום (נתוני 2020) מתגוררים בהן 42.6% מאוכלוסייה זו. ירושלים ניצבת בראש עם 26% מן האוכלוסייה החרדית, ובני ברק שנייה לה עם 16.6%. עוד קבוצה של יישובים שאוכלוסייה חרדית גדולה גרה בהם היא ערי הפרוור החרדיות, ובהן מודיעין עילית, ביתר עילית ואלעד. ערים אלו הוקמו בשנות ה־90 של המאה ה־20, והן חרדיות ברובן המוחלט. יש להוסיף לקבוצה זו גם את בית שמש, שלצידה הוקמה באותן שנים רמת בית שמש, שמרביתה חרדית. כיום, רוב מוחלט מתושבי העיר בית שמש הם חרדים, ובשל ההגירה הרחבה היא כיום העיר החרדית השלישית בגודלה לאחר ירושלים ובני ברק. בארבע ערי הפרוור החרדיות יחד גרים 23.7% מן האוכלוסייה החרדית (בית שמש – 8.1%, מודיעין עילית – 6.6%, ביתר עילית – 5.2% ואלעד – 3.8%). קבוצה שלישית של ריכוזי חרדים היא בערים גדולות, שבהן יש התיישבות חרדית ותיקה שהתחזקה בשל גלי הגירה של צעירים חרדים. בערים אלו מתגוררת 12.4% מן האוכלוסייה החרדית (אשדוד – 5%, פתח תקווה – 2.1%, חיפה – 1.6%, רחובות – 1.5%, נתניה – 1.3% ותל אביב – 0.9%). בשלושה סוגי ריכוזים אלו, המורכבים מ־12 ערים, חיה 78.7% מן האוכלוסייה החרדית בישראל.

ניתן לחלק את היישובים שהחרדים בישראל גרים בהם ליישובים שהרוב המוחלט בהם חרדים, או שהם עשויים להגיע לרוב כזה בעתיד הקרוב; יישובים שהחרדים בהם הם מיעוט ניכר; ויישובים ששיעור החרדים בהם נמוך משיעור החרדים באוכלוסייה היהודית (17%). 34.7% מן החרדים חיים ביישובים שמתגוררת בהם כמעט רק אוכלוסייה חרדית (80% מן האוכלוסייה ויותר). ביישובים אלו נכללים בני ברק, מודיעין עילית, ביתר עילית, אלעד, רכסים, עמנואל, קריית יערים, תפרח, כפר חב"ד ובית חלקיה. 37.2% מן החרדים חיים ביישובים שגודלה של האוכלוסייה החרדית בהם הוא בין מחצית מן האוכלוסייה לרוב האוכלוסייה. ביישובים אלו נכללים ירושלים, בית שמש, צפת, גבעת זאב, כוכב יעקב ויבנאל. כללנו את ירושלים (וגבעת זאב) בקבוצה זו משום שהחרדים בה הם 53% מן האוכלוסייה היהודית. אם כן, קרוב לשלושה רבעים מן החרדים (71.9%) גרים ביישובים שהם רוב האוכלוסייה בהם. 10.2% מן החרדים גרים ביישובים שהאוכלוסייה החרדית בהם היא בין 17% (שיעור החרדים באוכלוסייה היהודית) ל-50% מן האוכלוסייה. ערים בולטות בקבוצה זו הן: אשדוד, נתיבות, קריית גת, אופקים, טבריה וערד. הקבוצה האחרונה, ששיעורה עומד על 18% מן האוכלוסייה החרדית, גרה ביישובים שחלקה של האוכלוסייה החרדית בהם קטן מ-16%. ערים בולטות בקבוצה זו הן: פתח תקווה, נתניה, חיפה, תל אביב, רחובות, חולון, באר שבע ואשקלון. החלוקה בין הקבוצות מראה שכ-72% מן החרדים גרים ביישובים חרדיים או בעלי רוב חרדי וכ-28% חיים ביישובים מעורבים.

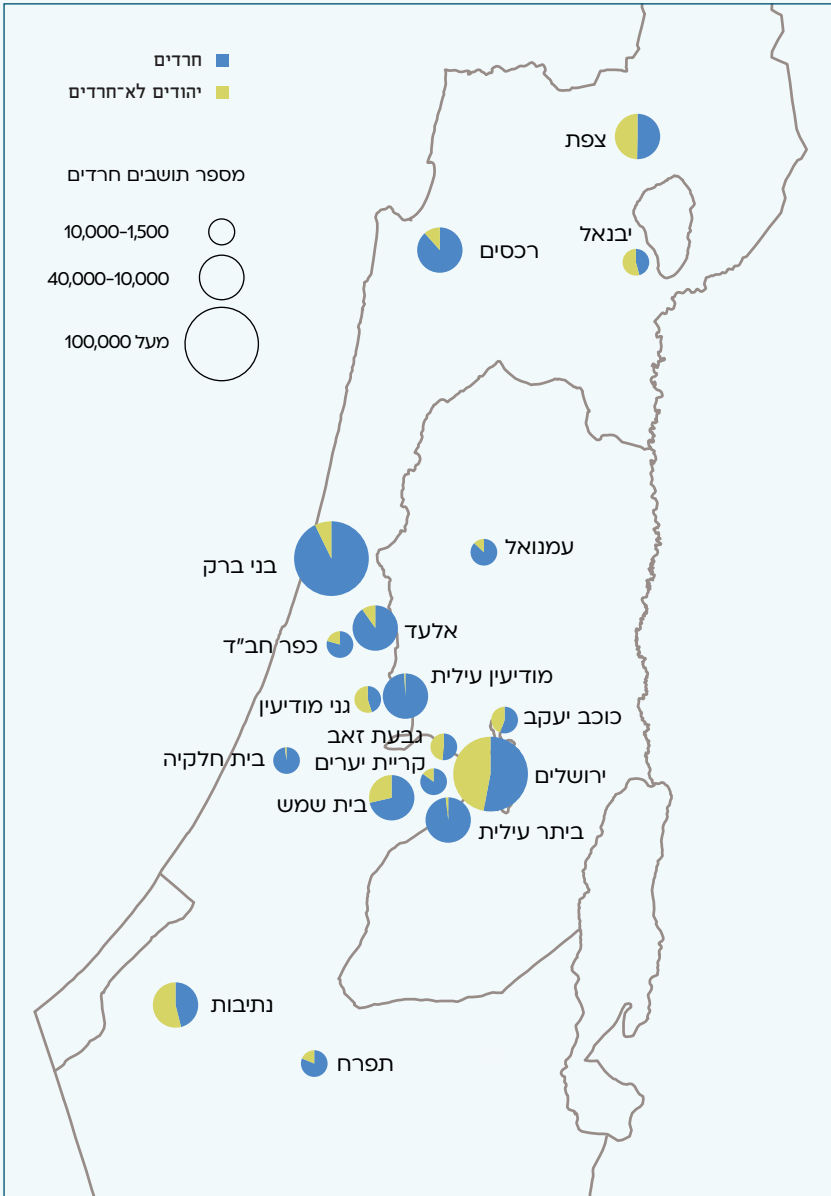
מפה א/1.1

ריכוזי האוכלוסייה החרדית בישראל

מפה א/2.1

יישובים שלמעלה מ-40% מתושביהם חרדים

לוחות אוכלוסייה

לוח א/1

אומדני אוכלוסייה, לפי קבוצת אוכלוסייה וגיל, אומדן 2009, אומדן 2015 ותחזית 2022-2065

שנים	גיל	סך הכול ישראל	%	מזה: יהודים ואחרים			%	סך הכול	%
				יהודים	חרדים	לא-יהודים ואחרים			
2009	סך הכול	7,552,100	100	6,016,500	100	750,000	100	5,266,500	100
	0-19	2,704,800	35.8	1,965,300	32.7	441,600	58.9	1,523,700	28.9
	20-44	2,632,500	34.9	2,092,800	34.8	219,200	29.2	1,873,600	35.6
	45-64	1,473,300	19.5	1,276,500	21.2	73,400	9.8	1,203,100	22.8
	+65	741,500	9.8	681,900	11.3	15,800	2.1	666,100	12.6
2015	סך הכול	8,463,427	100	6,705,623	100	948,019	100	5,757,604	100
	0-19	3,054,109	36	2,263,821	34	548,500	58	1,715,321	30
	20-44	2,870,377	34	2,242,998	33	283,313	30	1,959,684	34
	45-64	1,599,998	19	1,337,409	20	89,612	9	1,247,796	22
	+65	938,942	11	861,395	13	26,593	3	834,802	14
2022	סך הכול	9,647,515	100	7,609,241	100	1,279,528	100	6,329,714	100
	0-19	3,511,076	36	2,679,039	35	734,196	57	1,944,843	31
	20-44	3,114,672	32	2,364,724	31	382,258	30	1,982,466	31
	45-64	1,825,125	19	1,480,960	19	117,288	9	1,363,672	22
	+65	1,196,642	12	1,084,518	14	45,785	4	1,038,732	16
2032	סך הכול	11,523,915	100	9,048,160	100	1,931,329	100	7,116,832	100
	0-19	4,161,942	36	3,225,460	36	1,109,859	57	2,115,601	30
	20-44	3,629,636	31	2,708,743	30	569,129	29	2,139,614	30
	45-64	2,188,457	19	1,769,068	20	172,881	9	1,596,187	22
	+65	1,543,880	13	1,344,889	15	79,460	4	1,265,430	18

<<

שנים	גיל	סך הכול ישראל	%	מזה: יהודים ואחרים					
				סך הכול	%	חרדים	%	יהודים לא-חרדים ואחרים	%
2042	סך הכול	13,686,268	100	10,786,988	100	2,837,197	100	7,949,791	100
	0-19	4,883,353	36	3,865,910	36	1,590,768	56	2,275,141	29
	20-44	4,373,675	32	3,338,257	31	855,498	30	2,482,758	31
	45-64	2,440,106	18	1,904,380	18	267,258	9	1,637,122	21
	+65	1,989,135	15	1,678,442	16	123,673	4	1,554,769	20
2052	סך הכול	16,203,412	100	12,885,898	100	4,108,225	100	8,777,672	100
	0-19	5,806,695	36	4,747,330	37	2,239,049	55	2,508,281	29
	20-44	5,164,621	32	4,023,665	31	1,269,715	31	2,753,950	31
	45-64	2,788,843	17	2,084,338	16	412,101	10	1,672,237	19
	+65	2,443,254	15	2,030,564	16	187,359	5	1,843,205	21
2062	סך הכול	19,038,948	100	15,312,899	100	5,831,673	100	9,481,226	100
	0-19	6,807,760	36	5,695,110	37	3,095,260	53	2,599,850	27
	20-44	5,995,114	31	4,747,323	31	1,842,407	32	2,904,916	31
	45-64	3,344,234	18	2,551,919	17	600,322	10	1,951,597	21
	+65	2,891,840	15	2,318,547	15	293,684	5	2,024,863	21
2065	סך הכול	19,954,018	100	16,112,855	100	6,447,638	100	9,665,218	100
	0-19	7,108,694	36	5,985,205	37	3,386,708	53	2,598,497	27
	20-44	6,273,992	31	5,002,306	31	2,045,927	32	2,956,379	31
	45-64	3,528,012	18	2,718,210	17	678,945	10	2,039,265	21
	+65	3,043,320	15	2,407,135	15	336,058	5	2,071,077	21

מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח א/2

שיעור פריזון כולל אצל נשים יהודיות, לפי הגדרה עצמית על הרצף
חרדי-חילוני, 1979-2021

ממוצעים תלת-שנתיים	סך כול היהודיות	מידת דתיות			מסורתיות- לא כל כך דתיות	מסורתיות- דתיות	לא-דתיות/ חילונית
		חרדיות	דתיות	דתיות			
1981-1979	2.9	6.0	3.8	3.2	2.5	2.3	
1983-1981	2.9	6.2	3.6	3.2	2.5	2.3	
1985-1983	2.9	6.5	3.8	3.2	2.6	2.2	
1987-1985	2.9	6.6	4.2	3.1	2.6	2.1	
1989-1987	2.9	7.0	3.9	3.1	2.5	2.0	
1991-1989	2.8	6.9	3.9	3.0	2.6	1.9	
1993-1991	2.6	7.0	3.8	2.9	2.4	1.8	
1995-1993	2.7	6.9	3.9	2.8	2.3	1.8	
1997-1995	2.6	6.7	3.8	2.8	2.2	1.9	
1999-1997	2.7	7.0	3.7	2.6	2.2	1.9	
2001-1999	2.7	7.2	3.8	2.6	2.2	1.9	
2003-2001	2.7	7.2	3.8	2.6	2.1	1.8	
2005-2003	2.8	7.2	4.2	2.6	2.1	1.9	
2007-2005	2.8	6.8	4.2	2.5	2.1	2.0	
2009-2007	2.9	6.5	4.1	2.5	2.3	2.1	
2011-2009	3.0	6.6	4.1	2.8	2.3	2.1	
2013-2011	3.1	6.6	4.2	2.9	2.5	2.1	
2015-2013	3.2	6.6	4.2	2.8	2.6	2.2	
2017-2015	3.3	6.5	4.3	2.9	2.5	2.2	
2019-2017	3.3	6.8	4.3	3.0	2.4	2.1	
2021-2019	3.1	6.5	3.9	2.8	2.3	2.0	

מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

האוכלוסייה החרדית ביישובים שבהם יותר מ-1,500 תושבים חרדים, * 2020

שער מכלל החרדים בישראל	שיעור החרדים מהאוכלוסייה היהודית	שיעור החרדים ביישוב	אוכלוסייה חרדית ביישוב	
26%	53%	32%	302,462	ירושלים
17%	93%	93%	193,549	בני ברק
8%	73%	71%	94,622	בית שמש
7%	99%	99%	77,260	מודיעין עילית
5%	98%	98%	60,063	ביתר עילית
5%	29%	26%	57,692	אשדוד
4%	90%	90%	44,403	אלעד
3%	11%	10%	24,380	פתח תקווה
2%	48%	46%	18,272	נתיבות
2%	53%	50%	18,132	צפת
2%	8%	6%	18,111	חיפה
2%	13%	12%	17,460	רחובות
1%	8%	7%	15,660	נתניה
1%	88%	88%	11,717	רכסים
1%	3%	2%	10,465	תל אביב-יפו
1%	52%	52%	9,928	גבעת זאב
1%	18%	17%	9,696	קריית גת
1%	31%	29%	9,387	אופקים
1%	22%	20%	9,171	טבריה
1%	39%	32%	8,613	ערד
1%	13%	8%	6,756	לוד
1%	4%	3%	6,450	באר שבע
1%	3%	3%	6,112	חולון
1%	80%	79%	5,349	כפר חב"ד
0%	85%	85%	5,308	קריית יערים

* לא כולל חרדים שנולדו לפני 1935

שער מכלל החרדים בישראל	שעור החרדים מהאוכלוסייה היהודית	שעור החרדים ביישוב	אוכלוסייה חרדית ביישוב	
0%	10%	9%	5,116	עפולה
0%	56%	56%	5,067	כוכב יעקב
0%	4%	3%	4,970	אשקלון
0%	20%	20%	4,829	קריית מלאכי
0%	9%	8%	4,807	קריית אתא
0%	2%	2%	4,310	ראשון לציון
0%	7%	6%	4,297	ראש העין
0%	4%	3%	3,941	בת ים
0%	4%	4%	3,728	חדרה
0%	87%	87%	3,594	עמנואל
0%	2%	2%	3,486	רמת גן
0%	15%	14%	3,485	מגדל העמק
0%	14%	13%	2,460	חריש
0%	55%	54%	2,336	יבנאל
0%	10%	10%	2,332	זיכרון יעקב
0%	6%	6%	2,330	אור יהודה
0%	4%	3%	2,174	רמלה
0%	9%	5%	2,132	נוף הגליל
0%	23%	22%	2,100	חצור הגלילית
0%	6%	4%	2,034	כרמיאל
0%	81%	81%	1,845	תפרח
0%	2%	2%	1,764	רעננה
0%	11%	7%	1,514	מעלות תרשיחא
			49,591	אחר

המקורות לפרק א – אוכלוסייה

הפרק מבוסס על עיבודים של מחברי השנתון למקורות שלהלן.

כל העיבודים מופיעים במלואם בלוחות השנתון החברה החרדית באתר האינטרנט של המכון הישראלי לדמוקרטיה, שם מוצגים גם נושאים שאינם מופיעים במסמך זה.

התת-פרק	המקור
א.1. גודל האוכלוסייה	הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, "תחזיות אוכלוסייה 2015-2065"
א.2. גיל האוכלוסייה	הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, "תחזיות אוכלוסייה 2015-2065"
א.2. גיל הנישואים ולידת הילד הראשון	עיבוד המחברים לנתוני קבצים מינהליים, חדר מחקר, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
הערה: על המתודולוגיה שעל פיה הופקו הנתונים, ראו גבריאל גורדון, מגמות דמוגרפיות והשתלבות בתעסוקה: מבט על המגזר החרדי , דוח מחקר, ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2022.	
א.3. פריון	הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, "פריון של נשים יהודיות ואחרות בישראל, לפי מידת דתיות, 2019-1979"
א.4. תחזית אוכלוסייה	הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, "תחזיות אוכלוסייה 2015-2065"
א.5. מצב משפחתי	הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הסקר החברתי, אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שנים מתאימות
א.6. תפרושת אוכלוסייה	עיבוד המחברים לנתוני קבצים מינהליים, חדר מחקר, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
הערה: על המתודולוגיה שעל פיה הופקו הנתונים ראו, איתן רגב וגבריאל גורדון, שוק הדיור החרדי ופרישתה הגאוגרפית של האוכלוסייה החרדית בישראל , מחקר מדיניות 150, ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2020.	

לחינוך החרדי חלק נכבד במערכת החינוך העברית, ומכאן כמובן גם במערכת החינוך הישראלית בכלל. במרוצת השנים חל גידול מהיר במספר התלמידים בחינוך החרדי, בצד שינויים מערכתיים ומבניים, ובהם הקמת המחוז החרדי במשרד החינוך וייסוד זרם החינוך הממלכתי-חרדי. שיעור התלמידים החרדים במערכת החינוך העברית עמד בשנת הלימודים תשפ"ב (2021/22) על 25.5%, ובמערכת החינוך הכללית על 19.5%. ואולם מאז שנת הלימודים תשע"ג (2012/13) נרשמה התמתנות בקצב הגידול של החינוך החרדי, והוא עומד על 3.6% בשנה, לעומת עלייה בקצב הגידול של החינוך הממלכתי העברי (לגווינו) – 2.2% בשנה.

במערכת החינוך וההשכלה העל-תיכונית לגברים חרדים ארבעה מסלולים: לימודים בישיבה, לימודים ב"כולל", לימודים אקדמיים והכשרה מקצועית. לנשים החרדיות האפשרויות הן לימודים בסמינר (בכלל זה הכשרה מקצועית) ולימודים אקדמיים.

מספר הגברים החרדים בישיבות ובכוללים ידע תנודתיות בשנים 2013-2021, בעיקר בעקבות שינויי חקיקה בכל הקשור למעמד בחורי הישיבות ושינויים קואליציוניים, המביאים עימם בכל פעם מחדש שינויים בתמריצים ללימוד תורה. בשנים 2014-2021 חלה עלייה של 46% בשיעור בחורי הישיבות והאברכים הישראלים, ככל הנראה בעקבות הגידול בתמיכת המדינה בלומדים, שבד בבד גם הובילה לבלית המגמה של כניסת גברים חרדים לשוק התעסוקה.

בשנים 2010-2021 שולש מספר החרדים והחרדיות הלומדים לתואר אקדמי. קצב הגידול במספר הסטודנטים החרדים, שהואט בשנים 2016-2019, עלה במהירות בשנת הקורונה הראשונה (2020/21) ושב לעלייה מתונה יותר בשנה שאחריה (2021/22). מספר הסטודנטים החרדים בשנה זו עמד על כ-15,600. המקצועות שהחרדים והחרדיות לומדים הם פרקטיים ברובם וכאלה שמאפשרים עבודה בתוך הקהילה החרדית (חינוך והוראה, מקצועות עזר רפואיים, מינהל עסקים ומשפטים) או השתלבות במקצוע הנצרך בשוק העבודה. החרדים בוחרים ללמוד בעיקר במכללות, שתנאי הסף לקבלה בהן נמוכים יחסית. שיעור הנשירה של סטודנטים חרדים מלימודים אקדמיים ירד בשנים האחרונות, והוא דומה לשיעור הנשירה של סטודנטים יהודים לא-חרדים. מספר הסטודנטים החרדים הלומדים בהכשרה מקצועית טכנולוגית (במסגרת המכון הממשלתי להכשרה טכנולוגית, המה"ט) עמד בשנה זו על 5,200.

ב.1. תלמידים (לפי פיקוח)

תמונת מצב

בשנת הלימודים תשפ"ב (2021/22) למדו בחינוך החרדי – היסודי והעל-יסודי – כ־373,000 תלמידים, שהם 25.5% מהתלמידים בחינוך העברי ו־19.5% מכלל התלמידים בישראל. חלקו של החינוך החרדי בחינוך העברי גדול: בחינוך היסודי – 26.5%; בחטיבת הביניים – 23.5%; וגם בחטיבה העליונה – 23.5% (נתוני תשפ"א, 2020/21). רוב התלמידים בישראל לומדים בחינוך היסודי, אבל אצל החרדים הרוב הזה גדול יותר – 57%, לעומת 53% בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי. הפער בין דרגי החינוך בתוך החינוך החרדי נובע בעיקר משיעורי הילודה הגבוהים באוכלוסייה החרדית, שהם הסיבה למספר הגדול יותר של ילדים בגילים הצעירים יותר, אבל גם ממעבר של תלמידים בגיל חטיבת הביניים והחטיבה העליונה מהחינוך החרדי למערכות חינוך לא-חרדיות, בייחוד ביישובי הפריפריה.

המוסדות החרדיים בגיל היסודי נחלקים לכמה סוגים, על פי המעמד המשפטי והפיקוח המדינתי עליהם (רשמי, מוכר שאינו רשמי ו"פטור"). 3.5% בלבד לומדים בחינוך הרשמי (ממלכתי-חרדי), 74% לומדים במוכר שאינו רשמי, ו־22.5% במוסדות "פטור". הלימוד במוסדות ה"פטור" רווח במיוחד בקרב הבנים: 42%, לעומת 2% בלבד בקרב הבנות (נתוני תשפ"א, 2020/21; כיתות א'–ו').

מגמות

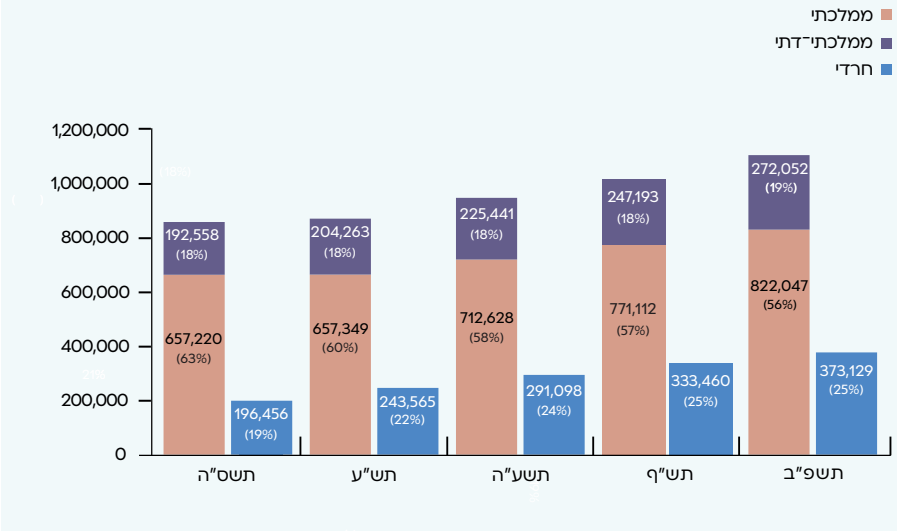
קצב הגידול של החינוך החרדי הואט בשנים 2013–2022 – שלא כמו החינוך העברי הממלכתי, שקצב הגידול שלו דווקא עלה באותן שנים. לפני 2013 היה גידול מהיר וקבוע בחינוך החרדי – 4.2% לשנה; מ־2013 ירד קצב הגידול של חינוך זה ל־3.6% בשנה. החינוך העברי הממלכתי – כולל הממלכתי-דתי, שקצב הגידול השנתי שלו בשנים 2003–2013 היה 0.5% בשנה – הואץ והגיע לקצב גידול של 2.2% בשנים 2013–2022. הגידול בשיעור תלמידי החינוך החרדי מכלל התלמידים בחינוך העברי עמד בשנים 2008–2013 על 0.5% בשנה וירד בשנים 2013–2022 לקצב של 0.25% בשנה בלבד.

אפשר להעלות שתי סיבות למגמה זו: האחת היא הירידה בילודה במגזר החרדי, שהוזכרה בפרק הקודם, והשנייה – הירידה במידת האטרקטיביות של בתי הספר החרדיים לקהלי יעד שאינם חרדים במובהק.

משקלו של החינוך החרדי-ממלכתי לבנים הגיע לכ־4% מכלל החינוך החרדי לבנים. הוא נגס בחינוך החרדי המוכר שאינו רשמי, שבין שנת הלימודים תשע"ג (2012/13) לשנת הלימודים תשפ"א (2020/21) ירד חלקו מ־57% מהחינוך החרדי ל־54% ממנו. גם חלקו של חינוך ה"פטור" ירד במקצת (מ־43% ל־42%).

תרשים ב/1

תלמידות ותלמידים בחינוך העברי לפי פיקוח: שנה"ל תשס"ה (2004/5), תש"ע (2009/10), תשע"ה (2014/15), תש"ף (2019/20) ותשפ"ב (2021/22) (במספרים מוחלטים וב-%)

ב.2. בחינות בגרות

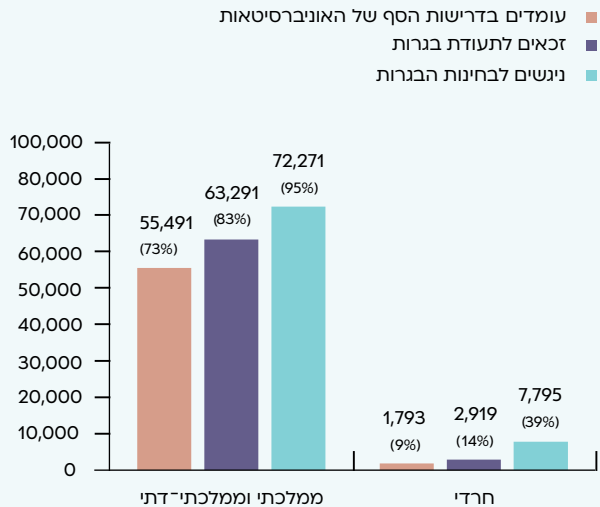
תמונת מצב

בשנת הלימודים תש"ף (2019/20) נבחנו 39% מתלמידי כיתות י"ב במוסדות החינוך בפיקוח חרדי בבחינות בגרות. שיעור זה נמוך מאוד בהשוואה לשיעור הנבחנים בבחינות בגרות בבתי הספר הממלכתיים והממלכתיים-דתיים (95%). נעיר כי במוסדות החינוך בפיקוח חרדי רוב הבנות (59%) ניגשות לכל הפחות לחלק מבחינות הבגרות, לעומת 14% בלבד מהבנים.

בקרב תלמידי כיתות י"ב הזכאים לתעודת בגרות, הפערים בין החינוך בפיקוח חרדי (14%) לבין החינוך הממלכתי והממלכתי-דתי (83%) גדולים מאוד. כאשר בוחנים את שיעור הזכאים לתעודת בגרות מתוך הנבחנים החרדים מתברר כי רק 36% מהם זכאים לתעודת בגרות, ואילו בחינוך הכללי – הממלכתי והממלכתי-דתי – שיעור הזכאות הוא 87%. פער משמעותי מתגלה גם כאשר בודקים את שיעור הזכאים לתעודת בגרות העומדים בתנאי הסף לקבלה לאוניברסיטאות: 73% בחינוך העברי הכללי הלא-חרדי, לעומת 9% בלבד בחינוך בפיקוח חרדי. פער ברור בתחום זה קיים בין הבנים לבנות במוסדות החינוך החרדיים: שיעור הבנות החרדיות הזכאיות לתעודת בגרות (23%) גבוה בהרבה משיעור הבנים הזכאים לה (4%).

תרשים ב/2

היגשים לבחינות הבגרות, הזכאים לתעודת בגרות והעומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות, לפי פיקוח, שנה"ל תש"ף (2019/20) (במספרים מוחלטים וב-%)

מגמות

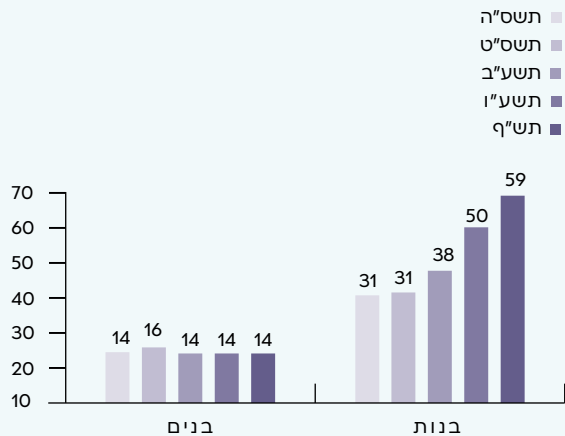
במרוצת השנים חלה עלייה של ממש בשיעור התלמידים החרדים הנבחנים בבחינות בגרות כלשהן, גם אם אינם זכאים בסופו של דבר לתעודה – מ-24% בשנת הלימודים תשס"ט (2008/9) ל-37% בשנת הלימודים תש"ף (2019/20). עלייה זו נזקפת בעיקר לזכות העלייה בשיעור הניגשות לבגרות בקרב הבנות החרדיות. בחינות הבגרות החלו לחזור בהיקף רחב לתיכונים של רשת "בית יעקב", וכיום רוב הבנות החרדיות נבחנות לפחות בבחינת בגרות אחת (לא כולל מבחני סאלד, הנפוצים בבתי הספר החרדיים ומוכרים כנקודות שקולות לתעודת בגרות חלקית). בשנת הלימודים תשס"ט (2008/9) ניגשו לבחינות הבגרות 31% מהתלמידות החרדיות; שיעור זה עלה בחדות בתוך עשור – ל-59% בשנת הלימודים תש"ף (2019/20). בקרב הבנים נרשמה ירידה קלה בשיעור הניגשים לבחינות הבגרות: בשנת הלימודים תשס"ט (2008/9) נבחנו 16% מהם בבחינות, ובשנת הלימודים תש"ף (2019/20) עמד שיעורם על 14%.

הפערים מבחינת היקף הזכאים לתעודות בגרות בין החינוך החרדי לבין החינוך הממלכתי והממלכתי-דתי גדלו בעשור האחרון. בחינוך הממלכתי והממלכתי-דתי עלה שיעור הזכאים לתעודות בגרות מ־65% (שנת הלימודים תשס"ט, 2008/9) ל־87% (שנת הלימודים תש"ף, 2019/20), הינו גידול של 34%. ואילו שיעור הזכאים במגזר החרדי עלה מ־11% ל־14%, גידול של 27% בלבד. בין תשע"ו (2015/16) לתש"ף (2019/20) חלה עלייה בזכאות לבגרות בקרב בנים חרדים מ־2% ל־4%, בעקבות פתיחתן של ישיבות תיכוניות חרדיות חדשות. גם בקרב בנות חרדיות חלה באותן השנים עלייה בזכאות לבגרות, מ־20% ל־23%.

ניתן לראות גם גידול בשיעור החרדים בעלי תעודת בגרות העומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות, מ־6% בשנת הלימודים תשע"ו (2015/16) ל־9% בשנת הלימודים תש"ף (2019/20).

תרשים ב/3

תלמידות ותלמידי חרדים הניגשים לבחינות הבגרות לפי מגדר, שנה"ל תשס"ה (2004/5), תשס"ט (2008/9), תשע"ב (2011/12), תשע"ו (2015/16) ותש"ף (2019/20) (ב-%)

ב.3. תלמידי ישיבות ואברכים

תמונת מצב

בשנת 2021 עמד מספר תלמידי הישיבות (לא נשואים) ואברכי הכולל (נשואים) החרדים מעל גיל 18 על 1.149,820¹. 92.5% מבחורי הישיבות והאברכים הם אזרחי ישראל, 70% מהם אברכים ו-30% בחורי ישיבות. ל-81% מן האברכים יש פטור משירות בצה"ל, ומנתון זה אפשר ללמוד שהמשך הלימודים בכולל אינו רק חלופה לשירות הצבאי אלא גם תוצאה משולבת של מוטיבציות דתיות, תרבותיות וחברתיות.

תלמידי ישיבות אינם נשואים, ולפיכך רובם המוחלט הם צעירים בני פחות מ-23 (78%). לעומתם, מרבית האברכים מתמידים בלימודים בכולל גם בגיל מבוגר - 55% מהאברכים הם מעל גיל 31 (56,000 במספרים מוחלטים).

מגמות

בשנים 1999-2012 גדל מספרם של בני הישיבות והאברכים בהתמדה, בקצב של 4% בשנה, קצב דומה לשיעור הגידול של החברה החרדית באוכלוסיית המדינה. בשנים 2012-2021 הואט מעט קצב הגידול הן של בחורי הישיבות והן של אברכי ה"כולל" לקצב של 3.2% בשנה. נתוני ההאטה האלה עולים בקנה אחד עם הגידול בשיעור החרדים העובדים. ואולם עיון בנתונים מעלה את הצורך לחלק את השנים האלה לשתי תקופות: האחת - 2013-2014; בשנים אלו ירד שיעורם של תלמידי הישיבות ואברכי ה"כולל" ב-15%. סיבה אפשרית לירידה זו היא שבתקופה זו קיבלו למעלה מ-20 אלף תלמידי ישיבות ואברכים פטור מהשירות הצבאי. באותו פרק זמן גם צנחה תמיכת המדינה בתלמידי ישיבות ובאברכי כולל שלא שירתו בצה"ל בכ-50%. צניחה זו השפיעה גם על מספר התלמידים והאברכים הלא-ישראלים הרשומים במשרד החינוך (מספרם צנח גם הוא), כיוון שבוטלה כמעט לחלוטין תמיכת המדינה בהם.

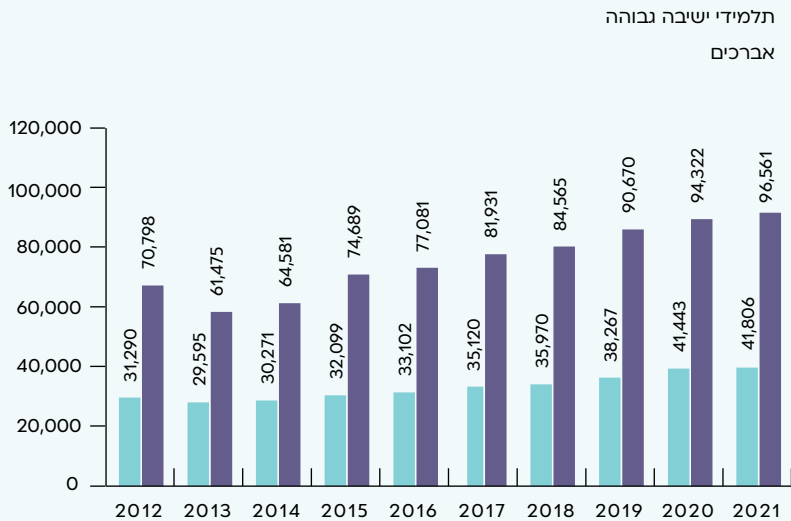
התקופה השנייה החלה בשנת 2015, שבה שבו המפלגות החרדיות לקואליציה והחזירו את הקצבאות לתלמידי הישיבות, לאברכים ולתלמידי חו"ל לסכום שהיה נהוג קודם לקיצוץ של שנת 2013. בעקבות זאת עלה במהירות מספר האברכים ובחורי הישיבות. בשנים 2014-2021 עלה שיעור בחורי הישיבות הישראלים ב-38% ושיעור האברכים ב-47%. בשנת 2021, לאחר קפיצה גדולה במספר בחורי הישיבות ב"שנת הקורונה", עלה שיעורם עלייה מתונה מאוד (1%). גם הגידול בשיעור אברכי הכולל הישראלים היה מתון יחסית (2.4%).

ניתן לראות אפוא שלמרות הגידול במספר הגברים החרדים הפונים להשכלה גבוהה ולתעסוקה קצב הגידול במספר האברכים החרדים נמוך רק במעט מקצב הגידול הטבעי של החברה החרדית.

1 תלמידי חו"ל הם בחורי ישיבות ואברכים בעלי דרכון זר הלומדים בישראל.

תרשים ב/4

תלמידי ישיבות ואברכים (לא כולל תלמידי חו"ל), 2012-2021
(במספרים מוחלטים)

ב.4. סטודנטיות וסטודנטים חרדים במערכת השכלה הגבוהה

תמונת מצב

בשנת הלימודים תשפ"ב (2021/22) למדו במוסדות אקדמיים (בכלל זה באוניברסיטה הפתוחה) כ־15,600 סטודנטים וסטודנטיות חרדים – 4.5% מכלל הסטודנטים שלמדו בשנה זו בישראל. 69% מן הסטודנטים החרדים הן נשים. כ־12,900 מהסטודנטים החרדים (83%) למדו לתואר ראשון, וכ־2,700 למדו לתארים מתקדמים, רובם המכריע לתואר שני. שיעור הלומדים לתארים שני ושלישי מכלל הסטודנטים החרדים היה 17%, שיעור נמוך משיעור הלומדים לתארים מתקדמים מקרב כלל הסטודנטים בישראל (24%).

מגמות

שנים רבות היה מספר החרדים הלומדים לתארים אקדמיים נמוך ביותר. ואולם בעקבות השינויים בדרישות שוק העבודה והקמת מוסדות המותאמים לצרכי המגזר החרדי ניכרת עלייה חדה במספר הסטודנטים החרדים במוסדות להשכלה גבוהה.

קצב הגידול של הסטודנטים החרדים הלומדים במוסדות להשכלה גבוהה מהיר, ובשנים תש"ע-תשפ"ב (2009/10-2021/22) הוא עלה ב-235%, לעומת גידול של 19% במספר הכללי של הסטודנטים באותן שנים. שיעור הסטודנטים החרדים מכלל הסטודנטים, שעמד בשנת הלימודים תש"ע (2009/10) על 2%, קפץ בשנת הלימודים תשפ"ב (2021/22) ל-4.5%. בחישוב ממוצע שנתי, בתריסר השנים האלה גדל מספר הסטודנטים החרדים ב-10.5%.

בשנת תשפ"ב (2021/22) עלה מספר הסטודנטים החרדים בכ-1,000 תלמידים, גידול של 6.5%. קצב גידול זה גבוה מעט מקצב הגידול בשנים תשע"ו-תש"ף (כ-4%), אך נמוך יותר מן הקפיצה שניכרה בשנת הקורונה הראשונה (14% בשנת תשפ"א, 2020/21). הגידול בקרב הנשים עמד בשנה זו על 8%, ואילו בקרב הגברים לא חל גידול בשנה זו.

מספר הסטודנטים החרדים לתארים מתקדמים (שני ושלישי) עלה בין השנים תש"ע ותשפ"ב (2009/10-2021/22) בקצב ממוצע שנתי מהיר מזה של כלל הסטודנטים החרדים (19% לעומת 9.5%). עם זאת, בשנת תשפ"ב (2021/22) עלה מספר הסטודנטים החרדים לתואר שני (5%) בשיעור נמוך יותר מן העלייה במספר הסטודנטים החרדים לתואר ראשון (7%). בשנים הקרובות נבחן אם ההאטה בקצב הגידול של הסטודנטים החרדים לתארים מתקדמים היא עקבית. הסטודנטים החרדים לתארים מתקדמים לומדים ברובם במוסדות האקדמיים הכלליים, שלא כמו חבריהם הסטודנטים החרדים לתואר ראשון, הלומדים ברובם המוחלט בקמפוסים נפרדים למגזר החרדי.

ב.5. סטודנטיות וסטודנטים חרדים במערכת ההשכלה הגבוהה: מסגרות לימוד וגיל

תמונת מצב

רוב גדול מהסטודנטים החרדים לתואר ראשון למדו בשנת הלימודים תשפ"ב (2021/22) במכללות אקדמיות (47%) ובמכללות לחינוך (23.5%), ומיעוטם בלבד באוניברסיטה הפתוחה (21%) ובשאר האוניברסיטאות (8.5%). הרכב זה שונה במידה רבה מזה של כלל הסטודנטים בישראל - משקל הלומדים באוניברסיטאות בקרבם (לא כולל האוניברסיטה הפתוחה) גבוה בהרבה (33.5%), ואילו שיעור הלומדים במכללות לחינוך נמוך בהרבה (9.5%). לעומת זאת, כשמדובר בלומדים במכללות האקדמיות (38.5%) ובאוניברסיטה הפתוחה (18.5%), הפערים בין כלל הסטודנטים לסטודנטים החרדים קטנים יותר.

גיל הסטודנטים החרדים הגברים לתואר ראשון גבוה בממוצע מגיל הסטודנטים הגברים היהודים הלא-חרדים. 41% מהם הם בני 30 ומעלה, לעומת 19% בלבד מהסטודנטים הלא-חרדים. הסיבה העיקרית לפער זה היא גיל הפטור המאוחר משירות צבאי, שעומד על 24, לעומת גיל סיום השירות הצבאי של בני 21, נוסף על הנורמה ללימוד ארוך שנים בישיבה ובכולל. סיבה אחרת היא הצורך של הסטודנטים החרדים הגברים ללמוד תקופה ממושכת במכינה קדם-אקדמית לפני תחילת הלימודים האקדמיים שלהם.

בקרב הסטודנטיות החרדיות התופעה הפוכה: 45% מהסטודנטיות החרדיות לתואר ראשון הן בנות פחות מ-21, לעומת 12% מהסטודנטיות היהודיות הלא-חרדיות. גם כאן הסיבה היא השירות הצבאי - נשים חרדיות מקבלות פטור ממנו כבר בגיל 18. המספר הגבוה יחסית של סטודנטיות חרדיות בנות 18-21 (כ-4,200) מעיד על תופעה חדשה במגזר החרדי - פנייה ללימודים באקדמיה במקום בסמינרים לבנות.

מגמות

בשנות הלימודים תש"ע-תשפ"א (2009/10-2021/22) ניכרה ירידה בשיעור החרדים הלומדים לתואר ראשון באוניברסיטאות (מ-15% ל-8.5%), לעומת יציבות שנרשמה בשיעור הסטודנטים הלומדים באוניברסיטאות בקרב כלל הסטודנטים בישראל (כ-31%). ירידה קלה חלה גם בשיעור הסטודנטים החרדים במכללות האקדמיות (מ-50% ל-47%). לעומת זאת, חלה עלייה בשיעור הסטודנטים החרדים במכללות האקדמיות לחינוך (מ-20% ל-23.5%), שניתן להסבירה בהתפתחות של אפיקי המעבר לתואר אקדמי בחינוך ובפתיחת תוכניות לגברים חרדים. עלייה ניכרת חלה גם בשיעור הסטודנטים החרדים באוניברסיטה הפתוחה (מ-16% ל-21%), שהיא תוצאה של בניית מסלולים ייעודיים לנשים חרדיות במוסד זה.

בשנים תשע"ח-תשפ"ב (2017/18-2021/22) חלה עלייה קלה בשיעור הגברים החרדים הלומדים באקדמיה לאחר גיל 30 (מ-36% ל-41%). לעומת זאת, שיעור הנשים החרדיות מתחת לגיל 21 נותר ללא שינוי - 45% מהסטודנטיות החרדיות.

6.6. סטודנטיות וסטודנטים חרדים במערכת ההשכלה הגבוהה: תחומי לימוד, זכאות לתואר ונשירה

תמונת מצב

התפלגות תחומי הלימוד לתואר ראשון של הסטודנטים והסטודנטיות החרדים שונה מאוד מזו של כלל אוכלוסיית הסטודנטים. סטודנטים חרדים לומדים בשיעורים גבוהים יותר חינוך והוראה (31% לעומת 10% בקרב סטודנטים יהודים לא־חרדים), מקצועות עזר רפואיים (8.5% לעומת 5%) ומשפטים (7.5% לעומת 6%). נוכחות מוגבלת של סטודנטים חרדים ניכרת במדעי החברה (20.5% לעומת 26%), בלימודי הנדסה (5.5% לעומת 16.5%) ובמדעי הרוח (2% לעומת 8%). ממצא מעניין הוא השיעור הגבוה יחסית של חרדים הלומדים מדעי המחשב ומדעי הטבע (15%), אף שהוא נמוך מהשיעור בקרב סטודנטים יהודים לא־חרדים (19%). שיעור מקורב של חרדים ויהודים לא־חרדים לומדים מינהל עסקים (כ־9%).

אפשר אפוא להסיק שסטודנטים חרדים מעדיפים ללמוד מקצועות שנחשבים פרקטיים ומקצועות המאפשרים עבודה גם בתוך הקהילה החרדית (חינוך והוראה, מקצועות עזר רפואיים), וכן מקצועות הנחשבים קלים יחסית מבחינת דרישות הסף האקדמיות (מינהל עסקים ומשפטים). בתחומי לימוד אקדמי שנועדו להעשיר את הידע, למשל מדעי הרוח, או בתחומי לימוד המחייבים ידע מתמטי מתקדם (הנדסה), יש נוכחות חרדית קטנה יחסית. תופעה זו בולטת במיוחד בקרב סטודנטיות חרדיות. 34% מהן לומדות חינוך, לעומת 25% מן הסטודנטים החרדים הגברים; ו־11.5% מהן לומדות מקצועות עזר רפואיים, לעומת 3% בלבד מן הגברים. לעומת זאת, רק 4.5% לומדות הנדסה ואדריכלות, לעומת 8.5% מן הגברים; ובמדעי הרוח והחברה לומדות 22% מן הסטודנטיות החרדיות, לעומת 24.5% מן הגברים. הבדל בולט נוסף הוא בין השיעור הנמוך של סטודנטיות חרדיות למשפטים (4.5%) לבין השיעור הגבוה יחסית של סטודנטים חרדים במקצוע הזה (14.5%).

תחום הלימוד של רוב מוחלט של הסטודנטים החרדים שקיבלו תואר ראשון בשנת תשפ"א (2020/21) היה חינוך (56%), שיעור הגבוה כמעט פי שניים משיעור כלל הסטודנטים החרדים הלומדים חינוך והוראה (31%). הסיבה לפער זה היא העובדה שמסלול לימודי חינוך הוא בדרך כלל מסלול השלמה, ולפיכך משך הלימודים בו קצר ושיעור מקבלי התארים גבוה. עובדה זו מביאה לכך שהפערים בזכאות לתואר בין חרדים ליהודים לא־חרדים גדולים יותר אף משיעור הלומדים לתארים אלו. כך, שיעור החרדים הזכאים לתואר במדעי הטבע והמחשב עומד על 7.5% מכלל הזכאים לעומת 13% בקרב יהודים לא־חרדים, ושיעור החרדים הזכאים לתואר בהנדסה עומד על 4% לעומת 15.5% בקרב יהודים לא־חרדים.

שיעור הסטודנטים החרדים שאינם ממשיכים לשנת לימודים שנייה גבוה מזו של הסטודנטים היהודים הלא־חרדים ועומד על 13% לעומת 7%. עם זאת, כאשר מפלחים את הנתונים מתברר שהמוסדות העיקריים שסטודנטים חרדים אינם ממשיכים את לימודיהם בהם הם מכללות לחינוך (40.5% לעומת 15% בקרב סטודנטים יהודים לא־חרדים). במוסדות אלו מרבית המקרים שבהם הסטודנטים (לרוב סטודנטיות) אינם ממשיכים את הלימודים האקדמיים אינם מבטאים נשירה אלא השלמת מסלול לימודים קצר (מתעודת הוראה לתואר אקדמי) שנמשך שנה אחת בלבד.

ואכן, שיעור הסטודנטים החרדים הנושרים מן המכללות האקדמיות ומן האוניברסיטאות דומה לזה של הסטודנטים היהודים הלא־חרדים במוסדות אלו – 7.5% לעומת 6.5% ו־4% לעומת 5.5%, בהתאמה.

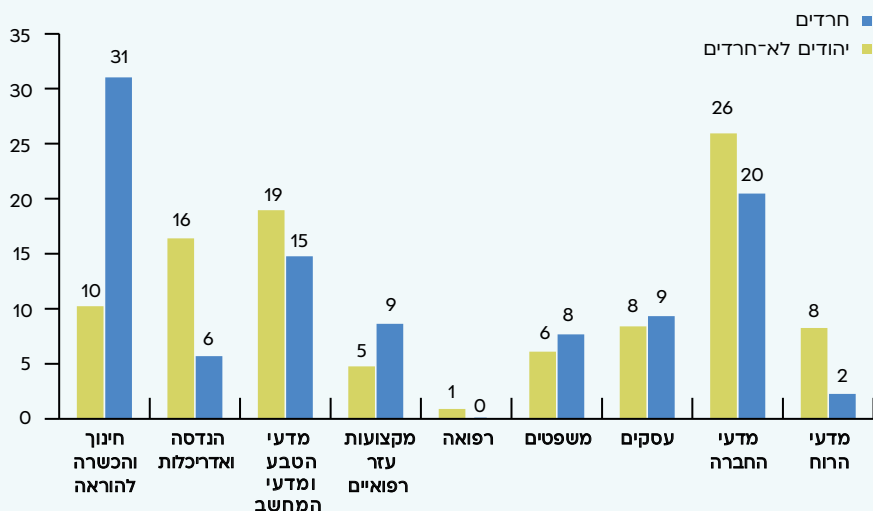
מגמות

במרצת השנים חלו שינויים בתחומי הלימוד שהסטודנטים החרדים לומדים. שיעור החרדים הלומדים משפטים עמד על 12% בשנת הלימודים תשע"ו (2015/16), וירד בשנת הלימודים תשפ"ב (2021/22) ל־7.5%, מעט מעל שיעור זה בכלל האוכלוסייה (6%). גם שיעור הסטודנטים החרדים הלומדים מינהל עסקים ירד באותן השנים מ־14% ל־9%. ניתן להסביר זאת בירידה בתמיכת המל"גות"ת בסטודנטים החרדים הלומדים מקצועות אלו, וגם בהפנמה של הקשחת הרגולציה (במשפטים) ושל הרווייה בשוק התעסוקה בתחומים אלו. לעומת זאת, באותן השנים חלה קפיצה בשיעור הסטודנטים החרדים הלומדים מדעי החברה (מ־8% ל־20.5%) ושל הלומדים מדעי המחשב (והטבע) (מ־9% ל־15%).

נתוני הנשירה מן הלימודים בשנת הלימודים תשפ"ב (2021/22) משקפים ירידה בשיעור הנשירה בשנים האחרונות. כך, שיעור הנושרים מן האוניברסיטאות עמד בשנת תשע"ז (2016/17) על 8% וירד בשנת תשפ"ב (2021/22) ל־4% בלבד. ירידה דומה נרשמה באותן השנים גם בנשירת סטודנטים חרדים מן המכללות האקדמיות, מ־11.5% ל־7.5%.

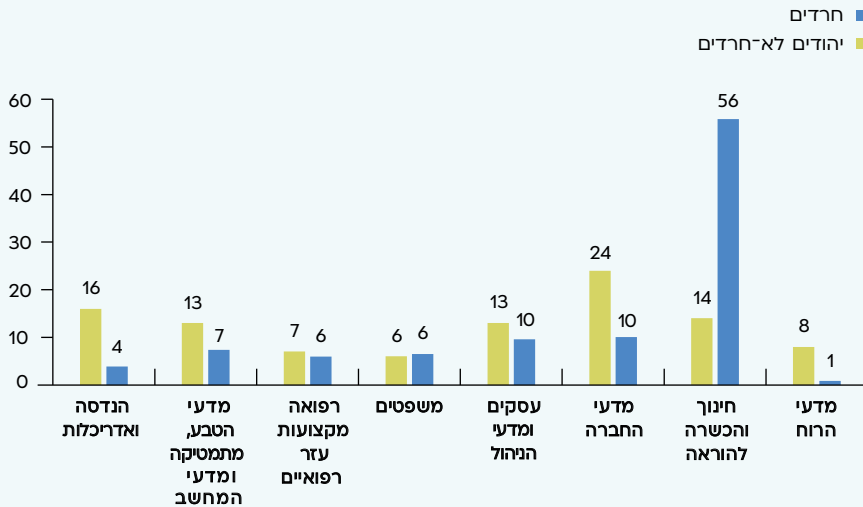
תרשים ב/6

סטודנטיות וסטודנטים לתואר ראשון במוסדות להשכלה גבוהה, לפי תחום לימוד וקבוצת אוכלוסייה, שנה"ל תשפ"ב (2021/22) (ב-%)

תרשים ב/7

מקבלי תואר ראשון, לפי תחום לימוד וקבוצת אוכלוסייה, שנה"ל תשפ"א (2020/2021) (ב-%)

7.ב. סטודנטיות וסטודנטים חרדים בהכשרה טכנולוגית

תמונת מצב

נוסף על לימודים אקדמיים מתקיים בישראל מערך נרחב של הכשרות מקצועיות, ותחום מרכזי בו הוא הכשרות טכנולוגיות. הכשרות אלו הן בתחום האחריות של המכון הממשלתי להכשרה טכנולוגית (מה"ט). מספר החרדים שלמדו במסלולי הכשרה אלו עמד בשנת 2021 על כ-5,200 סטודנטים וסטודנטיות. כמעט מחצית מהם למדו הנדסת תוכנה (48%), ומקצועות פופולריים נוספים הם אדריכלות ועיצוב פנים (17%) והנדסה אזרחית (9%).

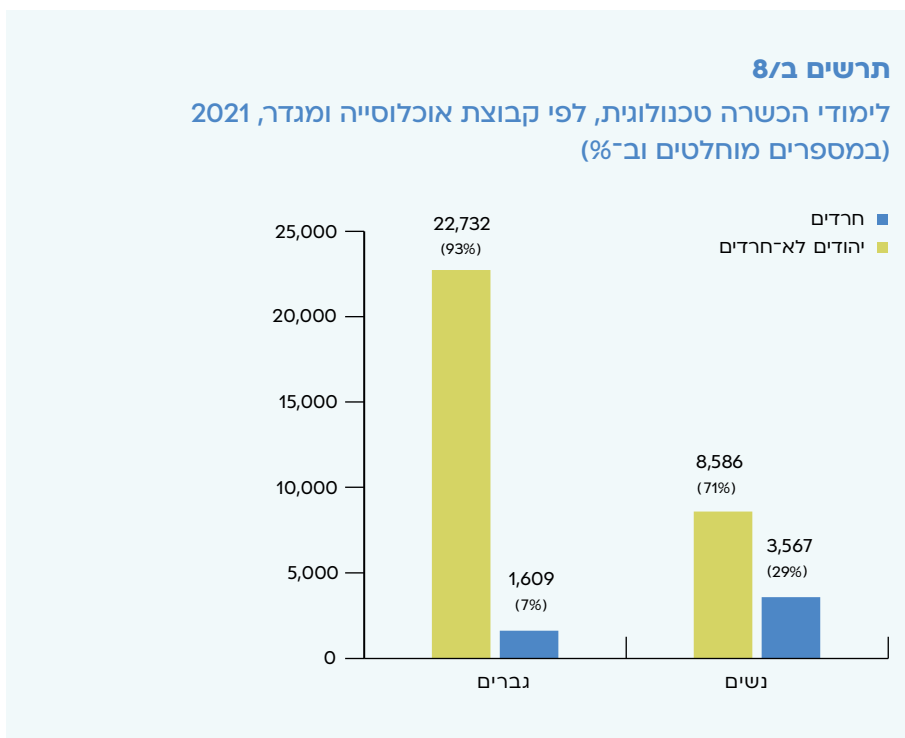
משקלם של החרדים בכלל הלומדים בתחומי ההכשרה הטכנולוגית עומד על 14%, שיעור דומה לשיעורם של החרדים בני 18-24 בכלל האוכלוסייה (15%). בפילוח מגדרי ניתן לראות הבדל גדול בין גברים לנשים בכל הקשור ללימוד מקצועות אלו. רק 31% מן הסטודנטים החרדים במסלולים להכשרה טכנולוגית הם גברים, שיעור דומה לשיעור הגברים החרדים מכלל הסטודנטים החרדים באקדמיה. הגברים החרדים לומדים בעיקר הנדסה אזרחית (33%) והנדסת חשמל (18%). רוב הנשים החרדיות לומדות הנדסת תוכנה (62%) ושיעור לא מבוטל לומדות אדריכלות ועיצוב פנים (22%). קרוב למחצית מן הגברים החרדים (42%)

לומדים במסלולים כלליים של הכשרה טכנולוגית, תופעה שכמעט אינה קיימת בקרב נשים חרדיות – רובן ככולן לומדות את המקצועות האלה בסמינרים לנשים חרדיות.

מרבית הסטודנטים בישראל העוברים הכשרה טכנולוגית הם גברים, ואולם הגברים החרדים הם 6.5% בלבד מן הסטודנטים הגברים הלומדים את המקצועות האלה. הנשים החרדיות, לעומת זאת, הן 29.5% מכלל הסטודנטיות הלומדות את המקצועות האלה בישראל.

מגמות

בשנים 2014-2021 חל גידול של 63% במספר הסטודנטים החרדים במקצועות ההכשרה הטכנולוגית, והוא מבטא גידול שנתי ממוצע מהיר של 7%. גידול זה התרחש בייחוד בקרב הסטודנטיות החרדיות (69%), אך גם בקרב הסטודנטים החרדים הגברים חל גידול ניכר (53%).

לוחות חינוך

לוח ב/1

תלמידי החינוך היסודי והעל-יסודי, לפי מגדר, פיקוח ודרג חינוך¹
תשפ"א (2020/21)

		חינוך עברי לפי סוג פיקוח			סך הכול ישראל	דרג חינוך
ממלכתי וממלכתי-דתי		חרדי		סך הכול חינוך עברי		
לפי סוג פיקוח		סך הכול	% חרדי מחינוך עברי		סך הכול	
ממלכתי- דתי	ממלכתי					

סך הכול²

263,223	805,577	1,068,800	25	360,592	1,429,392	1,873,356	סך הכול
149,127	414,616	563,743	27	205,482	769,225	998,182	יסודי
60,424	199,489	259,913	24	80,385	340,298	450,230	חטיבת ביניים
53,672	191,472	245,144	23	74,725	319,869	424,944	חטיבה עליונה

בנים

130,971	414,366	545,337	25	183,455	728,846	954,616	סך הכול
74,861	213,326	288,187	27	105,248	393,435	510,886	יסודי
30,132	102,986	133,118	23	40,200	173,318	229,738	חטיבת ביניים
25,978	98,054	124,032	23	38,007	162,093	213,992	חטיבה עליונה

בנות

132,252	391,211	523,463	25	177,137	700,600	918,810	סך הכול
74,266	201,290	275,556	27	100,234	375,790	487,296	יסודי
30,292	96,503	126,795	24	40,185	166,980	220,492	חטיבת ביניים
27,694	93,418	121,112	23	36,718	157,830	211,022	חטיבה עליונה

1 דרג חינוך סטנדרטי (להגדרות ראו שנתון 2016).
2 כולל "לא ידוע".

מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח ב/2

תלמידי ישיבות ואברכים, לפי מוסד, 2012-2021

שיעור גידול 2021-2022	שנה						סוג מוסד
	2021	2020	2018	2016	2014	2012	
33.7	149,827	146,157	131,521	120,239	96,060	112,103	סך הכול
33.6	41,806	41,443	35,970	33,102	30,271	31,290	תלמידי ישיבה גבוהה
21.6	6,741	5,696	6,451	5,454	1,053	5,545	תלמידי חוץ לארץ בישיבה גבוהה
36.4	96,561	94,322	84,565	77,081	64,581	70,798	אברכי כולל
							מהם:
65.0	78,144	76,201	67,005	59,604	47,176	47,358	אברכי כולל פטורי שירות
-21.4	18,417	18,121	17,560	17,477	17,405	23,440	אברכי כולל דחויי שירות
5.6	4,719	4,696	4,535	4,602	155	4,470	אברכי חוץ לארץ בכולל

מקור: משרד החינוך.

לוח ב/3

סטודנטיות וסטודנטים לתואר ראשון במוסדות להשכלה גבוהה,
לפי סוג מוסד וקבוצת אוכלוסייה, 2009/10-2021/22

יהודים ואחרים			סך הכול ישראל	שנה קלנדרית	שנה עברית
לא־חרדים	חרדים	סך הכול			
מוסדות להשכלה גבוהה					
197,013	4,300	201,313	227,902	2009/10	תש"ע
199,680	6,305	205,985	235,570	2011/12	תשע"ב
199,535	8,321	207,856	241,829	2013/14	תשע"ד
191,712	9,901	201,613	240,146	2015/16	תשע"ו
185,424	10,243	195,667	237,965	2017/18	תשע"ח
186,474	10,665	197,139	243,409	2019/20	תש"ף
200,372	12,086	212,458	260,972	2020/21	תשפ"א
199,355	12,906	212,261	262,837	2021/22	תשפ"ב
אוניברסיטאות					
64,557	642	65,199	75,271	2009/10	תש"ע
62,621	868	63,489	74,608	2011/12	תשע"ב
69,174	1,255	70,429	82,519	2013/14	תשע"ד
64,548	1,338	65,886	78,610	2015/16	תשע"ו
60,669	1,426	62,095	74,748	2017/18	תשע"ח
61,292	1,155	62,447	76,278	2019/20	תש"ף
65,905	1,130	67,035	81,629	2020/21	תשפ"א
71,762	1,087	72,849	88,661	2021/22	תשפ"ב
מכללות אקדמיות					
75,556	2,126	77,682	83,371	2009/10	תש"ע
81,279	3,042	84,321	91,666	2011/12	תשע"ב
73,973	3,830	77,803	86,377	2013/14	תשע"ד
73,117	4,634	77,751	89,944	2015/16	תשע"ו
69,789	4,734	74,523	90,120	2017/18	תשע"ח
70,659	4,840	75,499	94,742	2019/20	תש"ף
76,994	5,604	82,598	104,238	2020/21	תשפ"א
72,019	6,079	78,098	100,959	2021/22	תשפ"ב

שנה עברית	שנה קלנדרית	סך הכול ישראל	יהודים ואחרים		
			סך הכול	חרדים	לא-חרדים
האוניברסיטה הפתוחה					
תש"ע	2009/10	43,051	39,724	701	39,023
תשע"ב	2011/12	41,441	37,718	907	36,811
תשע"ד	2013/14	44,011	38,183	1,232	36,951
תשע"ו	2015/16	42,726	36,092	1,339	34,753
תשע"ח	2017/18	44,602	37,427	1,652	35,775
תש"ף	2019/20	45,863	39,091	2,071	37,020
תשפ"א	2020/21	49,374	43,116	2,529	40,587
תשפ"ב	2021/22	48,295	42,168	2,714	39,454

מכללות אקדמיות לחינוך

תש"ע	2009/10	26,209	18,708	831	17,877
תשע"ב	2011/12	27,855	20,457	1,488	18,969
תשע"ד	2013/14	28,922	21,441	2,004	19,437
תשע"ו	2015/16	28,866	21,884	2,590	19,294
תשע"ח	2017/18	28,495	21,622	2,431	19,191
תש"ף	2019/20	26,526	20,102	2,599	17,503
תשפ"א	2020/21	25,731	19,709	2,823	16,886
תשפ"ב	2021/22	24,922	19,146	3,026	16,120

גברים

מוסדות להשכלה גבוהה

תש"ע	2009/10	100,520	91,425	1,433	89,992
תשע"ב	2011/12	103,303	93,589	2,175	91,414
תשע"ד	2013/14	104,545	93,464	2,770	90,694
תשע"ו	2015/16	101,315	88,908	3,322	85,586
תשע"ח	2017/18	99,076	85,585	3,242	82,343
תש"ף	2019/20	102,418	87,265	3,472	83,793
תשפ"א	2020/21	110,727	94,522	4,068	90,454
תשפ"ב	2021/22	110,883	94,213	4,167	90,046

<<

יהודים ואחרים			סך הכול ישראל	שנה קלנדרית	שנה עברית
לא־חרדים	חרדים	סך הכול			

אוניברסיטאות

30,180	203	30,383	34,135	2009/10	תש"ע
29,752	307	30,059	33,938	2011/12	תשע"ב
33,332	454	33,786	38,016	2013/14	תשע"ד
31,333	480	31,813	36,375	2015/16	תשע"ו
30,087	597	30,684	35,448	2017/18	תשע"ח
30,204	492	30,696	35,926	2019/20	תש"ף
31,968	500	32,468	37,990	2020/21	תשפ"א
34,604	482	35,086	41,138	2021/22	תשפ"ב

מכללות אקדמיות

38,354	743	39,097	42,016	2009/10	תש"ע
40,809	1,262	42,071	45,575	2011/12	תשע"ב
35,644	1,477	37,121	41,192	2013/14	תשע"ד
33,726	1,634	35,360	40,555	2015/16	תשע"ו
31,164	1,548	32,712	38,690	2017/18	תשע"ח
31,324	1,560	32,884	40,205	2019/20	תש"ף
34,087	1,988	36,075	44,400	2020/21	תשפ"א
31,332	2,135	33,467	41,795	2021/22	תשפ"ב

האוניברסיטה הפתוחה

17,489	356	17,845	19,282	2009/10	תש"ע
16,522	415	16,937	18,247	2011/12	תשע"ב
16,964	530	17,494	19,210	2013/14	תשע"ד
15,912	556	16,468	18,152	2015/16	תשע"ו
17,770	781	18,551	20,351	2019/20	תש"ף
19,932	893	20,825	22,502	2020/21	תשפ"א
19,766	933	20,699	22,381	2021/22	תשפ"ב

שנה עברית	שנה קלנדרית	סך הכול ישראל	יהודים ואחרים	
			סך הכול	לא־חרדים
תש"ע	2009/10	5,087	4,100	131
תשע"ב	2011/12	5,543	4,522	191
תשע"ד	2013/14	6,127	5,063	309
תשע"ו	2015/16	6,233	5,267	652
תשע"ח	2017/18	6,000	5,080	429
תש"ף	2019/20	5,936	5,134	639
תשפ"א	2020/21	5,835	5,154	687
תשפ"ב	2021/22	5,569	4,961	617

מכללות אקדמיות לחינוך

נשים

מוסדות להשכלה גבוהה

תש"ע	2009/10	127,382	109,888	2,867	107,021
תשע"ב	2011/12	132,267	112,396	4,130	108,266
תשע"ד	2013/14	137,284	114,392	5,551	108,841
תשע"ו	2015/16	138,831	112,705	6,579	106,126
תשע"ח	2017/18	138,889	110,082	7,001	103,081
תש"ף	2019/20	140,991	109,874	7,193	102,681
תשפ"א	2020/21	150,245	117,936	8,018	109,918
תשפ"ב	2021/22	151,954	118,048	8,739	109,309

אוניברסיטאות

תש"ע	2009/10	41,136	34,816	439	34,377
תשע"ב	2011/12	40,670	33,430	561	32,869
תשע"ד	2013/14	44,503	36,643	801	35,842
תשע"ו	2015/16	42,235	34,073	858	33,215
תשע"ח	2017/18	39,300	31,411	829	30,582
תש"ף	2019/20	40,352	31,751	663	31,088
תשפ"א	2020/21	43,639	34,567	630	33,937
תשפ"ב	2021/22	47,523	37,763	605	37,158

<<

יהודים ואחרים			סך הכול ישראל	שנה קלנדרית	שנה עברית
לא־חרדים	חרדים	סך הכול			

מכללות אקדמיות

37,202	1,383	38,585	41,355	2009/10	תש"ע
40,470	1,780	42,250	46,091	2011/12	תשע"ב
38,329	2,353	40,682	45,185	2013/14	תשע"ד
39,391	3,000	42,391	49,389	2015/16	תשע"ו
38,625	3,186	41,811	51,430	2017/18	תשע"ח
39,335	3,280	42,615	54,537	2019/20	תש"ף
42,907	3,616	46,523	59,838	2020/21	תשפ"א
40,687	3,944	44,631	59,164	2021/22	תשפ"ב

האוניברסיטה הפתוחה

21,534	345	21,879	23,769	2009/10	תש"ע
20,289	492	20,781	23,194	2011/12	תשע"ב
19,987	702	20,689	24,801	2013/14	תשע"ד
18,841	783	19,624	24,574	2015/16	תשע"ו
19,334	984	20,318	25,664	2017/18	תשע"ח
19,250	1,290	20,540	25,512	2019/20	תש"ף
20,655	1,636	22,291	26,872	2020/21	תשפ"א
19,688	1,781	21,469	25,914	2021/22	תשפ"ב

מכללות אקדמיות לחינוך

13,908	700	14,608	21,122	2009/10	תש"ע
14,638	1,297	15,935	22,312	2011/12	תשע"ב
14,683	1,695	16,378	22,795	2013/14	תשע"ד
14,679	1,938	16,617	22,633	2015/16	תשע"ו
14,540	2,002	16,542	22,495	2017/18	תשע"ח
13,008	1,960	14,968	20,590	2019/20	תש"ף
12,419	2,136	14,555	19,896	2020/21	תשפ"א
11,776	2,409	14,185	19,353	2021/22	תשפ"ב

מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

המקורות לפרק ב – חינוך

הפרק מבוסס על עיבודים של מחברי השנתון למקורות שלהלן.

כל העיבודים מופיעים במלואם בלוחות של שנתון החברה החרדית באתר האינטרנט של המכון הישראלי לדמוקרטיה, שם מוצגים גם נושאים שאינם מופיעים במסמך זה.

התנת-פרק	המקור
1.1. תלמידים (לפי פיקוח)	• עיבודי המחברים לנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, גף חינוך, השכלה וכוחות הוראה
2.1. בחינות בגרות	• "חינוך במבט רחב", משרד החינוך
3.1. תלמידי ישיבות ואברכים	עיבודי המחברים לנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, גף חינוך, השכלה וכוחות הוראה
4.1. סטודנטיות וסטודנטים חרדים במערכת ההשכלה הגבוהה	האגף למוסדות תורניים במשרד החינוך
5.1. סטודנטיות וסטודנטים חרדים במערכת ההשכלה הגבוהה: מסגרות לימוד וגיל	"יוצאי מוסדות החינוך החרדי העל-יסודי בהשכלה הגבוהה בישראל", אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
6.1. סטודנטיות וסטודנטים חרדים במערכת ההשכלה הגבוהה: תחומי לימוד ונשירה	"יוצאי מוסדות החינוך החרדי העל-יסודי בהשכלה הגבוהה בישראל", אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
7.1. סטודנטיות וסטודנטים חרדים בהכשרה טכנולוגית	עיבודי המחברים לנתוני המכון הממשלתי להכשרה אקדמית

פרק ג רמת חיים

היקפי העוני באוכלוסייה החרדית גדולים בהרבה מהיקפם באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית, והשפעתם על רמת החיים גדולה יותר אף היא. אומנם מ־2015 ניכרת ירידה בשיעורי העוני באוכלוסייה החרדית, אך הם עדיין גבוהים מאוד (44% לעומת 22% בכלל האוכלוסייה בישראל בשנת 2019).

רמת החיים קשורה קשר הדוק לרמת ההכנסות וההוצאות של משק הבית. נציין שעד סוף שנת 2021 טרם התקבלו נתונים רשמיים מהלמ"ס על השנתיים האחרונות ועל השפעת מגפת הקורונה על כל הקשור להכנסות ולהוצאות של הציבור החרדי. כדי לשקף את תמונת המצב העדכנית ביותר שבידנו בחרנו להציג את נתוני 2019. בשנה זו הייתה ההכנסה החדושת ברוטו למשק בית חרדי 14,121 ש"ח – הכנסה נמוכה בהרבה מההכנסה ברוטו למשק בית יהודי לא-חרדי (21,843 ש"ח). הגורמים להכנסה הנמוכה הזאת הם תא משפחתי המבוסס פעמים רבות על מפרנס יחיד, או מפרנסת יחידה, העובדים בהיקף משרה קטן במשלח יד שרמת ההכנסה בו נמוכה, וכן שימוש מופחת בהון ובקרנות פנסיה.

כאשר בודקים את ההוצאה החדושת של משקי הבית מתברר כי משק בית חרדי הוציא ב־2019 13,824 ש"ח בחודש בממוצע, 21% פחות ממשק בית יהודי לא-חרדי (16,732 ש"ח), אף שמספר הנפשות הממוצע במשק בית חרדי עומד על קרוב לפי שניים. פערי ההוצאה יכולים להיות מוסברים במאפייני תרבות הצריכה החרדית, הדוגלת בחיסכון, וכן במרחבי צריכה קהילתיים ייעודיים לאוכלוסייה החרדית, המאפשרים לקנות מוצרים בזול, ולפעמים אפילו לקבלם חינם אין כסף.

ניתוח דפוסי ההתנהגות הקשורים ברמת החיים של הציבור החרדי מלמד שהפערים בין שתי האוכלוסיות – החרדית והיהודית הלא-חרדית – עודם גדולים, הגם שהצטמצמו בשנים האחרונות. כך גם באשר לרמת ההכנסה, שיעורי העוני, הצריכה והמינוע. התחום היחיד שמצאנו בו דמיון מלא בין שתי האוכלוסיות הוא הבעלות על דירה.

תמונת מצב

לפי נתוני המוסד לביטוח לאומי, אומדן לשנת 2019, הכנסתן של 22% מהמשפחות בישראל נמוכה מקו העוני לאחר הוספת תשלומי העברה ומיסים (35% לפני הוספת התשלומים). באוכלוסייה החרדית שיעור זה גבוה בהרבה – 44% (55% לפני הוספת התשלומים). את הפער העצום בשיעורי תחולת העוני בין חרדים לכלל האוכלוסייה אפשר להסביר במבנה משק הבית החרדי, המאופיין במשפחות גדולות, בשיעור נמוך של גברים עובדים ובשכר נמוך יחסית אצל מי שעובדים. בשתי האוכלוסיות – החרדית וכלל האוכלוסייה – תשלומי ההעברה משפיעים השפעה ניכרת על שיעור העוני, אבל ההשפעה הגדולה יותר היא על כלל האוכלוסייה, שאצלה פוחת חלקה היחסי של האוכלוסייה שמתחת לקו העוני בעקבות התשלומים ב־38% (אצל החרדים ב־20%).

תמונת המצב של תחולת העוני לאחר תשלומי ההעברה והמיסים בחלוקה לנפשות, למשפחות ולילדים לשנת 2019 מלמדת כי שיעור הנפשות באוכלוסייה החרדית החיות מתחת לקו העוני לאחר תשלומי העברה ומיסים (51%) גבוה בהרבה משיעורן בכלל האוכלוסייה (22%).

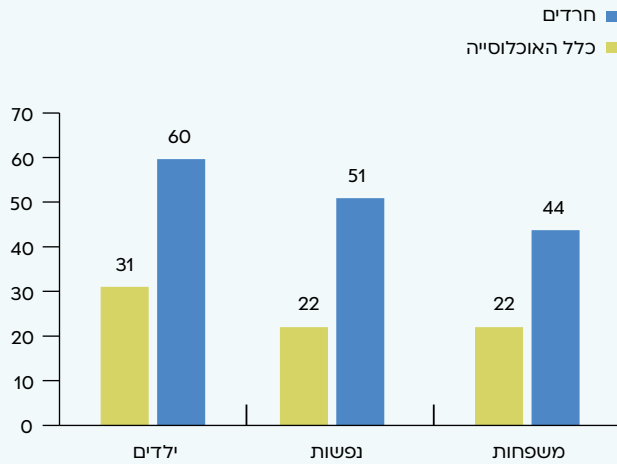
הפערים בין הקבוצות גדולים יותר כאשר מחשבים את תחולת העוני בקרב ילדים. שיעור הילדים החרדים החיים מתחת לקו העוני לאחר תשלומי ההעברה (60%) גבוה מאוד יחסית לשיעורם בכלל האוכלוסייה (31%). הסיבה לכך היא מספר הילדים הגבוה במשפחה חרדית ממוצעת בשילוב עם שיעורי תעסוקה ושכר נמוכים מן הממוצע של הוריהם.

מגמות

בשנים 2003-2005 חלה עלייה חדה בתחולת העוני בקרב משפחות חרדיות – מ־45% ל־58% בגלל העלייה ביוקר המחיה והקיצוץ בקצבאות הילדים ובתשלומי ההעברה, שבוצע על פי תוכנית החירום הכלכלית של שנת 2003. ב־2006 חלה ירידה קלה בתחולת העוני – ל־52%, ושיעור זה נותר יציב יחסית קרוב לעשור. משנת 2015 ניכרת ירידה משמעותית ורצופה בשיעורי העוני במגזר, והם הגיעו עד ל־44% בשנת 2019. ירידה זו יכולה להיות מוסברת בגידול במשפחות החרדיות שלפחות אחד מבני הזוג בהן עובד, בעלייה ברמת ההכנסות בקרב העובדים ובגידול בתמיכת המדינה באברכים ובקצבאות הילדים. בשנים האחרונות חלה אפוא ירידה בשיעור תחולת העוני באוכלוסייה החרדית, והיא עומדת כיום על רמתה הנמוכה ביותר ב־15 השנים האחרונות.

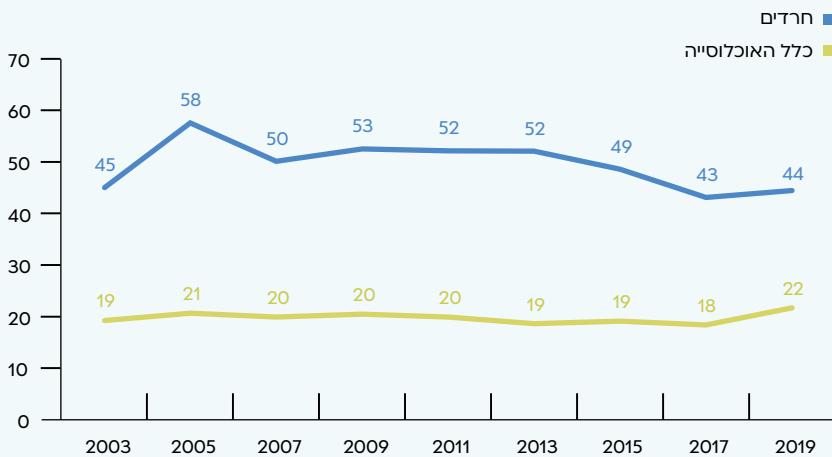
תרשים ג/1

תחולת העוני של משפחות, נפשות וילדים לאחר תשלומי העברה ומיסים, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2019 (ב-%)

תרשים ג/2

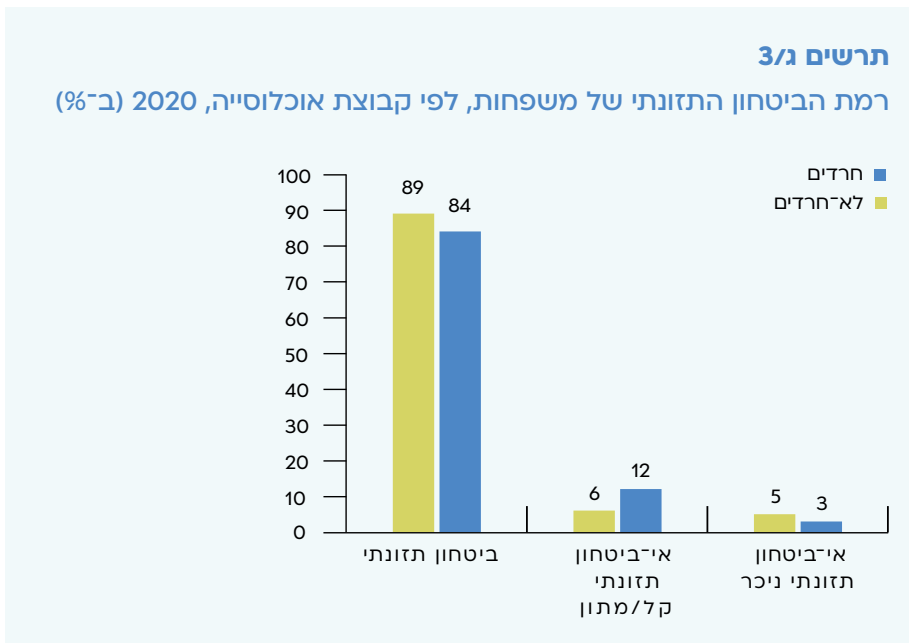
תחולת העוני של משפחות, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2019-2003 (ב-%)

ג.2. ביטחון תזונתי

לפי הגדרת המוסד לביטוח לאומי, רמת הביטחון התזונתי כוללת זמינות של מזון ושל משאבים לרכישת מזון, ואת איכות המזון מבחינה תברואתית ותזונתית.

לפי נתוני המוסד לביטוח לאומי לשנת 2020, שיעור המשפחות באוכלוסייה החרדית החיות באי־ביטחון תזונתי קל, מתון או גדול (16%) זהה לשיעורן בכלל האוכלוסייה (16%) וגבוה משיעורן באוכלוסייה היהודית הלא־חרדית (10%). פער זה בין חרדים ליהודים לא־חרדים קטן לעומת מדד תחולת העוני, שבו השיעור בקרב החרדים גבוה פי ארבעה מהשיעור בקרב יהודים לא־חרדים. נתון זה מלמד שרק חלק מהמשפחות החרדיות הנמצאות מתחת לקו העוני חיות באי־ביטחון תזונתי.

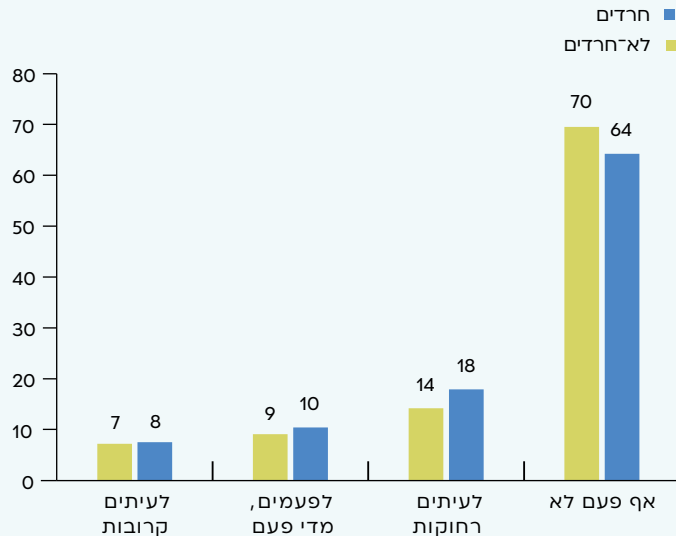

ג.3. מחשבות על עוני, לפי אוכלוסייה, 2021

על פי נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנת 2021, שיעור החרדים שתפסו את עצמם כעניים בתקופות מסוימות בחייהם (18%) היה זהה כמעט לשיעורם של מי שהרגישו עניים באוכלוסייה היהודית הלא־חרדית (16%) ונמוך במקצת מכלל האוכלוסייה (22%). באוכלוסייה היהודית הלא־חרדית שיעור גבוה יותר ענו שמעולם לא הרגישו עניים (70%), לעומת 64% מהחרדים. נתון זה מלמד שבחברה החרדית יש פער בין "תחושת העוני" לבין הגדרת העוני על פי נתוני הביטוח הלאומי.

תרשים ג/4

מחשבות על עוני, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2021 (ב-%)

4.4. הכנסה חודשית והוצאה חודשית למשק בית חרדי

תמונת מצב

הנתונים המתבססים על סקר הוצאות משק הבית של הלמ"ס לשנת 2019 (טרומ תקופת הקורונה) מראים שההכנסה החודשית הממוצעת ברוטו למשק בית חרדי היא 14,121 ש"ח, והיא נמוכה ב־55% מההכנסה ברוטו למשק בית יהודי לא־חרדי (21,843 ש"ח).

מקובל לחשב את ההכנסה לנפש על פי סולם הנותן משקל פוחת והולך לכל נפש בשל העלות השולית שלה למשק הבית. לפי חישוב זה, ההכנסה נטו לנפש תקנית במשפחה חרדית היא 3,486 ש"ח, והיא נמוכה ב־110% מההכנסה לנפש תקנית במשפחה יהודית לא־חרדית (7,342 ש"ח). הפער הגדול מוסבר במספר הנפשות הגבוה במשק הבית החרדי (5.2), לעומת משק הבית היהודי הלא־חרדי (2.8); במספר המפרנסים הממוצע (1.3) במשק בית חרדי, לעומת 1.5 במשק בית יהודי לא־חרדי; ובהכנסה נמוכה מעבודה (9,245 ש"ח במשק בית חרדי, לעומת 16,895 ש"ח במשק בית יהודי לא־חרדי). אפשר שבמציאות הפערים בהכנסות קטנים יותר הודות להכנסות מעבודה שאינה מדווחת באוכלוסייה החרדית.

ההכנסה ברוטו במשק בית חרדי מתחלקת ל־66% מעבודה (לעומת 77% במשק בית יהודי לא־חרדי) ו־26% מקצבאות ותמיכות (לעומת 11% במשק בית יהודי לא־חרדי). יש הבדל גדול אפוא בשימוש בקצבאות ובתמיכות בין האוכלוסייה החרדית לאוכלוסייה היהודית הלא־חרדית.

ההוצאה של משקי בית חרדיים על תשלומי חובה – מס הכנסה, ביטוח לאומי וביטוח בריאות – עומדת בממוצע על פחות משליש בלבד (31%) מההוצאה של משקי הבית הלא־חרדיים (1,197 ש"ח לעומת 3,821 ש"ח).

ההוצאה החודשית של משק בית חרדי לתצרוכת, שהיא סך כל התשלומים שמשק בית משלם על קניית מוצרים או שירותים, נמוכה ב־21% מזו של משק בית יהודי לא־חרדי (13,824 ש"ח לעומת 16,732 ש"ח), אך שמספר הנפשות הממוצע במשק בית חרדי גדול יותר. ההסבר לכך טמון כפי הנראה בהכנסה הנמוכה של משק הבית החרדי, בתרבות הצריכה החרדית המטיפה לצניעות ולחיסכון, וכן במרחב הצריכה הקהילתי המאפשר לקנות חלק ממוצרי הצריכה במחיר זול במיוחד.

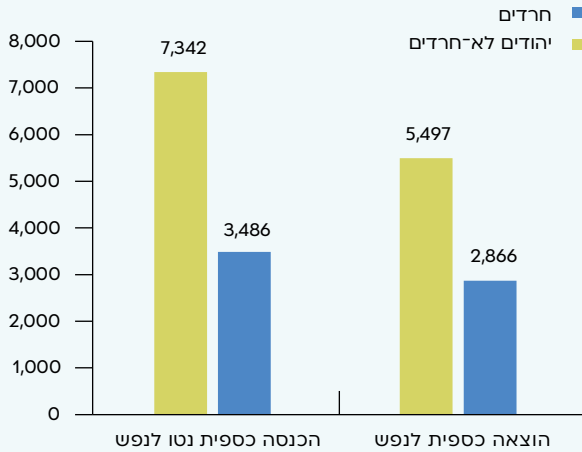
למרות ההבדלים בגודל משק הבית ובהכנסות בין משק הבית החרדי למשק הבית היהודי הלא־חרדי אין ביניהם הבדלים ניכרים בחלוקת ההוצאות לתחומים השונים, למשל מזון, דיור, בריאות או חינוך. פער של ממש נמצא, עם זאת, בכל הקשור לתחבורה ולתקשורת (10% מההוצאות במשקי הבית החרדיים, לעומת 20% במשקי הבית היהודיים הלא־חרדיים). הגורמים להבדלים: בתחום התחבורה חרדים מסתמכים הרבה יותר על תחבורה ציבורית ונחשבים צרכנים חסכנים ויעילים שלה, ובתחום התקשורת הציבור החרדי משתמש פחות באינטרנט, בטלוויזיה ובטלפונים ניידים חכמים.

מגמות

בין 2015 ל־2019 גדלו גם ההכנסות וגם ההוצאות של משקי הבית החרדיים. בשנים אלו נרשמה עלייה של 12% בהכנסה החודשית ברוטו למשק בית חרדי (מ־12,616 ש"ח ל־14,121 ש"ח), לעומת עלייה מתונה יותר אצל האוכלוסייה היהודית הלא־חרדית (5% בהכנסות ברוטו – מ־20,807 ש"ח ל־21,843 ש"ח). בהיקף ההוצאה החודשית לתצרוכת של משק בית חרדי כמעט לא חל שינוי (מ־13,676 ש"ח ל־13,824 ש"ח (גידול של 1% בלבד). כמו כן נרשמה ירידה של 5% בהוצאה של משקי בית חרדיים על תשלומי חובה – מס הכנסה, ביטוח לאומי וביטוח בריאות, מ־1,261 ש"ח ל־1,197 ש"ח. ירידה קלה של 1% בתשלומי החובה נרשמה גם בשאר האוכלוסייה היהודית, מ־3,853 ש"ח ל־3,821 ש"ח.

תרשים ג/5

הכנסה חודשית והוצאה חודשית לנפש (תקנית), לפי קבוצת אוכלוסייה, 2019 (בש"ח)

ג.5. יכולת כיסוי ההוצאות החודשיות של משק הבית, לפי אוכלוסייה, 2021

על פי נתוני הסקר החברתי לשנת 2021, שיעור החרדים שהרגישו שהם מתקשים לכסות את ההוצאות החודשיות של משק הבית (47%) היה גבוה משיעורם של מי שהרגישו קושי בכיסוי ההוצאות החודשיות באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (36%) ובכלל האוכלוסייה (42%). באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית ענו שיעור גבוה יותר שהם מרגישים שהם מכסים את הוצאות משק הבית בקלות יחסית (64%), לעומת 53% מהחרדים. ניתן לראות שכאשר החרדים נשאלים על קושי כלכלי ספציפי ולא על תחושת עוני כללית שיעור המשיבים בחיוב גבוה יותר מהשיעור הזה בקרב לא-יהודים.

ג.6. בעלות על דירה

תמונת מצב

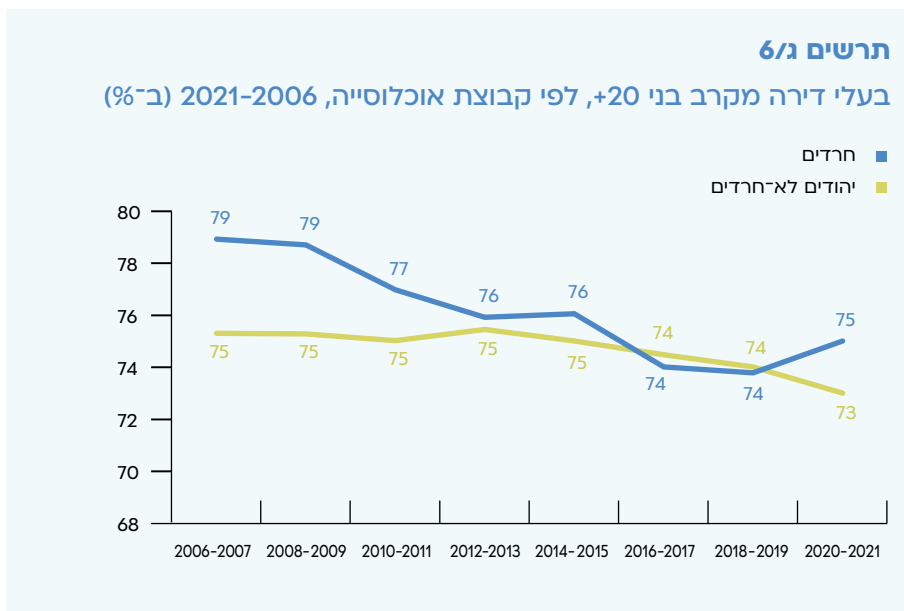
בשנים 2020-2021 החזיקו 73% מבני +20 בכלל ישראל דירה בבעלותם. שיעור כמעט זהה של בעלות על דירה נמצא באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (73%) ובאוכלוסייה החרדית (75%).

בממוצע, בשנים 2020-2021 החזיקו 14% מכלל האוכלוסייה ו-17% מהאוכלוסייה היהודית הלא-חרדית יותר מדירה אחת בבעלותם. שיעור נמוך יותר נרשם באוכלוסייה החרדית – 8% הצהירו שבבעלותם יותר מדירה אחת.

מגמות

בשנים 2006-2021 נרשמה באוכלוסייה החרדית ירידה בשיעור בעלי הדירות – מ-79% ל-75%. באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית נרשמה ירידה קלה יותר באותן שנים. שתי סיבות אפשריות למגמת הירידה במגזר החרדי: האחת קשורה לעלייה ביוקר הדיור, המקשה על רכישת דירה, והשנייה נובעת מנסיגה מסוימת במנגנון החברתי שאפיין את חברת הלומדים החרדית – רכישת דירות על ידי הורים לזוגות צעירים עם חתונתם. היום מקובל יותר ויותר בקהילות החרדיות לשכור דירה ולא דווקא לקנות. השינוי במנגנון החברתי של רכישת הדירות הוא תוצר של יוקר הדיור וחוסר יכולת כלכלית של התא המשפחתי החרדי לקנות דירה לכל ילד.

בשנים 2003-2021 נרשמה עלייה בשיעור הבעלים של יותר מדירה אחת, בשני המגזרים: באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית עלה שיעורם מ-9% ל-17%, ובאוכלוסייה החרדית מ-3% ל-8%.

ג.7. מחזיקים ברישיון נהיגה

תמונת מצב

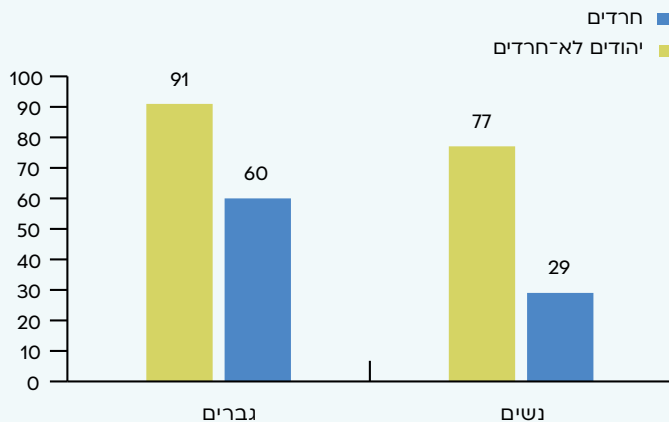
בשנים 2020-2021 החזיקו 44% מהחרדים בגילאי +20 ברישיון נהיגה. שיעור זה נמוך בהרבה משיעור בעלי רישיונות הנהיגה באוכלוסייה היהודית הלא־חרדית (84%). בפילוח לפי מגדר אפשר לראות שהפערים בין החרדים ליהודים הלא־חרדים היו גבוהים יותר בקרב הנשים: 29% מהנשים החרדיות החזיקו ברישיון נהיגה, לעומת 77% מהנשים היהודיות הלא־חרדיות. אצל הגברים הפער היה קטן יותר אך עדיין משמעותי ביותר – 60%, לעומת 91% את הפער בין הגברים החרדים לנשים החרדיות אפשר להסביר בכך שנהיגת נשים עדיין אינה מקובלת בחלק מהקהילות החרדיות.

מגמות

לאורך השנים אפשר לראות עלייה זוחלת בשיעור החרדים בעלי רישיון נהיגה: בשנים 2005-2006 – 40%; ובשנים 2020-2021 – 44%. שינוי גדול יותר התרחש אצל הנשים החרדיות: 21% בשנים 2007-2008; ו-29% בשנים 2020-2021. הסיבות האפשריות למגמה זו בקרב הנשים הן השתלבותן של יותר חרדיות במערכת ההשכלה הגבוהה והצטרפותן לתעסוקה איכותית, וכן השיח המודרני שנכנס במובהק לכמה מהקהילות החרדיות. עם זאת, נתון זה נשאר יציב כבר שנים אחדות.

תרשים ג/7

בעלי רישיון נהיגה בקרב בני +20, לפי קבוצת אוכלוסייה ומגדר, (ב-%) 2021-2020

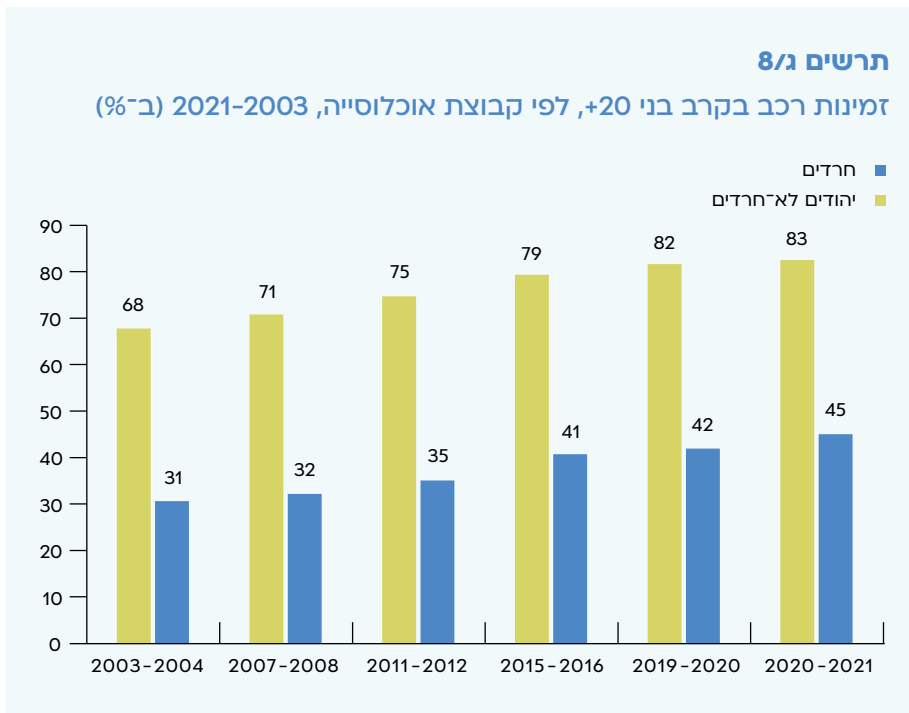
ג.8. זמינות רכב

תמונת מצב

בשנים 2021-2020 החזיקו ברשותם רכב 45% מבני +20 באוכלוסייה החרדית, שיעור נמוך בהרבה מהשיעור באוכלוסייה היהודית הלא־חרדית של מי שהצהירו שברשותם רכב (83%). אפשר לתלות את הפער הזה ביוקר הקנייה וההחזקה של מכוניות בישראל, בצורך בחברה החרדית בהחזקת מכונית יקרה יותר (המותאמת למשפחות מרובות ילדים) ובתפיסת השימוש בתחבורה הציבורית באוכלוסייה זו כחלק יום־יומי ובלתי נפרד מאורח החיים.

מגמות

בשנים 2021-2003 נרשמה עלייה מרשימה בשיעור החרדים בני +20 שהצהירו כי ברשותם משק הבית שהם חיים בו יש רכב זמין (מ־31% ל־45%). גם בקרב היהודים הלא־חרדים נרשמה באותן שנים עלייה (מ־68% ל־83%), אך בשיעור נמוך יותר (22% לעומת 45% בקרב חרדים). הגידול החד במספר החרדים המחזיקים ברשותם רכב פרטי משקף שינוי ברמת החיים של משפחות חרדיות, גידול בשיעורי החרדים העובדים ואימוץ אורחות חיים המקובלים בחברה הכללית.

לוחות רמת חיים

לוח ג/1

תחולת העוני של משפחות, נפשות וילדים לאחר תשלומי העברה ומיסים,
לפי קבוצת אוכלוסייה, 2003-2019 (ב-%)

מזדים	שנה	סך הכול ישראל	סך הכול יהודים	חרדים
תחולת עוני משפחות	2003	19	15	45
	2005	21	16	58
	2007	20	15	50
	2009	20	15	53
	2011	20	14	52
	2013	19	14	52
	2015	19	14	49
	2017	18	13	43
	2018	18	13	42
	2019	22	19	44
תחולת עוני נפשות	2003	22	16	48
	2005	25	17	63
	2007	24	16	56
	2009	25	17	59
	2011	25	16	58
	2013	22	14	58
	2015	22	14	54
	2017	21	14	49
	2018	21	15	52
	2019	22	18	51
תחולת עוני ילדים	2003	31	21	52
	2005	35	24	69
	2007	34	24	65
	2009	36	25	66

מדרים	שנה	סך הכול ישראל	סך הכול יהודים	חרדים
	2011	36	24	65
	2013	31	20	67
	2015	30	20	62
	2017	30	20	55
	2018	30	21	60
	2019	31	25	60
יחס פער ההכנסות (משפחות)	2003	31	29	35
	2005	33	31	37
	2007	34	32	37
	2009	36	33	39
	2011	35	32	38
	2013	33	30	35
	2015	36	33	38
	2017	35	31	34
	2018	33	31	32
	2019	31	32	29

מקור: המוסד לביטוח לאומי.

לוח ג/2

הכנסה חודשית והוצאה חודשית לתצרוכת למשקי בית יהודיים, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2019

מס' חרדים	מזה: יהודים		סך הכול ישראל	
	סך הכול	חרדים		
5,837	6,393	556	7,827	משקי בית במדגם
1,965.1	2,160.2	195.1	2,699.0	משקי בית באוכלוסייה (אלפים)
2.8	3.0	5.2	3.2	ממוצע נפשות במשק בית
2.5	2.6	3.7	2.7	ממוצע נפשות סטנדרטיות במשק בית
1.5	1.4	1.3	1.4	ממוצע מפרנסים במשק בית
50.2	49.5	41.4	48.2	ממוצע גיל ראש משק בית כלכלי
14.1	14.4	17.3	14.0	ממוצע שנות לימוד של ראש משק בית כלכלי
18,022	17,562	12,925	16,559	הכנסה כספית נטו למשק בית
7,342	6,839	3,486	6,191	הכנסה כספית נטו לנפש סטנדרטית

«

לא־חרדים	מזה: יהודים		סך הכול ישראל	
	חרדים	סך הכול		
13,492	10,628	13,234	13,056	הוצאה כספית למשק בית
5,497	2,866	5,154	4,882	הוצאה כספית לנפש סטנדרטית
17,258	12,153	16,568	15,276	חציון הכנסה כספית ברוטו למשק בית
21,843	14,121	21,145	19,752	הכנסה כספית ברוטו
3821	1197	3584	3,193	תשלומי חובה

הכנסה כספית ברוטו

בשקלים חדשים				
21,843	14,121	21,145	19,752	הכנסה כספית ברוטו סך הכול
16,895	9,254	16,205	15,314	מעבודה
1,037	645	1,001	826	מהון
1,487	525	1,400	1,178	מפנסיות וקופות גמל
2,424	3,698	2,539	2,435	מקצבאות ומתמיכות

ב-%

100	100	100	100	הכנסה כספית ברוטו סך הכול
77	66	77	78	מעבודה
5	5	5	4	מהון
7	4	7	6	מפנסיות וקופות גמל
11	26	12	12	מקצבאות ומתמיכות

הוצאה לתצרוכת

בשקלים חדשים				
16,732	13,824	16,470	15,988	הוצאה לתצרוכת סה"כ
2,172	1,962	2,153	2,268	מזון (ללא ירקות ופירות)
524	523	524	550	ירקות ופירות
4,451	4,143	4,423	4,005	דיור
1,562	1,389	1,547	1,499	תחזוקת הדירה ומשק הבית
574	577	574	577	ריהוט וציוד לבית
485	559	492	527	הלבשה והנעלה
1,039	686	1,007	957	בריאות
1,872	1,863	1,871	1,752	חינוך, תרבות ובידור
3,322	1,333	3,143	3,089	תחבורה ותקשורת
732	790	738	764	מוצרים ושירותים אחרים

באחוזים

100	100	100	100	הוצאה לתצרוכת סה"כ
13	14	13	14	מזון (ללא ירקות ופירות)

לא־חרדים	מזה: יהודים		סך הכול ישראל	
	חרדים	סך הכול		
3	4	3	3	ירקות ופירות
27	30	27	25	דיור
9	10	9	9	תחזוקת הדירה ומשק הבית
3	4	3	4	ריהוט וציוד לבית
3	4	3	3	הלבשה והנעלה
6	5	6	6	בריאות
11	13	11	11	חינוך, תרבות ובידור
20	10	19	19	תחבורה ותקשורת
4	6	4	5	מוצרים ושירותים אחרים

המקורות לפרק ג – רמת חיים

הפרק מבוסס על עיבודים של מחברי השנתון למקורות שלהלן.

כל העיבודים מופיעים במלואם בלוחות של שנתון החברה החרדית באתר האינטרנט של המכון הישראלי לדמוקרטיה, שם מוצגים גם נושאים שאינם מופיעים במסמך זה.

התנת־פרק	המקור
1.ג. תחולת עוני	• עיבודי המחברים לנתוני המוסד לביטוח לאומי ולנתוני מינהל המחקר והתכנון • סקר הוצאות משק הבית, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
2.ג. ביטחון תזונתי	ביטוח לאומי
3.ג. מחשבות על עוני, לפי אוכלוסייה	הסקר החברתי, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
4.ג. הכנסה חודשית והוצאה חודשית למשק בית חרדי	• עיבודי המחברים לנתוני המוסד לביטוח לאומי ולנתוני מינהל המחקר והתכנון • סקר הוצאות משק הבית, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
5.ג. יכולת כיסוי כל ההוצאות החודשיות של משק הבית, לפי אוכלוסייה	הסקר החברתי, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
6.ג. בעלות על דירה	הסקר החברתי, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
7.ג. מחזיקים ברישיון נהיגה	הסקר החברתי, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
8.ג. זמינות רכב	הסקר החברתי, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

אחד ממוקדי הדיון הציבורי על מקומה של הקהילה החרדית בחברה הישראלית הוא התעסוקה. הפער הגדול ביותר בתחום זה בין חרדים לשאר האוכלוסייה היהודית בישראל היה ב־2002, אז כשליש בלבד מן הגברים החרדים היו מועסקים ורק מעט יותר ממחצית הנשים. בשנים 2003-2015 חל מפנה בשיעורי התעסוקה באוכלוסייה החרדית, בקרב גברים ונשים כאחד, בעקבות שילוב של צורכי הקהילה עם מדיניות ציבורית שתמכה בכניסת חרדים לשוק העבודה במגוון דרכים. התוצאה של שינוי זה היא שכיום למעלה ממחצית מן הגברים החרדים ויותר משלושה רבעים מן הנשים החרדיות עובדים. עם זאת, בשנים האחרונות (2015-2021) נעצרה העלייה בשיעורי התעסוקה בקרב גברים חרדים.

תיאור מצבה של האוכלוסייה החרדית בעולם העבודה אינו מתמצה בשיעורי תעסוקה. רכיב חשוב נוסף הוא רמת ההכנסה. גובה ההכנסה הממוצעת של עובדים חרדים הוא 61% מגובה ההכנסה הממוצעת של עובדים יהודים לא־חרדים. הסיבות לפער זה הן היקף תעסוקה קטן יותר אצל החרדים ורמת הכנסה נמוכה יותר, שהיא גם תוצאה של התמקדות בענפים כלכליים שרמת ההכנסה בהם נמוכה יותר.

השנתון מלמד על פערים ניכרים בין תחומי התעסוקה של גברים ונשים חרדים לתחומי התעסוקה של גברים ונשים יהודים לא־חרדים, שלא הצטמצמו בעשור האחרון. פערים אלו משפיעים על ההכנסה הנמוכה לנפש של העובדים החרדים וכנגזרת ממנה – ברמת החיים של משק הבית החרדי.

ד.1. שיעורי תעסוקה

תמונת מצב

שיעור המועסקים באוכלוסייה החרדית בגילאי העבודה העיקריים (25-64) בשנת 2021 עמד על 64% – נמוך משיעור המועסקים באוכלוסייה היהודית הלא־חרדית (84%) ומשיעור התעסוקה בכלל האוכלוסייה (76.5%). מספר הגברים החרדים העובדים בגילאים אלו עמד על כ־84,500, ואילו מספר הנשים החרדיות העובדות עמד על כ־126,300².

שיעור התעסוקה של גברים חרדים (50.7%) בשנת 2021 היה נמוך במידה רבה מזה של גברים יהודים לא־חרדים (86%). הפערים בין נשים חרדיות עובדות לנשים יהודיות לא־חרדיות עובדות בשנה זו קטנים בהרבה (78% לעומת 82%).

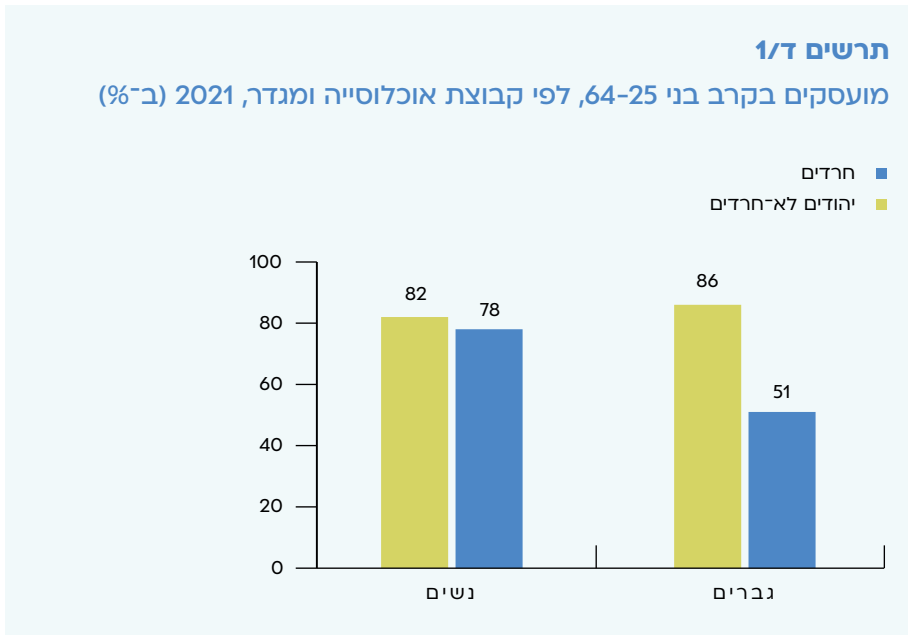
2 משנת 2014 אנו מודדים חרדים על פי ההגדרה העצמית בסקרי כוח האדם של הלמ"ס.

מגמות

שיעור המועסקים הנמוך ביותר בקרב חרדים (42%) נרשם כאמור ב־2002 – 35% אצל הגברים ו־50% אצל הנשים. מאז חלה עלייה רצופה בשני המגדרים: בשנת 2021 הגיע שיעור המועסקים אצל הגברים ל־50.7% ואצל הנשים ל־78%. שנת 2015 התייחדה בכך שבפעם הראשונה מאז 1995 היה שיעור הגברים החרדים העובדים לפרנסתם יותר מ־50%.

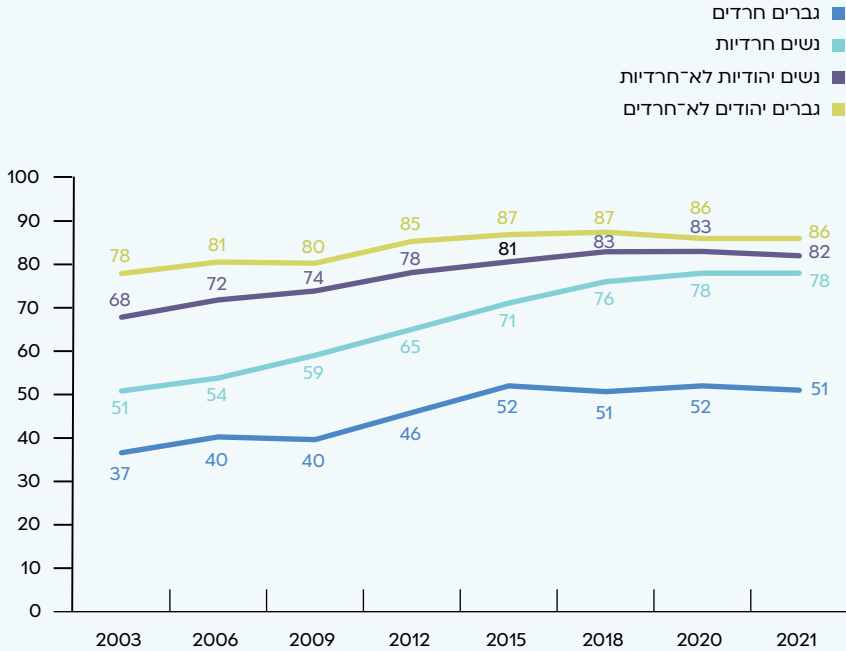
ואולם, לאחר עלייה מרשימה בשיעורי התעסוקה של הגברים החרדים במשך כעשור המצב בשש השנים החולפות – 2016–2021 – הוא נָרִיכה בַּמְקוֹם. תופעה זו עשויה להיות מוסברת ביישום ההסכמים הקואליציוניים של הממשלות משנת 2015, שבה שבו המפלגות החרדיות להיות חלק מהקואליציה. על פי הסכמים אלו, הופחתו התמריצים לכניסה לעבודה והוגדלה התמיכה בבחורי ישיבות ובאברכים. גם ממשלת בנט־לפיד שפעלה החל מאמצע 2021 לא חוללה שינוי משמעותי במערך התמריצים והתמיכות למגזר החרדי.

לעומת זאת, שיעורי התעסוקה בקרב נשים חרדיות הוסיפו לעלות גם בשנים אלו. כך, אם בשנת 2015 עמד שיעור המועסקות החרדיות על 71%, בשנת 2021 הוא הגיע כבר ל־78%. הפער בהיקפי התעסוקה בין נשים חרדיות לנשים יהודיות לא־חרדיות היה 5% בלבד.

תרשים 2/ד

מועסקים בקרב בני 25-64, לפי קבוצת אוכלוסייה ומגדר, 2003-2021 (ב-%)

הערה: משנת 2014 שיטת החישוב היא לפי הגדרה עצמית.

2.ד. הכנסה חודשית

תמונת מצב

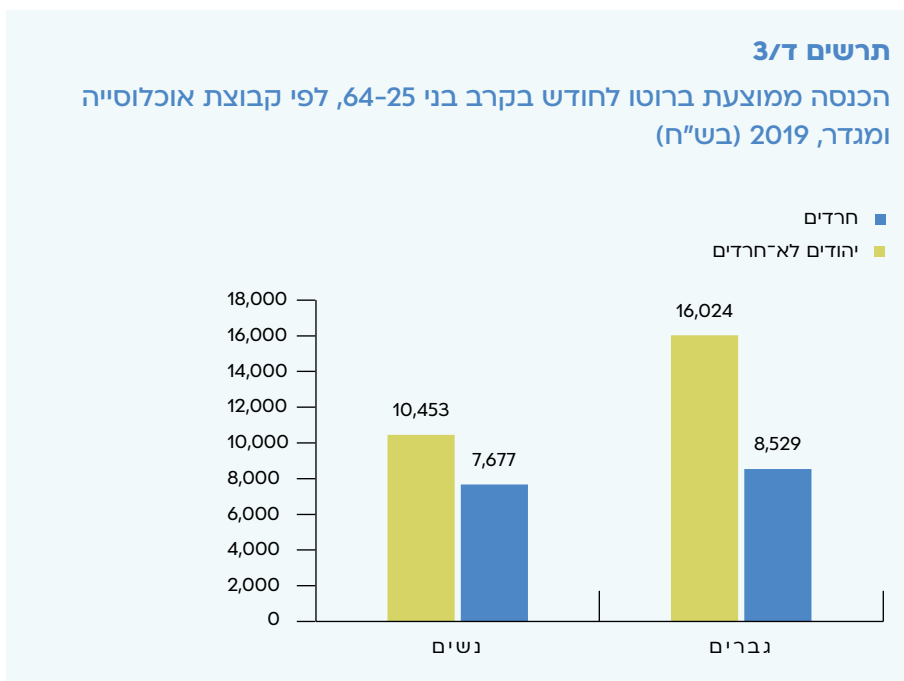
בשנת 2019 הייתה ההכנסה החודשית הממוצעת לנפש מעבודה (שכירים) באוכלוסייה החרדית 8,049 ש"ח – 61% מההכנסה הממוצעת בקרב יהודים לא-חרדים (13,191 ש"ח). הפער מוסבר בהיקף הנמוך יחסית של שעות העבודה במגזר החרדי (79% מהיקף שעות העבודה של יהודים לא-חרדים) ובשכר שעתי ממוצע נמוך יותר (77% מהשכר של עובדים יהודים לא-חרדים).

רמת השכר של גברים חרדים שכירים נמוכה מאוד לעומת רמת השכר של גברים יהודים לא-חרדים שכירים. הפערים ביניהם גדולים אפילו מהפערים שבין נשים חרדיות שכירות לנשים יהודיות לא-חרדיות שכירות. ההכנסה הממוצעת החודשית של גברים חרדים בשנת

2019 הייתה 8,529 ש"ח, 53% בלבד מההכנסה הממוצעת החודשית בקרב גברים יהודים לא־חרדים (16,024 ש"ח); הנשים החרדיות השתכרו באותה שנה 7,677 ש"ח בחודש בממוצע, 73% מההכנסה הממוצעת החודשית בקרב נשים יהודיות לא־חרדיות (10,453 ש"ח).

אצל הגברים החרדים השכר הנמוך נובע בעיקר משכר שעתי נמוך (67% מהשכר השעתי של גברים יהודים לא־חרדים), אך גם ממספר שעות עבודה נמוך (79% ממספר שעות העבודה של גברים יהודים לא־חרדים). בשנת 2019 השתכרו גברים חרדים 55 ש"ח לשעה בממוצע, לעומת 82 ש"ח בקרב גברים יהודים לא־חרדים. אשר לשעות עבודה – גברים חרדים עבדו 36 שעות בשבוע, לעומת 45.5 שעות בקרב גברים יהודים לא־חרדים.

אצל הנשים החרדיות השכר הנמוך נובע בעיקר מעבודה במשרות חלקיות (81% משעות העבודה של יהודיות לא־חרדיות). בשנת 2019 עבדה אישה חרדית 30 שעות בשבוע בממוצע, לעומת 37 שעות שבועיות בקרב יהודיות לא־חרדיות. לעומת הגברים החרדים, השכר השעתי של נשים חרדיות קרוב יותר לשכר השעתי של יהודיות לא־חרדיות (91%); בשנת 2019 השתכרו נשים חרדיות בממוצע 60 ש"ח לשעה, לעומת 66 ש"ח לשעה בקרב יהודיות לא־חרדיות.

מגמות

ב־2003 הייתה ההכנסה של העובדים השכירים החרדים 76% מההכנסה של העובדים היהודים הלא־חרדים השכירים במשק, והיא ירדה עד ל־72% בשנת 2010. לאחר שנים אחדות

של יציבות חלה שוב ירידה, ורמת ההכנסה של העובדים החרדים שנרשמה בשנת 2019 הייתה 61% מרמת ההכנסה של האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית.

הירידה בהכנסה של העובדים החרדים יחסית להכנסה של האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית ניכרת הן אצל הגברים והן אצל הנשים. בשנים 2003–2019 חלה אצל הגברים ירידה מ-71% ל-53%. בקרב הנשים חלה ירידה מתונה יותר במרוצת השנים, מ-80% בשנת 2003 ל-73% בשנת 2019. הירידות, בייחוד בקרב הגברים, הן כנראה תוצאה של עלייה במספר המועסקים החרדים בעלי רמת הכשרה נמוכה, המניבה רמות הכנסה נמוכות לעובדים החדשים.

3.3. תעסוקה, לפי משלח יד

תמונת מצב

בשנת 2021 היו הבדלים גדולים בענפי התעסוקה ובשיעור המועסקים בהם בין עובדים חרדים לעובדים יהודים לא-חרדים. שיעור הגברים החרדים שהועסקו בחינוך (29%) היה גבוה משיעור הגברים שהועסקו בתחום זה באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (5%). תחום נוסף שבו הגברים החרדים נוכחים יותר מהגברים היהודים הוא שירותי בריאות, רווחה וסעד: 6.5% מן הגברים החרדים העובדים עובדים בשירותים אלו, לעומת 4% משאר העובדים היהודים.

הענפים הבולטים אצל הגברים היהודים הלא-חרדים באותה שנה היו מינהל ציבורי וביטחון (14%) ושירותים מקצועיים, מדעיים וטכניים (7%). שיעור המועסקים החרדים בכל אחד מן הענפים האלה היה 4% בלבד.

פילוח מיוחד שערכנו של ענף ההייטק בשנת 2021 העלה שרק 3% מן הגברים החרדים עסקו בתחום זה, לעומת 14% מן הגברים היהודים הלא-חרדים.

אצל הנשים הפערים דומים: שיעור הנשים החרדיות שהועסקו ב-2021 בחינוך (40%) היה גבוה בהרבה משיעור המועסקות בתחום זה באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (16.5%). הסיבה לכך היא בראש ובראשונה מספר הילדים הגדול באוכלוסייה החרדית, המצריך מספר גדול יותר של עובדות ועובדים במערכת החינוך. נוסף על כך, נשים חרדיות רבות מעדיפות את מקצוע החינוך בשל שעות העבודה הנוחות והאפשרות לעבוד בתוך הקהילה.

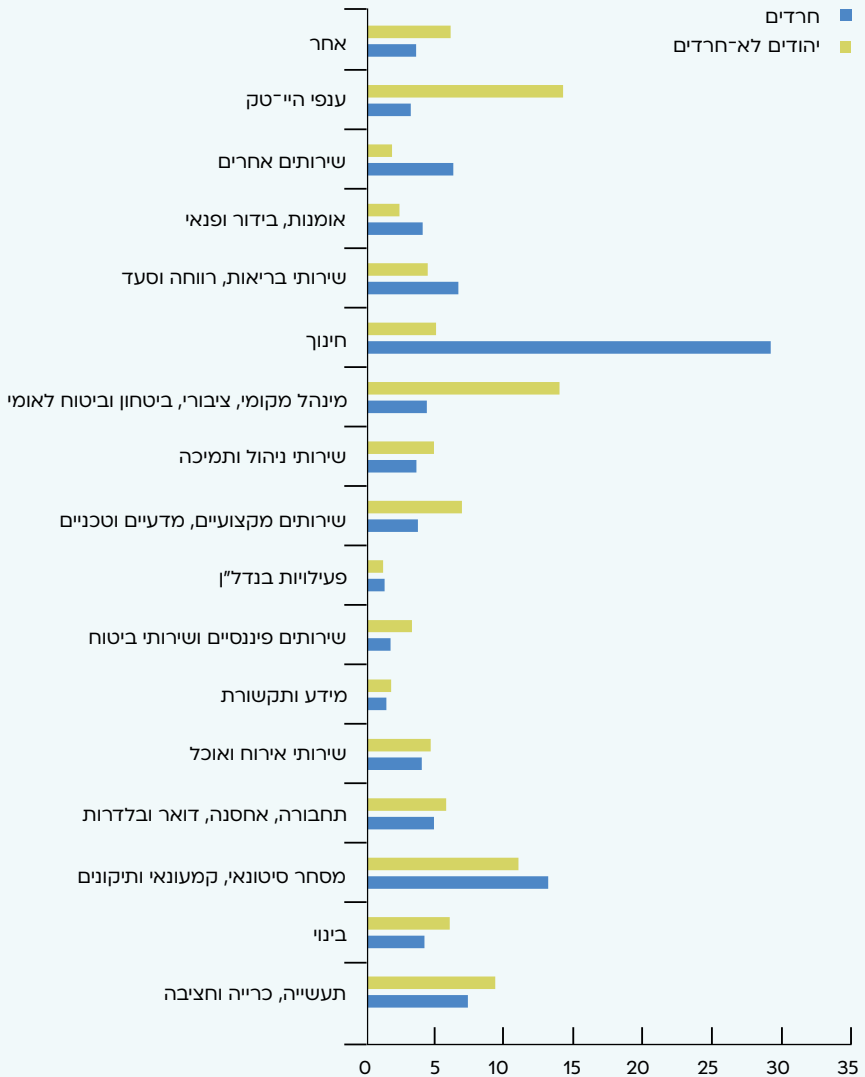
שיעור הנשים החרדיות שהועסקו באותה שנה (2021) בתחום המינהל הציבורי והביטחון עמד על 2% בלבד, לעומת 11.5% מקרב שאר העובדות היהודיות. תחום נוסף שבו ניכר משקל הנמוך יחסית של עובדות חרדיות הוא התעשייה (1.5% לעומת 4% משאר העובדות היהודיות). בתחום המסחר היה שיעור הנשים החרדיות 6.5%, לעומת 9.5% מהעובדות היהודיות הלא-חרדיות.

הפילוח המיוחד של ענף ההייטק בשנת 2020 העלה ש-4% מן הנשים החרדיות עסקו בתחום זה, לעומת 7% מן הנשים היהודיות הלא-חרדיות.

עם זאת, ישנם כמה תחומים שבהם ניכר דמיון בין נשים חרדיות לנשים יהודיות לא-חרדיות: למשל תחום שירותי הבריאות, הרווחה והסעד, שבו שיעור הנשים החרדיות עומד על 20.5% ושיעור היהודיות הלא-חרדיות על 18%.

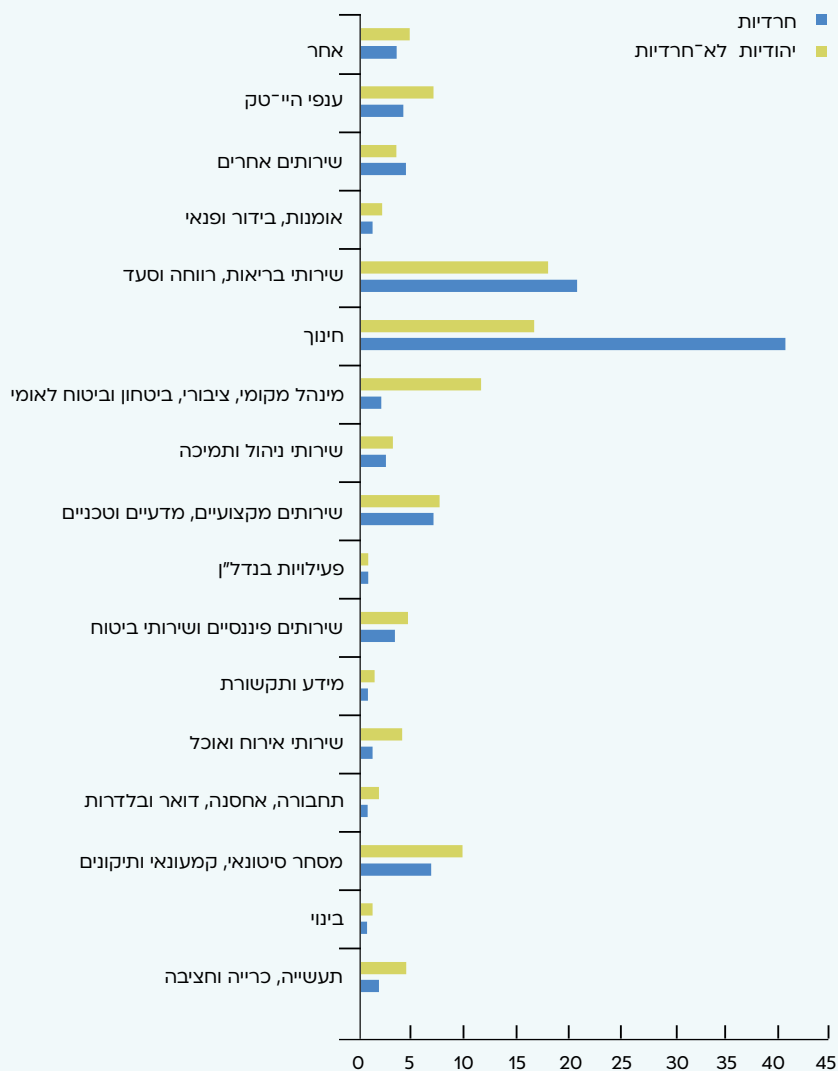
תרשים 4/ד

מועסקים גברים, לפי ענף כלכלי וקבוצת אוכלוסייה, 2021 (ב-%)

תרשים ד/4

מועסקות נשים, לפי ענף כלכלי וקבוצת אוכלוסייה, 2021 (ב-%)

בטווח של 7 שנים (2014-2021) לא ניכרת מגמת התקרבות בין ענפי הכלכלה שגברים ונשים חרדים מועסקים בהם לבין ענפי הכלכלה שגברים ונשים יהודים לא־חרדים מועסקים בהם.

בשנת 2014, למשל, עסקו בחינוך 28% מהגברים החרדים העובדים, ובשנת 2021 – 29%; בכלל האוכלוסייה היהודית שיעור הגברים שעסקו בחינוך ב־2021 נותר נמוך לאין ערוך – כ־5%. בתחום המינהל הציבורי הפער בין חרדים ליהודים לא־חרדים אף התרחב בשל העובדה ששיעור החרדים ירד מ־6% ל־4.5%, ואילו שיעור היהודים הלא־חרדים נותר יציב (14%). גם שיעור הגברים החרדים העוסקים בהיי־טק נותר יציב ונמוך (3%), ואילו שיעור הגברים היהודים הלא־חרדים עלה מ־12% ל־14%.

גם אצל הנשים החרדיות לא ניכרת מגמת התקרבות לנשים היהודיות הלא־חרדיות – 44% מהן עסקו בשנת 2014 בחינוך, לעומת 40% בשנת 2021 אך שיעור העובדות היהודיות הלא־חרדיות בחינוך ירד בשיעור דומה (18% ב־2014 ו־16.5% ב־2021). בשנים 2014-2021 חלה עלייה בשיעור הנשים החרדיות העוסקות בהיי־טק, מ־3% ל־4%, אך גם בקרב נשים יהודיות לא־חרדיות חלה עלייה בענף זה, גם אם בשיעור קטן יותר (מ־6% ל־7%).

כמו כן, נותרו פערים הגדולים בין נשים חרדיות לבין יהודיות לא־חרדיות בכמה תחומים. כך, למשל, בתחום המינהל הציבורי שיעורן של הנשים החרדיות נמוך מאוד ולא השתנה בשנים 2014-2021 (2%), לעומת שיעור גבוה הרבה יותר של יהודיות לא־חרדיות בענף זה (שאף עלה באותן שנים מ־10% ל־11.5%).

לוחות תעסוקה

לוח ד/1

תעסוקה בקרב בני 25–64, לפי קבוצת אוכלוסייה ומגדר, 1995–2021 (ב-%)

שנים	סך הכול		גברים		נשים		סך הכול ישראל	יהודים לא-חרדים	יהודים חרדים
	סך	חרדים'	סך	יהודים לא-חרדים	סך	חרדים'			
1995	68	48	81	73	56	48	83	64	48
1997	67	45	78	72	57	49	81	64	49
1999	67	44	76	73	58	48	79	66	48
2001	67	43	75	73	59	47	79	67	47
2003	67	43	74	73	60	51	78	68	51
2005	68	46	75	75	62	53	79	70	53
2007	71	47	78	78	64	56	82	73	56
2009	71	49	76	77	65	59	80	74	59
2011	73	53	79	79	67	62	82	76	62
2013	75	56	81	82	70	69	85	78	69
2015	77	61	82	84	72	71	87	81	71
2017	78	62	83	85	73	73	88	82	73
2019	78	65	83	86	74	77	88	84	77
2020	77	65	80	84	74	78	86	83	78
2021	76	64	79	84	74	78	86	82	78

1 עד שנת 2013 הגדרת חרדי היא לפי מוסד הלימודים האחרון ו/או מגורים באחד מיישובי הגרעין החרדיים: רכסים, כפר חב"ד, ביתר עילית, כוכב יעקב, מודיעין עילית, קריית יערים, עמנואל, מיצד (אספר), מתתיהו ואלומה. משנת 2014 החישוב הוא על פי הגדרה עצמית.

מקור: עיבודי המועצה הלאומית לכלכלה לנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח ד/2

הכנסה ממוצעת מעבודה שכירה, בני 25–64, סך הכול ישראל וחרדים,
בחלוקה למגדר, 2000–2019 (בש"ח)

שנים	סך הכול ישראל	חרדים ¹	גברים יהודים לא־חרדים	גברים חרדים ¹	יהודיות לא־חרדיות	נשים חרדיות ¹
הכנסה ממוצעת ברוטו לחודש (ממוצעים דו־שנתיים)						
2001–2000	7,417	5,099	9,651	5,976	5,636	4,095
2002–2003	7,544	5,843	9,874	6,981	5,815	4,900
2004–2005	7,590	5,521	10,012	6,897	6,054	4,475
2006–2007	8,052	5,571	10,699	6,781	6,526	4,651
2008–2009	8,573	5,852	11,367	7,243	7,025	4,927
2010–2011	8,818	6,282	11,670	7,572	7,361	5,316
2012–2013	9,990	7,498	13,255	9,882	8,359	5,561
2014–2015	10,776	6,701	14,380	7,804	9,184	5,839
2016–2017	11,263	7,682	15,180	8,400	9,557	7,117
2018	11,987	7,794	15,988	8,957	10,410	6,908
2019	11,778	8,049	16,024	8,529	10,453	7,677
הכנסה ממוצעת ברוטו לשעה (ממוצעים דו־שנתיים)						
2000–2001	42	34	48	35	37	34
2002–2003	44	41	50	42	39	41
2004–2005	44	40	50	40	40	39
2006–2007	46	40	54	41	43	39
2008–2009	49	42	58	43	46	40
2010–2011	51	45	60	46	47	44
2012–2013	56	51	67	56	53	44
2014–2015	61	49	73	48	58	49
2016–2017	64	55	77	53	59	59
2018	68	55	81	55	64	55
2019	68	58	82	55	66	60

1 הגדרת חרדים לפי סוג מוסד לימודים אחרון ו/או מגורים באחד היישובים החרדיים: בני ברק, קריית ספר, אלעד.

מקור: עיבודי המועצה הלאומית לכלכלה לסקר הכנסות, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

מועסקים תושבי ישראל, לפי קבוצת אוכלוסייה, ענף כלכלי ומגדר, 2021 (ב-%)

לא־חרדים	חרדים	סך הכול ישראל	
סך הכול			
6.7	3.8	7.0	תעשייה, כרייה וחציבה
3.5	1.9	5.0	בינוי
10.2	9.0	10.7	מסחר סטונאי, קמעונאי ותיקונים
3.7	2.2	4.0	תחבורה, אחסנה, דואר ובלדרות
4.2	2.2	4.2	שירותי אירוח ואוכל
1.5	0.9	1.3	מידע ותקשורת
3.8	2.6	3.2	שירותים פיננסיים ושירותי ביטוח
0.9	0.9	0.8	פעילויות בנדל"ן
7.1	5.6	6.3	שירותים מקצועיים, מדעיים וטכניים
3.9	2.8%	4.1	שירותי ניהול ותמיכה
12.6	2.8	10.3	מינהל מקומי, ציבורי, ביטחון וביטוח לאומי
10.6	35.9	12.2	חינוך
10.9	15.2	11.3	שירותי בריאות, רווחה וסעד
2.1	2.2	1.9	אומנות, בידור ופנאי
2.5	5.0	2.6	שירותים אחרים
10.5	3.7	8.6	ענפי היי־טק
5.3	3.4	6.5	אחר
גברים			
9.1	7.2	9.7	תעשייה, כרייה וחציבה
5.9	4.1	8.8	בינוי
10.8	12.9	11.6	מסחר סטונאי, קמעונאי ותיקונים
5.6	4.7	6.3	תחבורה, אחסנה, דואר ובלדרות
4.5	3.9	4.7	שירותי אירוח ואוכל
1.7	1.3	1.5	מידע ותקשורת
3.1	1.6	2.6	שירותים פיננסיים ושירותי ביטוח
1.1	1.2	0.9	פעילויות בנדל"ן
6.7	3.6	5.9	שירותים מקצועיים, מדעיים וטכניים
4.7	3.5	4.7	שירותי ניהול ותמיכה

לא־חרדים	חרדים	סך הכול ישראל	
13.7%	4.2%	11.4%	מינהל מקומי, ציבורי, ביטחון וביטוח לאומי
4.9%	28.8%	5.7%	חינוך
4.3%	6.5%	4.7%	שירותי בריאות, רווחה וסעד
2.3%	3.9%	2.0%	אומנות, בידור ופנאי
1.7%	6.1%	1.9%	שירותים אחרים
14.0%	3.1%	11.2%	ענפי היי־טק
5.9%	3.5%	6.5%	אחר
נשים			
4.3%	1.7%	4.1%	תעשייה, כרייה וחציבה
1.1%	0.6%	1.0%	בינוי
9.6%	6.7%	9.7%	מסחר סטונאי, קמעונאי ותיקונים
1.7%	0.6%	1.5%	תחבורה, אחסנה, דואר ובלדרות
3.9%	1.1%	3.7%	שירותי אירוח ואוכל
1.3%	0.7%	1.1%	מידע ותקשורת
4.5%	3.2%	3.8%	שירותים פיננסיים ושירותי ביטוח
0.7%	0.7%	0.6%	פעילויות בנדל"ן
7.4%	6.9%	6.8%	שירותים מקצועיים, מדעיים וטכניים
3.0%	2.4%	3.4%	שירותי ניהול ותמיכה
11.4%	1.9%	9.2%	מינהל מקומי, ציבורי, ביטחון וביטוח לאומי
16.4%	40.3%	19.1%	חינוך
17.8%	20.5%	18.3%	שירותי בריאות, רווחה וסעד
2.0%	1.1%	1.8%	אומנות, בידור ופנאי
3.4%	4.3%	3.4%	שירותים אחרים
6.9%	4.0%	5.9%	ענפי היי־טק
4.6%	3.4%	6.6%	אחר

מקור: סקר כוח אדם, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

המקורות לפרק ד – תעסוקה

הפרק מבוסס על עיבודים של מחברי השנתון למקורות שלהלן.

כל העיבודים מופיעים במלואם בלוחות של שנתון החברה החרדית באתר האינטרנט של המכון הישראלי לדמוקרטיה, שם מוצגים גם נושאים שאינם מופיעים במסמך זה.

המקור	התת־פרק
סקר כוח אדם, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה	ד.1. שיעורי תעסוקה
עיבודי המועצה הלאומית לכלכלה לסקר הכנסות של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה	ד.2. הכנסה חודשית
סקר כוח אדם, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה	ד.3. תעסוקה, לפי משלח יד

פרק ה אורחות חיים

אורחות החיים בחברה החרדית נמצאים בשינוי מתמיד, ואפשר ללמוד מהם על מערכת היחסים בין החרדים לחברה הישראלית בכללותה. אומנם יש פערים גדולים בין האוכלוסייה החרדית לזו הלא-חרדית בהשתתפות בשירות הצבאי והלאומי, אך בשיעור המשתמשים במחשב ובאינטרנט הפערים מצטמצמים. צמצום פערים ניכר גם ברמת המינוע ובמספר בעלי רישיונות הנהיגה. בשל העלייה בשיעור ההשתתפות של החרדים בכל אחד מתחומי החיים האלה ניתן לקבוע כי ניכרת מגמה של השתלבות כלכלית-חברתית של החברה החרדית בחברה הכללית. אחד הגורמים המחזקים את המגמה הזאת הוא ההצטרפות ההולכת וגוברת של חרדים – נשים וגברים – ללימודים במערכת ההשכלה הגבוהה ולשוק התעסוקה. אלו מאפשרים הכנסה פנויה, מודעות מתפתחת בהדרגה לתרבות הצריכה והפנאי וצמיחת שיח מודרני בקרב קבוצות מעמד הביניים הגדלות והמתעצבות בחברה החרדית. אל מול אלו מעניין להוסיף ולעקוב אחר מאפייניה הקהילתיים-חברתיים של האוכלוסייה החרדית בכל הקשור לפעילות התנדבותית ולהרמת תרומה כספית גדולה לקהילה, הנפוצות הרבה יותר בחברה זו בהשוואה לחברה היהודית הלא-חרדית.

בפרק זה מוצגים גם דפוסי ההצבעה לרשימות יהדות התורה וש"ס בבחירות לכנסת, לרבות בבחירות 2022, שיש בהם משום אינדיקציה לכוחן הפוליטי של המפלגות החרדיות, לתפרושת הגאוגרפית של חרדים בישראל ולחלוקה הפנים-קהילתית בריכוזים החרדיים. שיעור המצביעים ליהדות התורה וש"ס מתוך כלל המצביעים לכל המפלגות עלה בשנים 2022–1992 מ-8.2% ל-14.1%. נוסף על כך, יש שינוי בתפרושת של המצביעים לרשימות אלו, המתבטא בעלייה במשקל ערי הפרוור החרדיות וירידה במשקלן של ירושלים ובני ברק.

האם יישתנו המאפיינים הקהילתיים והמרחביים של החברה החרדית הישראלית בעקבות התהליכים הכלכליים והחברתיים המשנים את פניה, או ישתמרו לצידם? ימים יגידו. נציין שמגפת הקורונה שפרצה בישראל במרץ 2020 הדגישה את היתרון שבקהילתיות המאפיינת את הקהילה החרדית, אך גם את הצורך במחשב אישי ובחיבור לרשת במרבית משקי הבית החרדיים. אלו הפכו ממותרות או מטאבו חברתי לצורך קיומי להמשך שגרת החיים, הן בהקשרים של תעסוקה והן בהקשרים של חינוך, קיום קשרי משפחה ולימוד תורה.

ה.1. שירות צבאי ואזרחי

תמונת מצב

בשנת הגיוס 2020 הצטרפו לשירות הצבאי והאזרחי כ־1,688 גברים חרדים, שהם כ־15% מהבנים בוגרי מערכת החינוך החרדית. 1,193 מהם התגייסו לצה"ל ו־495 התנדבו לשירות האזרחי. בשנת הגיוס 2021, שבה יש נתונים על השירות האזרחי בלבד, הגיע מספר המשרתים החרדים ל־569.

נראה אפוא שמקרב הגברים החרדים המתגייסים הרוב פונה לשירות צבאי ולא לשירות אזרחי. הסבר אפשרי לכך הוא האפשרויות שהשירות הצבאי מציע להכנה לשוק העבודה, שכן במקרים מסוימים הוא מלווה בלימודי מקצוע. סיבה נוספת היא שהשירות הצבאי נתפס בעיני הצעירים החרדים כתרומה משמעותית יותר לחברה מהשירות האזרחי.

הפונים לשירות האזרחי מעוניינים בדרך כלל לשלבו עם לימוד תורה. אם הם מצטרפים לשירות לאחר נישואיהם הם רואים בו תחליף ליציאה מלאה לעבודה. נוסף על כך, האינטרס של המדינה הוא להעדיף את השירות הצבאי, ולכן חרדים יכולים לפנות לשירות האזרחי רק מגיל 21.

מגמות

בשנים 2007–2010 ניכר גידול מהיר במספר החרדים שפנו לשירות צבאי ואזרחי – ממאות ספורות של מתגייסים בשנה הגיע מספר הפונים החרדים לכל אחת מן המסגרות, השירות הצבאי והאזרחי, ל־1,000 בשנה. מספר החרדים המתגייסים לשירות צבאי הוסיף לעלות עד שנת 2014, והגיע לכ־2,000 בשנה, אך מאז מספר זה יציב ולא חלה בו עלייה. בשנים האחרונות (שנות הגיוס 2019–2020) אף חלה ירידה דרמטית במספר המתגייסים החרדים, ומספרם היה הנמוך ביותר בעשור האחרון ועמד על מעט יותר מ־1,000 בלבד.

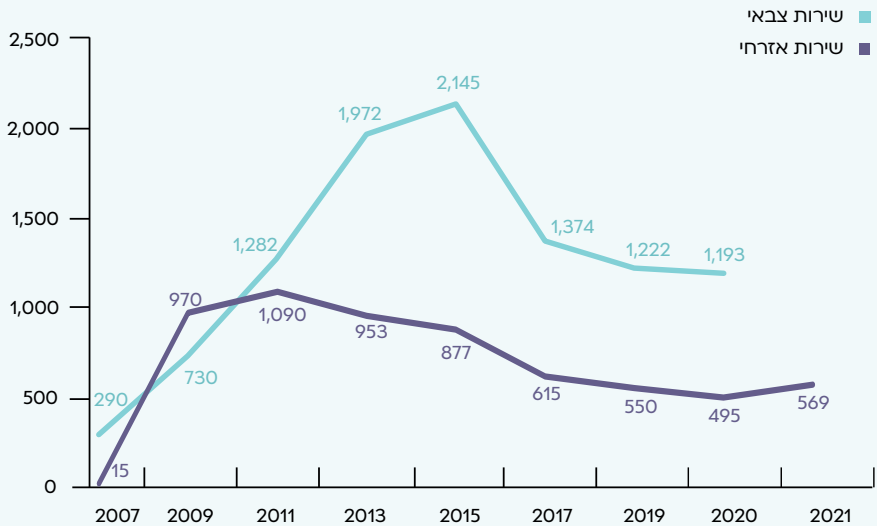
הכרסום במספר החרדים מתנדבי השירות האזרחי רצוף. הוא החל כבר בשנת 2011, ובשנת הגיוס 2021 הוא הצטמצם עד כדי פחות מ־600 מתנדבים בשנה. הירידה במספר המתנדבים החרדים לשתי מסגרות הגיוס הביאה לכך שלמרות הגידול הטבעי במחזורי הגיוס, מספר הפונים החרדים לשירות עמד בשנת הגיוס 2021 על 65% בלבד מהמספר בשנת הגיוס 2015.

העצירה בגידול במספר המתגייסים החרדים לצה"ל עשויה לנבוע מן המתח שנוצר בין המגזר החרדי לצבא בעקבות התיקון לחוק שירות ביטחון משנת 2014, שנחשב מאיים מבחינת החברה החרדית. עם זאת, מספר המתגייסים חזר וירד גם לאחר העברת התיקון לחוק שיזמו המפלגות החרדיות. גם המוטיבציה של הצבא לגיוס חרדים ירדה במרוצת השנים, בין השאר, לנוכח העובדה שלא הוצבו לצבא יעדים מספריים לגיוס חרדים, בחוק או בהחלטת ממשלה (עד שנת 2016 היו יעדים לגיוס בחוק או בהחלטת ממשלה).

הירידה במספר החרדים הפונים לשירות האזרחי בעשור האחרון עשויה לנבוע מהורדת גיל הפטור מגיל 28 לגיל 24, וכן מהארכת משך השירות האזרחי משנה לשנה וחצי (2014). סיבות אלו ואחרות הפכו את השירות הזה לאטרקטיבי פחות לגברים חרדים.

תרשים ה/1

חרדים שהחלו להתנדב לשירות האזרחי ולשירות הצבאי, 2021-2007
(במספרים מוחלטים)

ה.2. שימוש במחשב

תמונת מצב

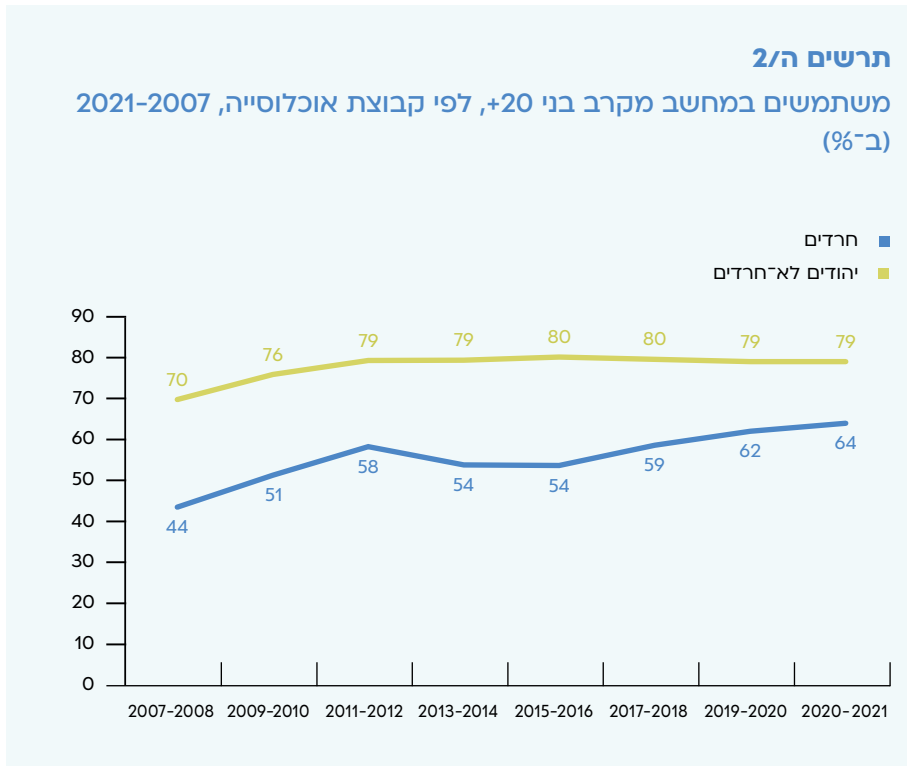
בשנים 2021-2020 השתמשו 64% מהחרדים בני 20+ במחשב, לעומת 79% מהיהודים הלא-חרדים. פילוח לפי מגדר מלמד על שיעור שימוש גבוה קצת יותר בקרב הנשים החרדיות (66%) לעומת הגברים החרדים (61%).

מגמות

בשנים 2021-2007 גדל השימוש במחשב באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית מ-70% ל-79%. בציבור החרדי נרשמה עלייה דרמטית יותר מ-44% ל-64%.

הסיבה לעלייה בשימוש במחשב בחברה החרדית היא חדירה כללית של טכנולוגיה לעולם החרדי, גם מפאת צורכי פנסייה וגם בגלל החשיפה ההולכת וגוברת לתרבות הצריכה והפנאי. מגמות אלו מתחזקות גם בהשפעת הגידול במספר המועסקים והסטודנטים החרדים. מגמת הקורונה הדגישה את הצורך במחשב אישי בכל בית גם בקרב המשפחות החרדיות. מחשב

הפך ממותרות או טאבו לצורך קיומי להמשך שגרת החיים הן בהקשרים של תעסוקה והן בהקשרים של חינוך, קיום קשרי משפחה ולימוד תורה.

ה.3. שימוש באינטרנט

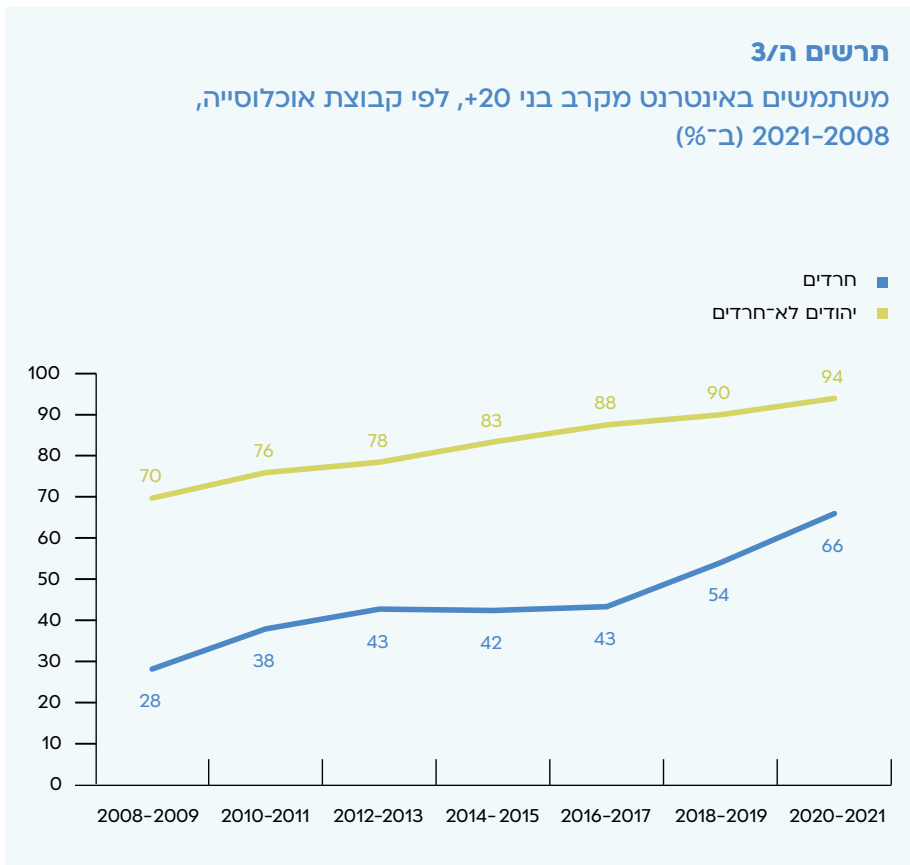
תמונת מצב

בשנים 2021-2020 דיווח רוב משמעותי מן האוכלוסייה החרדית הבוגרת - שני שלישים - על שימוש באינטרנט (66%), שיעור הגברים המשתמשים עמד על 62%, לעומת 68% בקרב הנשים. שיעור המשתמשים בקרב היהודים הלא-חרדים עמד על 94%.

מגמות

בעשור האחרון חלה מהפכה של ממש בשימוש האוכלוסייה החרדית באינטרנט. שיעור המשתמשים ברשת הכפיל את עצמו - מ־28% בשנים 2009-2008 ל־66% בשנים 2021-2020 גם באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית גדל שיעור המשתמשים באינטרנט, אך בקצב מתון בהרבה מ־70% ל־94% באותן השנים.

היקף השימוש באינטרנט נגזר מהחדירה רחבת היקף והממדים של הטכנולוגיה לעולם החרדי, וכן מהפלטפורמות הרבות שאפשר להיכנס דרכן לאינטרנט, למשל טלפונים חכמים. יש לשער שגם הגידול במספר המועסקים ובמספר הסטודנטים החרדים משפיע על החשיפה של אוכלוסייה זו לאינטרנט ועל השימוש ברשת. לכל אלו יש להוסיף את השינויים במאפייני תרבות הפנאי והצריכה החרדית, כלומר שימוש הולך וגדל באינטרנט לשם רכישת מוצרים וגם לצרכים תקשורתיים וחברתיים (השתתפות ברשתות חברתיות כמו פייסבוק, ואטסאפ וטוויטר). בעקבות מגפת הקורונה שפרצה בישראל במרץ 2020 עלה במהירות שיעור המשתמשים באינטרנט בחברה החרדית. מגפת הקורונה הדגישה את הצורך בחיבור לאינטרנט בכל בית, גם בקרב המשפחות החרדיות, כדי להמשיך בשגרת החיים בהקשרים של תעסוקה, חינוך, קיום קשרי משפחה ולימוד תורה. החרדים שהתחברו לרשת האינטרנט בתקופה זו בחרו שלא להתנתק ממנה גם לאחריה.

ה.4. חופשה בארץ ובחו"ל

תמונת מצב

בשנים 2020-2021 נפשו בארץ 44% מהחרדים בני 20+, שיעור דומה לשיעור הנופשים בישראל מקרב האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (49%). 10% בלבד מהחרדים בני 20+ יצאו לחופשה בחו"ל בשנים האלה, פחות משיעור הנופשים בחו"ל מקרב האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (27%). חופשה בחו"ל מחייבת תקציב גדול מחופשה בישראל, ההתארגנות בכל מה שקשור למזון מורכבת הרבה יותר, ונדרשת גם תודעה והשקפת עולם פתוחות יותר, שהן במידה מסוימת אנטיזה לאורח החיים השמרני המתחייב מהשתייכות לחברה החרדית. כפי הנראה, אלו הסיבות להבדלים בהרגלי החופשה בין החרדים ליהודים הלא-חרדים. למאפיינים אלו יש להוסיף את ההשפעה של מגפת הקורונה בשנים 2020-2021 על דפוסי הנסיעה, הן של קהל הנופשים החרדי והן של קהל הנופשים הלא-חרדי – הסגרים הממושכים וסגירת השמיים בתקופה זו.

מגמות

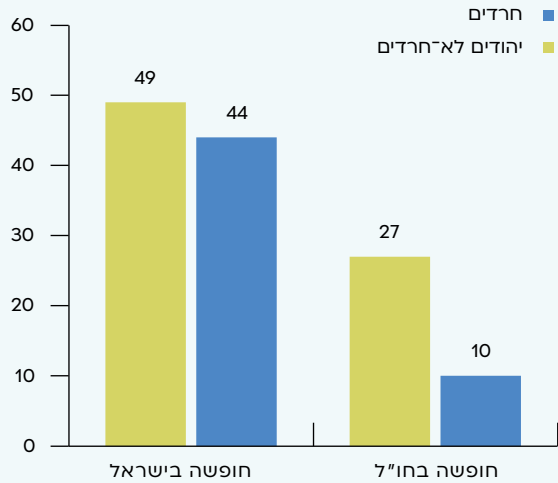
בשנים 2003-2019 חלה עלייה בשיעור החרדים היוצאים לחופשות: בארץ – מ-46% ב-2003 ל-58% ב-2019; ובחו"ל – מ-12% ב-2003-2004 ל-16% ב-2018-2019. העלייה בשיעור החרדים הנופשים בישראל משקפת את הפיכת הבילוי מסוג זה לנומרה רווחת בקרב חרדים, בהיקף דומה ליהודים לא-חרדים.

העלייה בשנים אלו הוסברה במידה מסוימת בגורמים המשפיעים גם על כלל האוכלוסייה, למשל רפורמת "השמיים הפתוחים", ההצטרפות לשוק התעסוקה, המאפשרת עלייה בהכנסה הפנויה והמודעות ההולכת ומתפתחת לתרבות הפנאי והנופש גם באוכלוסייה החרדית ובקבוצות מעמד הביניים המתפתחות בתוכה.

עם זאת, בזמן מגפת הקורונה נסגרו השמיים, עלויות הנסיעה עלו, נסיעות משפחתיות לחו"ל (ואף בישראל) נעשו מורכבות מאוד מבחינה בריאותית ולוגיסטית, וחרדים, כמו אוכלוסיות אחרות, נמנעו מטיסה לחו"ל. משום כך ניתן לראות ירידה בשיעור החרדים שיצאו לחופשות: בארץ – מ-58% בשנים 2018-2019 ל-44% בשנים 2020-2021. ובחו"ל – מ-16% ב-2018-2019 ל-10% בשנים 2020-2021.

תרשים ה/4

נופשים בישראל ובחו"ל, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2020–2021 (ב-%)

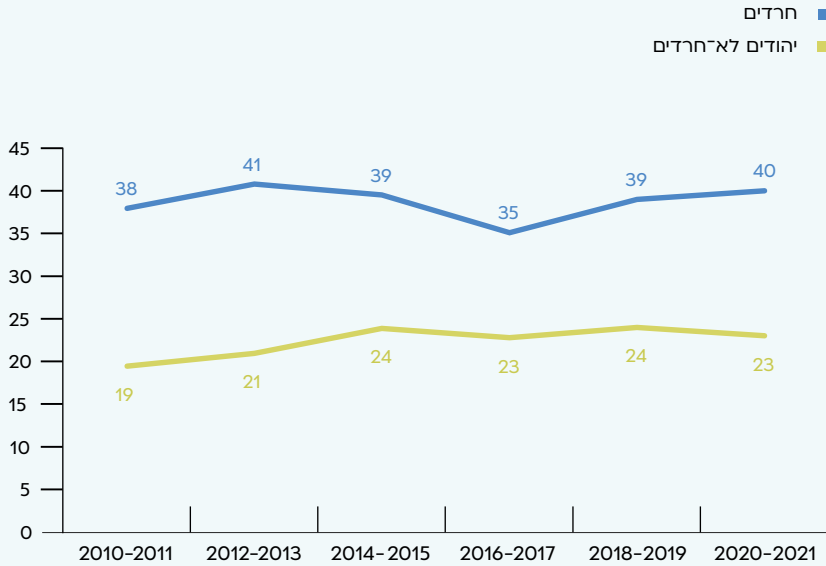
ה.5. התנדבות

תמונת מצב ומגמות

בשנים 2020–2021 עסקו 40% מהחרדים בפעילות התנדבותית, שיעור גדול משיעור המתנדבים היהודים הלא־חרדים (23%). בשנים 2010–2021 נשאר שיעור החרדים שעסקו בפעילות התנדבותית דומה ועמד על 40%. באוכלוסייה היהודית הלא־חרדית, לעומת זאת, גדל בשנים אלו שיעור המתנדבים – מ־19% ל־23%, אך עדיין הוא רחוק משיעורו באוכלוסייה החרדית. ההתנדבות נתפסת לאורך השנים כחלק מרכזי וחשוב באורח החיים של הקהילה החרדית, רבים מהם מתנדבים ומתנדבות בתדירות גבוהה, וההתנדבות היא חלק בלתי נפרד מחיי היום־יום שלהם.

תרשים ה/5

מתנדבים מקרב בני 20+, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2010-2021 (ב-%)

ה.6. תרומה כספית

תמונת מצב

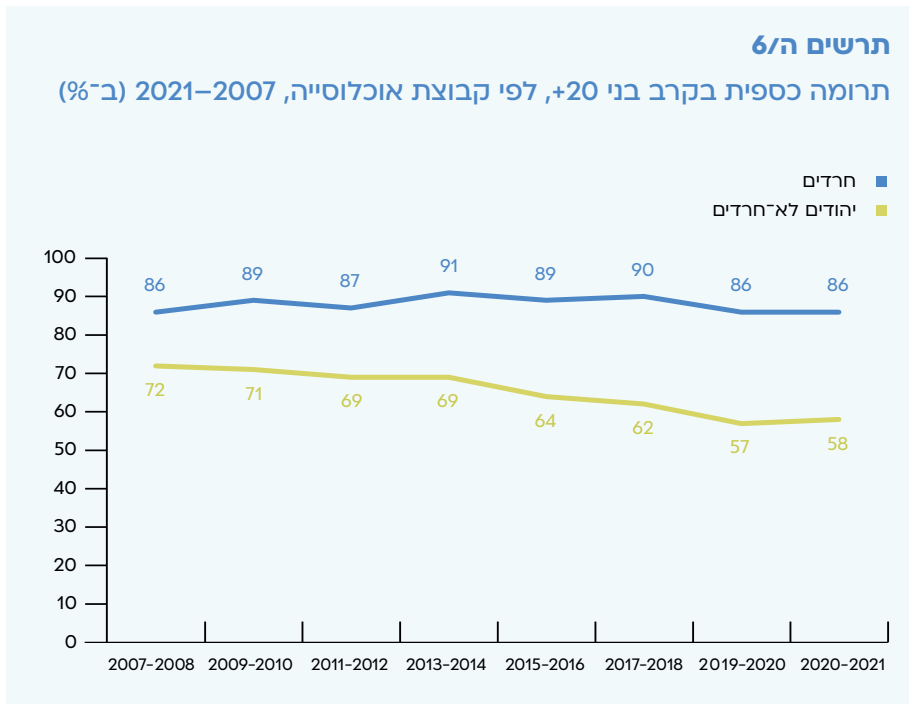
בשנים 2021-2020 תרמו 86% מהחרדים בני 20+ תרומה כספית כלשהי, שיעור גבוה בהרבה משיעור היהודים הלא־חרדים שתרמו תרומה כזאת (58%). בשנים אלו הצהירו 62% מהחרדים שהם תרמו יותר מ־1,000 ש"ח, לעומת 22% בלבד מהאוכלוסייה היהודית הלא־חרדית שהצהירו על תרומה בסדר גודל כזה.

מגמות

שיעור החרדים שהצהירו כי תרמו תרומה כספית נותר יציב לאורך השנים (86% בשנים 2007-2008 ושיעור זהה בשנים 2020-2021), לעומת ירידה בשיעור המצהירים על תרומה כספית באוכלוסייה היהודית הלא־חרדית (72% בשנים 2007-2008 ו־58% בשנים 2020-2021). עלייה ניכרת נרשמה בשיעור החרדים שהצהירו על תרומה כספית גדולה (46% בשנים

2007-2008 ו-62% בשנים 2020-2021), עלייה דומה לעלייה בשיעור התורמים תרומה כזאת מקרב האוכלוסייה היהודית הלא־חרדית (10% בשנים 2007-2008 ו-22% בשנים 2021-2020). בשתי האוכלוסיות חל אפוא גידול בתרומות הכספיות הגדולות, אך הפער ביניהן נותר גדול.

הממצאים מלמדים שהחברה החרדית מתאפיינת בתרבות המקדשת את התרומה, גם בתדירויות תכופות ובסכומים גבוהים, ורואה בה חלק בלתי נפרד מאורח החיים.

ה.7. בחירות לכנסת

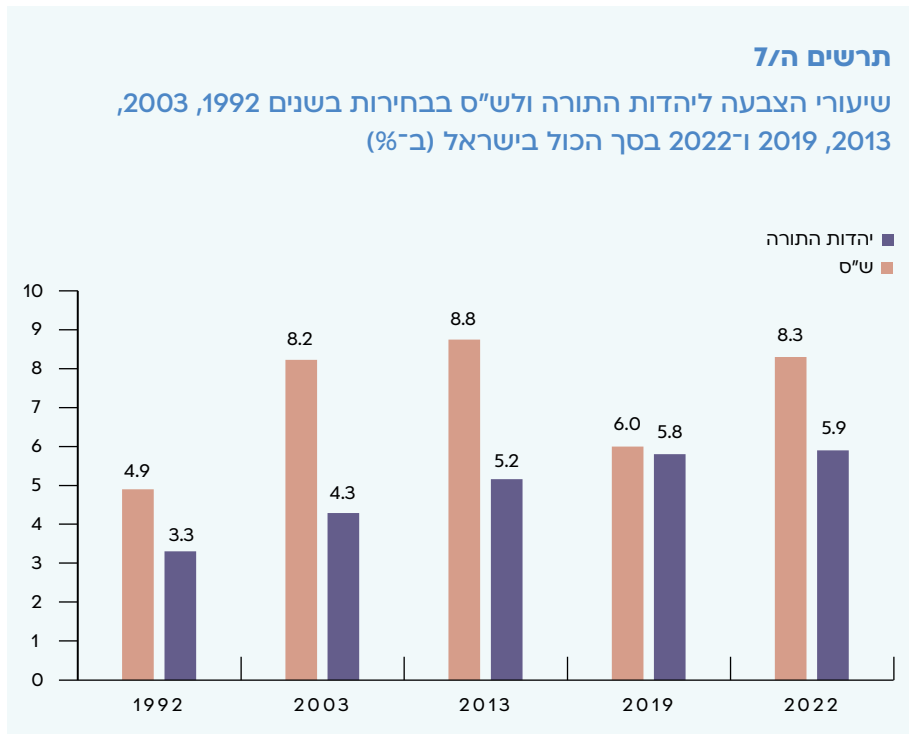
תמונת מצב

בבחירות לכנסת ה-25 (2022) היה שיעור ההצבעה לרשימת יהדות התורה 5.9% (280,194 קולות) מכלל הקולות הכשרים, ולרשימת ש"ס – 8.3% (392,964 קולות). סך כל הקולות לשתי המפלגות יחד עמד על 14.1% (673,158 קולות).

המצביעים החרדים מצביעים בעיקר לשתי מפלגות: ש"ס, שזכתה ב-11 מנדטים בבחירות 2022, ויהדות התורה, שזכתה ב-7 מנדטים. ההצבעה לשתי המפלגות מייצגת שוני במוצא

ובאורח החיים. מפלגת יהדות התורה היא מפלגה שכמעט כל מצביעיה הם חרדים, ואילו ש"ס פונה גם לקהל מסורתי ודתי לא-חרדי. עם זאת, בשנים 2015-2021, לאחר פטירתו של הרב עובדיה יוסף שידע לפנות גם לציבור מסורתי, הדגישה ש"ס יותר את האופי החרדי שלה ופחות את ההיבטים המזרחיים-פריפריאליים. וכך, אם בשנים 1994-1999 עמד שיעור החרדים מתוך מצביעי ש"ס על שליש בלבד, בשנת 2021 היו כמעט שני שלישים (64%) ממצביעיה חרדים, ובעקבות זאת היא ירדה מ־11 מנדטים בבחירות 2013 ל־9 מנדטים ב־2021. הסיבה להצלחה של ש"ס בבחירות 2022 נעוצה בהצלחתה להשיב אליה מצביעים מסורתיים ודתיים, והם שהחזירו אותה לייצוג של 11 מנדטים.

המפלגות החרדיות משקפות גם את השסע העדתי הפנימי במגזר החרדי ומייצגות את שלוש הקבוצות העיקריות שבו: יהדות התורה מייצגת את שתי הקבוצות האשכנזיות - החסידית (סיעת אגודת ישראל) והליטאית (סיעת דגל התורה) - וש"ס את הקבוצה המזרחית-ספרדית.

תפרושת המצביעים ליהדות התורה ולש"ס

שתי ערים שכמעט שלישי מן המצביעים למפלגות החרדיות מתרכזים בהן הן ירושלים ובני ברק. בבחירות 2022 היו 17% מסך המצביעים לרשימות יהדות התורה וש"ס מירושלים ו-12% מבני ברק. ערי הפרוור החרדיות (מודיעין עילית, ביתר עילית, אלעד ובית שמש) משקפות התפתחות משמעותית במרחב החרדי במדינה. וכך, בבחירות 2022 עמד שיעור ההצבעה לרשימות יהדות התורה וש"ס בארבע ערי הפרוור החרדיות על 14% מכלל הקולות לרשימות אלו.

מקור נוסף לחרדים שהצביעו לרשימות יהדות התורה וש"ס בבחירות 2022 היו ערים גדולות שמתגורר בהן מיעוט חרדי המונה מעל 5,000 מצביעים (אשדוד, פתח תקווה, רחובות, חיפה, נתניה, תל אביב, אשקלון, באר שבע, בת ים, חולון וראשון לציון), ומהן הגיעו לשתי רשימות אלו 22% מכלל הקולות. שש ערי פריפריה (רכסים, צפת, ערד, קריית גת, אופקים ונתיבות) היו מקור ל-6% נוספים מכלל הקולות ליהדות התורה וש"ס בבחירות אלו.

בסך הכול היישובים שהוזכרו הם המקור לכ-70% מכלל המצביעים החרדים לרשימות יהדות התורה וש"ס, והם גם ריכוזי האוכלוסייה החרדית העיקריים.

שיעור המצביעים ליהדות התורה ולש"ס בערים נבחרות מתוך כלל הבוחרים באותה עיר

שיעורי ההצבעה למפלגות החרדיות מלמדים על גודלו של הריכוז החרדי ועל החלוקה האתנית הפנים-חרדית בתוכו.

בבחירות 2022 היה שיעור ההצבעה למפלגות יהדות התורה וש"ס בבני ברק 90% מכלל הבוחרים בעיר (78,892 קולות בחלוקה הזאת: 60% ליהדות התורה ו-30% לש"ס), ובירושלים - 42% (111,478 קולות בחלוקה הזאת: 24% ליהדות התורה ו-18% לש"ס).

שיעור המצביעים ליהדות התורה ולש"ס משתנה בכל אחת מערי הפרוור החרדיות בשל המשקל היחסי השונה של חרדים אשכנזים וחרדים מזרחים ביישוב. במודיעין עילית שיעור ההצבעה ליהדות התורה היה 78% (20,662 קולות) מכלל הבוחרים בעיר, לעומת 20% (5,277 קולות) שהצביעו לש"ס; בביתר עילית - 59% (14,081 קולות) ליהדות התורה, לעומת 31% (7,303 קולות) לש"ס; באלעד - 35% (6,862 קולות) ליהדות התורה, לעומת 50% (9,743 קולות) לש"ס; ובבית שמש - 39% (19,871 קולות) ליהדות התורה, לעומת 22% (11,076 קולות) שהצביעו לש"ס.

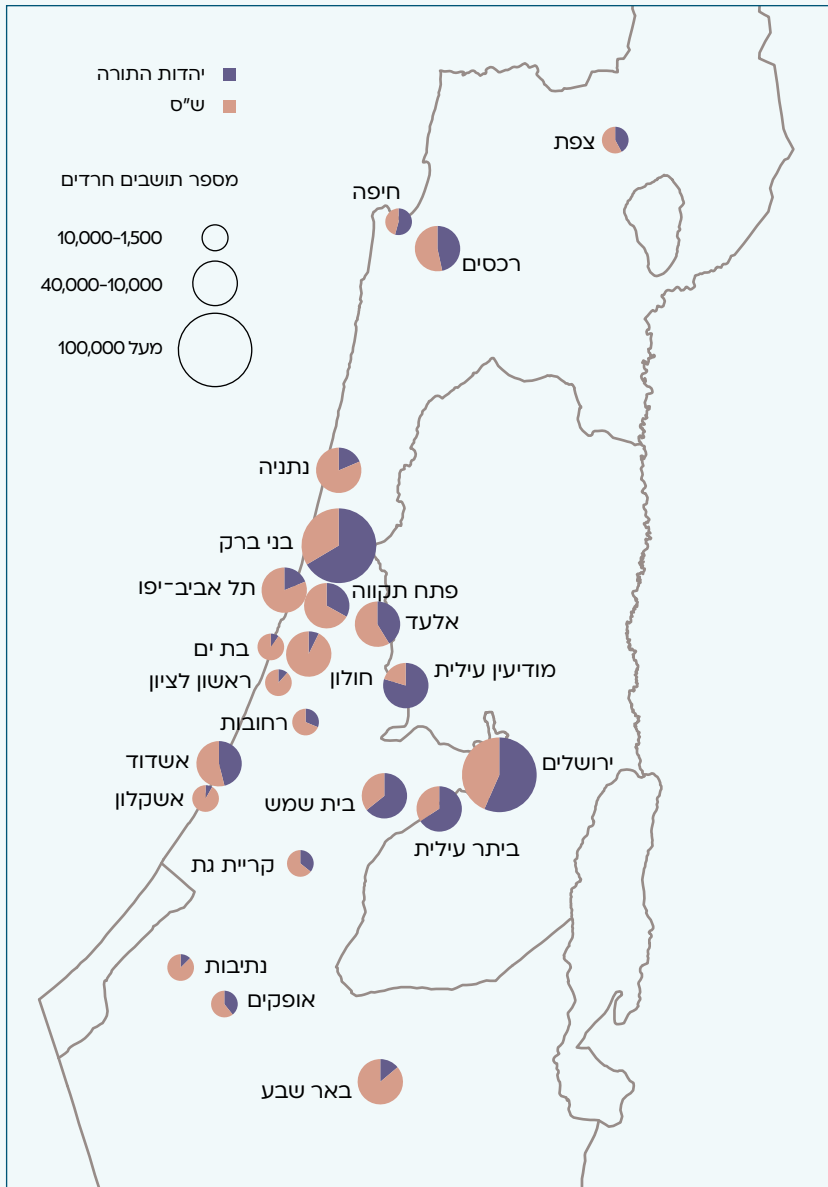
במבט על הערים הגדולות שיש בהן מיעוט חרדי ניכר שבדרך כלל רוב המצביעים הם לש"ס או שהחלוקה בין שתי הרשימות מאוזנת. בערים אלו חלק ממצביעי ש"ס אינם חרדים: באשדוד היה שיעור ההצבעה ליהדות התורה ולש"ס 29% (33,891 קולות), בחלוקה דומה בין המפלגות: 14% ליהדות התורה ו-16% לש"ס; בפתח תקווה - 13% (17,832 קולות), ושיעור ההצבעה לש"ס גבוה יותר (9%) משיעור ההצבעה ליהדות התורה (4%); בתל אביב - 5% (11,727 קולות) הצביעו ליהדות התורה ולש"ס בחלוקה הזאת: 1% ליהדות התורה ו-4%

לש"ס; בחיפה – 7% (9,683 קולות) הצביעו לשתי המפלגות, עם יתרון קל ליהדות התורה (4%), לעומת ש"ס (3%); בנתניה – 15% (16,930 קולות) הצביעו למפלגות החרדיות, עם רוב מוחלט לש"ס (12%), לעומת 3% שהצביעו למפלגת יהדות התורה.

הריכוזים החרדיים בפריפריה מורכבים מאוכלוסייה מסורתית, מאוכלוסייה חרדית מזרחית ומאוכלוסייה חרדית אשכנזית, שהולכת וגדלה בעשור האחרון. נתוני הבחירות מראים שבריכוזים החרדיים בערי פריפריה נבחרות הרוב מצביעים בדרך כלל לש"ס. בנתיבות היה שיעור ההצבעה ליהדות התורה ולש"ס יחד 49% (10,284 קולות) עם רוב גדול למצביעי ש"ס (43%), לעומת יהדות התורה (6%); באופקים – 38% (6,210 קולות) עם רוב למצביעי ש"ס (23%), לעומת יהדות התורה (15%); ברכסים – 89% (5,182 קולות) עם יתרון למצביעי ש"ס (48%) על מצביעי יהדות התורה (41%); בקריית גת – 24% (7,427 קולות) עם רוב למצביעי ש"ס (15.5%), לעומת יהדות התורה (9%); ובצפת – 37% (5,348 קולות) עם יתרון קל לש"ס (21%) על יהדות התורה (16%). בערד התמונה הפוכה, 33% הצביעו בה לשתי המפלגות עם רוב גדול ליהדות התורה (31%), לעומת ש"ס (2%).

מפה ה/1

ריכוזי המצביעים למפלגות החרדיות (יהדות התורה וש"ס) בבחירות לכנסת ה-25 (2022)

בשנים 1992-2022 גדל שיעור המצביעים לרשימות יהדות התורה וש"ס מתוך כלל המצביעים בבחירות פי 1.7 – מ-8.2% ל-14.1%. באותן השנים עלה שיעור המצביעים ליהדות התורה מ-3.3% ל-5.9%; ושיעור המצביעים לש"ס עלה מ-4.9% ל-8.3%. בשנים אלו התרחש גם שינוי בתפרושת המצביעים לרשימה זו – עלייה במשקלן של ערי הפרוור החרדיות וריכוזי הפריפריה, וירידה במשקלן של ירושלים ובני ברק.

תפרושת המצביעים ליהדות התורה ולש"ס

בבחירות 2022 היה שיעור המצביעים מירושלים ומבני ברק לרשימות יהדות התורה וש"ס 29% מכלל המצביעים לשתי הרשימות (17% בירושלים ו-12% בבני ברק) – ירידה לעומת נתוני הבחירות לכנסת ה-13 (1992), שבהן היה שיעור המצביעים לרשימות מערים אלו 34% מכלל המצביעים להן (19% בירושלים ו-15% בבני ברק). שינוי זה מוסבר בעיקר בהגירה מערים אלו לריכוזים חרדיים אחרים.

בבחירות 2022 היה שיעור ההצבעה לרשימות יהדות התורה וש"ס בערי הפרוור החרדיות (מודיעין עילית, ביתר עילית, אלעד ובית שמש) 14% מכלל הקולות לרשימה, לעומת 7% בבחירות לכנסת ה-16 (2003). העלייה נובעת בעיקר מהגידול המהיר במספר החרדים בעיר בית שמש, שהפכה לעיר שמספר המצביעים בה למפלגות החרדיות הוא הגבוה ביותר לאחר ירושלים ובני ברק.

בערים מרכזיות שבהן מתגוררים יותר מ-5,000 מצביעים למפלגות החרדיות (אשדוד, פתח תקווה, רחובות, חיפה, נתניה, תל אביב, אשקלון, באר שבע, בת ים, חולון וראשון לציון) ירד שיעור המצביעים לרשימות יהדות התורה וש"ס מכלל מצביעי הרשימות. בבחירות 2022 ניתנו 22% מכלל הקולות ליהדות התורה ולש"ס, לעומת 31% בבחירות לכנסת ה-13 (1992). בכל הערים הללו (למעט תל אביב) חלה בשנים אלו עלייה ניכרת בשיעור המצביעים החרדים מכלל המצביעים. אולם הקמתן של ערי הפרוור החרדיות הביאה לירידה בנתח של ערים אלו מכלל המצביעים החרדים.

בבחירות 2022 נשמר שיעור המצביעים ליהדות התורה ולש"ס בערי פריפריה נבחרות (רכסים, צפת, ערד, קריית גת, אופקים ונתיבות) מכלל הקולות לרשימה (6%), דומה לשיעור בבחירות בשנת 1992.

שיעור המצביעים ליהדות התורה ולש"ס בערים נבחרות מתוך כלל הבוחרים באותה עיר

בשנים 1992-2022 חלו תהליכי התחרדות בשתי הערים שמתגוררים בהן מרבית החרדים (ירושלים ובני ברק). שיעור המצביעים ליהדות התורה ולש"ס בירושלים, שב-1992 היה 22% מכלל המצביעים בעיר, כמעט הכפיל את עצמו ב-2022 – ל-42% מכלל המצביעים. בבני ברק עלה שיעור המצביעים מ-56% (ב-1992) ל-90% (ב-2022).

שיעור המצביעים ליהדות התורה וש"ס בערי הפרוור החרדיות עלה במעט בין הבחירות ב-2003 לבחירות ב-2022. כך, באלעד עלה השיעור מ-83% ל-85%, במודיעין עילית מ-96%

ל-97%, ובביתר עילית חלה עלייה גדולה יותר – מ-76% ב-2003 ל-90% ב-2022. השיאנית מבחינה זו היא בית שמש, ששיעור המצביעים בה ליהדות התורה ולש"ס זינק בשנים האלה מ-15% ל-60% מכלל המצביעים. הסיבה לכך היא ההתחרדות שעברה העיר בעקבות ההתרחבות והפיתוח המואצים של רמת בית שמש.

בדיקה של שיעור המצביעים ליהדות התורה ולש"ס בשנים 1992-2021 בערי מרכז שחי בהן מיעוט חרדי גדול מעלה שברובן הייתה עלייה: בפתח תקווה – מ-7% ל-13%; ברחובות – מ-6% ל-12%; בחיפה – מ-3% ל-7%; ובנתניה – מ-8% ל-15%. באשדוד, העוברת תהליכי התחרדות, שיעור המצביעים ליהדות התורה ולש"ס באותן השנים הכפיל את עצמו – מ-15% ל-29%; ואילו בתל אביב ה"חילונית" הוא ירד במעט מ-6% ל-5%.

גם בערי הפריפריה הנבחרות עלה בשנים אלו שיעור המצביעים החרדים ליהדות התורה ולש"ס: ברכסים – מ-51% ל-89%; באופקים – מ-25% ל-38%. בצפת, שעברה תהליכי התחרדות, שיעור המצביעים למפלגות החרדיות יותר מהכפיל את עצמו – מ-17% ל-37%. ואולם העיר שחוותה את ההתחרדות הניכרת ביותר היא ערד, שבה קפץ שיעור המצביעים ליהדות התורה מ-8% בשנת 1992 ל-33% בשנת 2022. שינויים אלו משקפים מגמה של גידול טבעי ויותר מזה – של הגירה של זוגות צעירים חרדים לפריפריה.

לוחות אורחות חיים

לוח ה'1

משתמשים באינטרנט מקרב בני 20+, לפי קבוצת אוכלוסייה,
2003-2021 (ב-%)

לא־חרדים	חרדים	יהודים	סך הכול ישראל (כולל לא ידוע)	שנים (ממוצע דו־שנתי)
		סך הכול (לא כולל לא ידוע)		
סך הכול				
70	28	66	61	2009-2008
76	38	73	68	2011-2010
78	43	75	71	2013-2012
83	42	80	76	2015-2014
88	43	82	81	2017-2016
89	49	85	83	2018-2017
92	60	89	88	2020-2019
94	66	91	90	2021-2020

מקור: הסקר החברתי, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח ה/2

יוצאים לחופשה בחו"ל ובישראל מקרב בני 20+, לפי קבוצת אוכלוסייה,
2003–2021 (ב-%)

שנים (ממוצע דו-שנתי)	סך הכול ישראל (כולל לא ידוע)	יהודים	לא-חרדים	
		סך הכול (לא כולל לא ידוע)		חרדים
חופשה בארץ				
2004-2003	50	54	46	55
2006-2005	50	56	47	57
2008-2007	50	56	45	56
2010-2009	52	57	47	58
2012-2011	52	57	49	58
2014-2013	53	58	46	59
2016-2015	54	60	49	61
2018-2017	54	59	54	60
2020-2019	49	56	53	56
2021-2020	43	47	44	49
חופשה בחו"ל				
2004-2003	29	30	12	32
2006-2005	30	32	14	33
2008-2007	31	32	12	34
2010-2009	31	33	12	35
2012-2011	34	36	12	39
2014-2013	35	37	12	40
2016-2015	41	44	16	47
2018-2017	46	49	17	52
2020-2019	41	44	15	46
2021-2020	24	26	10	27

מקור: הסקר החברתי, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

המקורות לפרק ה – אורחות חיים

הפרק מבוסס על עיבודים של מחברי השנתון למקורות שלהלן.

העיבודים מופיעים במלואם בלוחות של שנתון החברה החרדית באתר האינטרנט של המכון הישראלי לדמוקרטיה, שם מוצגים גם נושאים שאינם מופיעים במסמך זה.

התנת־פרק	המקור
ה.1. שירות צבאי ואזרחי	• צה"ל ורשות השירות הלאומי־אזרחי
ה.2. שימוש במחשב	• הסקר החברתי, אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
ה.3. שימוש באינטרנט	הסקר החברתי, אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
ה.4. חופשה בארץ ובחו"ל	הסקר החברתי, אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
ה.5. התנדבות	הסקר החברתי, אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
ה.6. תרומה כספית	הסקר החברתי, אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
ה.7. בחירות לכנסת	ועדת הבחירות המרכזית לכנסת

פרק ו

שימוש בשפות, מדדי רווחה אישית ותחבורה ובטיחות בדרכים

הנושאים המתחלפים בסקר החברתי של הלמ"ס בשנת 2021 היו שימוש בשפות, מדדי רווחה אישית ותחבורה ובטיחות בדרכים. בסוגיית השימוש בשפות בחן הסקר את שפת האם, את שפות הדיבור בבית ובעבודה, וכן קשיים בקבלת שירותי ממשל בשל אי-שליטה בעברית. בתחום הרווחה האישית בחן הסקר מדדי רווחה אובייקטיבית וסובייקטיבית ביחס לקשרים משפחתיים וחברתיים; פעילות חברתיות ומשפחתיות, שביעות רצון מתחומים שונים ועוד. בתחום התחבורה והבטיחות בדרכים בחן הסקר שאלות העוסקות בתחושת ביטחון בכביש, התנהגות בכביש ועמדות בנושא זה. בפרק זה נתמקד בבחינת הדמיון והשוני בין החברה החרדית לחברה היהודית הלא-חרדית בשלושת הנושאים האלה.

1.1. שימוש בשפות

75% מהחרדים מדווחים כי שפת האם שלהם היא עברית, לעומת 70% מהיהודים הלא-חרדים. בעשור האחרון ניתן לראות עלייה בשיעור דוברי עברית שפת אם הן בקרב חרדים (69% בשנת 2011) והן בקרב יהודים לא-חרדים (60%). 10% בלבד מן החרדים מדווחים כי שפת האם שלהם היא יידיש, לעומת 1% מן היהודים הלא-חרדים. במרוצת השנים ניתן לראות ירידה בשיעור החרדים הדוברים יידיש כשפת אם (13% בשנת 2011).

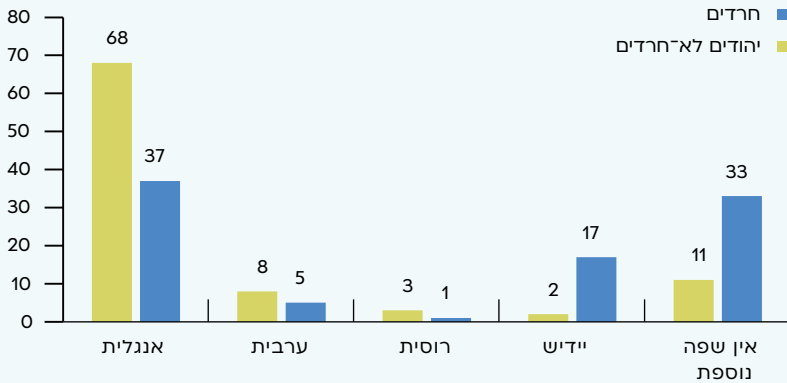
שפת הדיבור בבית של 85% מן החרדים והיהודים הלא-חרדים היא עברית. שפת הדיבור בעבודה של 90% מן החרדים ושל 94% מן היהודים הלא-חרדים אף היא עברית, ללא שינוי ניכר בהשוואה לשנת 2011.

חרדים מדווחים על רמה גבוהה מאוד של עברית - דיבור, קריאה וכתביה, רמה גבוהה אף יותר מזו של יהודים לא-חרדים. 89% מן החרדים דיווחו על רמת דיבור טובה מאוד, לעומת 83% בקרב יהודים לא-חרדים. 90% מן החרדים דיווחו על רמת קריאה טובה מאוד, לעומת 82% בקרב יהודים לא-חרדים ו-90% מן החרדים דיווחו על רמת דיבור טובה מאוד, לעומת 80% בקרב יהודים לא-חרדים. יש לשער שפער זה נובע מן השיעור הגבוה של עולים לא-חרדים בעשורים האחרונים, במיוחד ממדינות ברית המועצות לשעבר.

33% מן החרדים אינם יודעים שפה נוספת מלבד שפת האם שלהם ברמה המאפשרת שימוש יום-יומי לפחות, שיעור גבוה בהשוואה ליהודים לא-חרדים (11%). אנגלית היא השפה הנוספת המובילה בקרב המשיבים, החרדים והיהודים הלא-חרדים, עם זאת, מסתמן פער גדול בין שיעור החרדים המדווחים על שליטה באנגלית (37% בלבד) לבין שיעור היהודים הלא-חרדים השולטים בשפה זו (68%).

תרשים 1/ו

ידיעת שפה נוספת מלבד שפת האם, לפי אוכלוסייה, 2021 (ב-%)

2. מדדי רווחה אישית

רווחה אישית מורכבת מכמה גורמים. במדדי הרווחה האישית נכללים מדדים אובייקטיביים, ובהם בדרך כלל "רמת חיים", כלומר משאבים חומריים (למשל, הכנסה, מזון ודירה) וחברתיים (חינוך, בריאות, רשתות חברתיות וקשרים), וכן מדדים סובייקטיביים, הכוללים היבטים פסיכולוגיים, חברתיים ורוחניים ומבוססים על הערכה קוגניטיבית ורגשית של הפרט.³

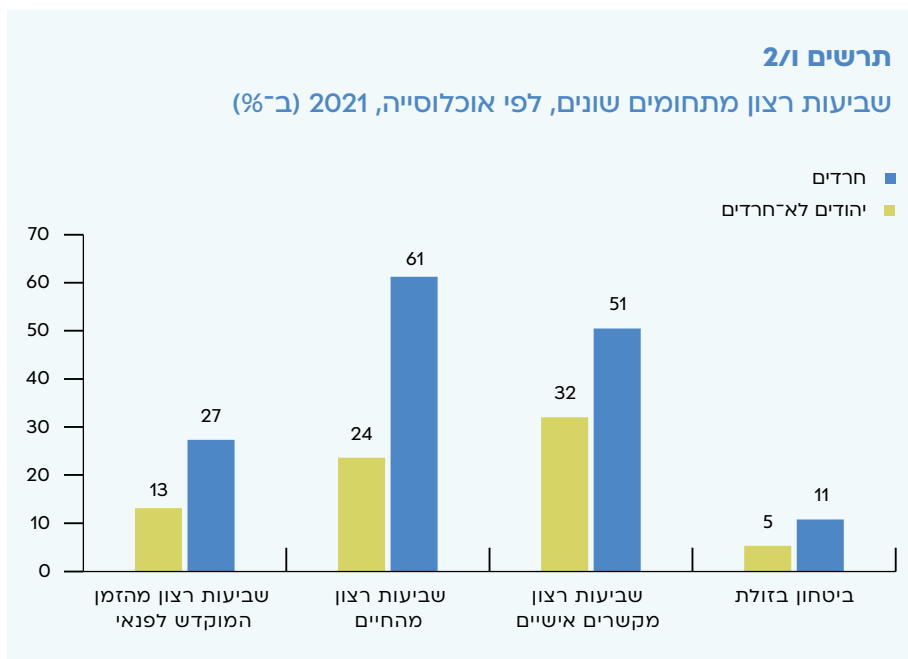
תמונת המצב העולה מן הסקר החברתי היא כי במדדים האובייקטיביים מצבם של החרדים טוב פחות ממצבם של יהודים לא-חרדים, ואילו במדדים הסובייקטיביים מצבם של החרדים טוב יותר מן היהודים הלא-חרדים.

במדדים האובייקטיביים שנבדקו בסקר החברתי נמצא כי 47% מן החרדים מדווחים על קושי בכיסוי הוצאות משק הבית, לעומת 36% בקרב יהודים לא-חרדים (ראו פירוט בפרק ג). חרדים גם מדווחים על פחות השתתפות בפעילויות פנאי למיניהן. 19% מן החרדים דיווחו כי יצאו לאירוע תרבות, אומנות או ספורט בשנה האחרונה, לעומת 39% מן היהודים הלא-חרדים. כך גם 24% מן החרדים יצאו לפעילות קבוצתית, כמו שירה או ספורט, בשנה האחרונה, בהשוואה ל-32% בקרב יהודים לא-חרדים. יש לציין שכלל הנתונים ביחס לאוכלוסייה, החרדית והלא-חרדית, ככל הנראה נמוכים יותר משנה רגילה, כיוון שהסקר נערך בשנת 2021, בעיצומה של מגפת הקורונה.

Paul A. Schulte, et al., "Considerations for Incorporating 'Well-Being' in Public Policy for Workers and Workplaces," *American Journal of Public Health* 105 (8) (2015): e31-e44 3

מבחינת בילויים בטבע התמונה מורכבת יותר. שיעור דומה של חרדים ולא־חרדים ביקרו בשנה האחרונה ביערות, בשמורות טבע ובגנים לאומיים (58% ו־60% בהתאמה). פחות חרדים ביקרו בחוף הים בהשוואה ללא־חרדים (59% לעומת 68% בהתאמה), אולם יותר חרדים מלא־חרדים ביקרו בפארקים עירוניים (73% לעומת 64%).

במדדים הסובייקטיביים שנבדקו בסקר החברתי נמצא כי 82% מן החרדים דיווחו כי מצבם הנפשי טוב מאוד, בהשוואה ל־58% לא־חרדים. גם במדדי שביעות רצון החרדים מציגים שיעורים גבוהים יותר: 61% מן החרדים דיווחו על הרמה הגבוהה ביותר של שביעות רצון מהחיים (במדד של 1-10), לעומת 24% מן היהודים הלא־חרדים, כך גם 51% מהחרדים מרוצים מהקשרים האישיים שלהם, לעומת 32% לא־חרדים.

* מי שענו 10 בסולם של 1-10.

החרדים מדווחים פחות על תחושות שליליות: 18% מן החרדים דיווחו על תחושת בדידות (בתדירות משתנה) בחודש שקדם לסקר, לעומת 32% בקרב יהודים לא־חרדים. 29% חרדים דיווחו על תחושת דיכאון (בתדירות משתנה) בשנה שקדמה לסקר, לעומת 45% אצל יהודים לא־חרדים, ו־76% מן החרדים דיווחו על תחושת לחץ (בתדירות משתנה) בשנה שקדמה לסקר, לעומת 81% בקרב יהודים לא־חרדים.

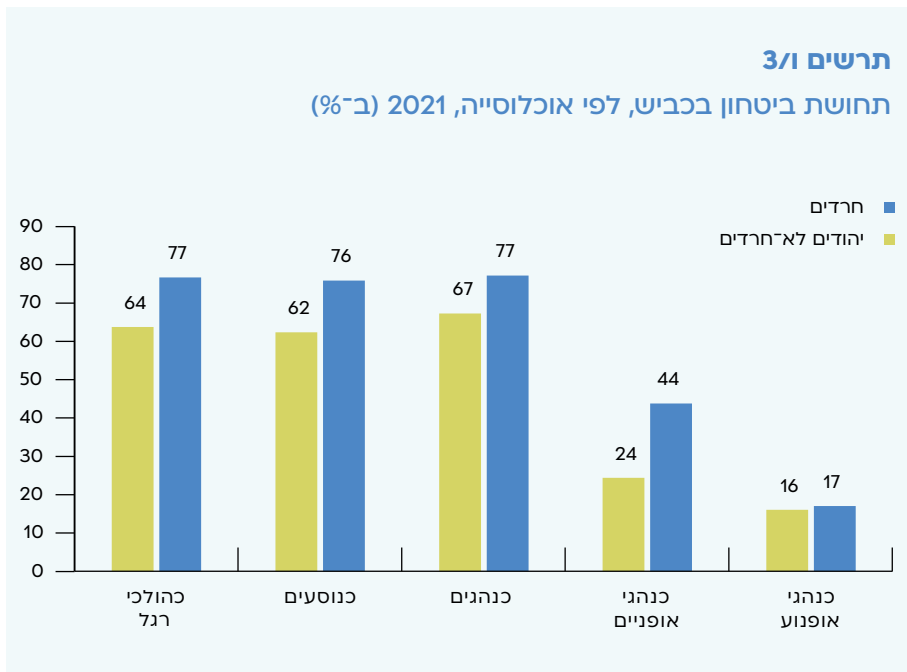
הסיבה העיקרית לחץ בקרב חרדים היא עניינים כספיים (19%), נתון העולה בקנה אחד עם הנתונים בדבר שיעור המתקשים בכיסוי ההוצאות בקרב החרדים.

רכיב נוסף של רווחה אישית שנבדק הוא תפיסת הסיכון העיקרי הצפוי למשפחה בשנים הקרובות. 53% מן החרדים אינם צופים סיכון למשפחה בשנים הקרובות, שיעור גבוה בהשוואה ללא־חרדים (28%). מבין מי שצופים סיכון למשפחה, בקרב החרדים הסיכון העיקרי הוא קושי בכיסוי הוצאות (22%), ואילו בקרב לא־חרדים הסיכון העיקרי הוא מחלה או מוגבלות (40%).

3. תחבורה ובטיחות בדרכים

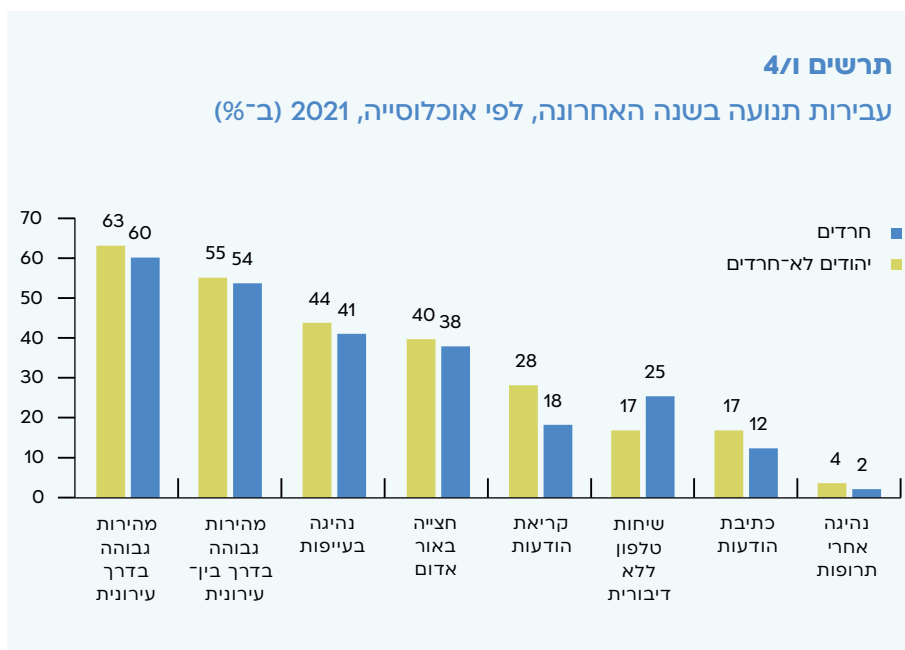
מצב הבטיחות בדרכים באוכלוסייה החרדית טוב יותר בהשוואה לאוכלוסייה היהודית הלא־חרדית, על פי דיווחי המשיבים לסקר. החרדים מרגישים יותר ביטחון בכביש, עוברים מעט פחות עבירות תנועה וסומכים יותר על פעילות המדינה ביחס לבטיחות בדרכים.

תחושת הביטחון בכביש נבדקה בשימושים שונים: הולכי רגל, נוסעים, נהגים ועוד. בכל המשתתפים שנבדקו החרדים מדווחים על תחושת ביטחון גבוהה יותר בהשוואה ללא־חרדים. 76% מן החרדים חשים ביטחון כהולכי רגל, לעומת 64% מן היהודים הלא־חרדים, 76% מן החרדים מרגישים ביטחון כנוסעים, לעומת 62% מן היהודים הלא־חרדים ו־44% מן החרדים חשים ביטחון כרוכבי אופניים, לעומת 24% מהיהודים הלא־חרדים. עם זאת, רק 12% מרוכבי האופנוע החרדים מרגישים ביטחון, לעומת 16% מרוכבי האופנוע היהודים הלא־חרדים.

החרדים גם חוששים פחות מתאונות. 57% מן החרדים חוששים מתאונה, לעומת 79% מן היהודים הלא־חרדים. מתוך מי שחוששים מתאונה, השיעור הגבוה ביותר חוששים ממנה עקב התנהגות אחרים בכביש, חרדים ולא־חרדים (78% ו־93% בהתאמה). חרדים חוששים יותר מתאונה עקב צירוף מקרים, השגחה עליונה או מזל בהשוואה ליהודים לא־חרדים (45% לעומת 23% בהתאמה).

על פי דיווחי המשיבים לסקר, חרדים עוברים מעט פחות עבירות תנועה. בכל עבירות התנועה שנבדקו שיעור החרדים שעברו את עבירת התנועה בשנה האחרונה נמוך משיעור היהודים הלא־חרדים, למעט בעבירה של שיחות טלפון ללא דיבורית. פערים גדולים יחסית דווחו בקריאת הודעות בזמן נסיעה (18% אצל חרדים לעומת 28% בקרב יהודים לא־חרדים), בכתיבת הודעות בזמן נסיעה (12% לעומת 17% בהתאמה) ובנהיגה במהירות גבוהה בדרך בין־עירונית (18% לעומת 28% בהתאמה). פערים קטנים יחסית דווחו בנהיגה במהירות גבוהה בדרך עירונית (60% בקרב חרדים לעומת 63% בקרב יהודים לא־חרדים), בחציית מעבר חצייה באור אדום (38% לעומת 40% בהתאמה) ובנהיגה בעייפות (41% לעומת 44% בהתאמה). רק ביחס לשיחה בטלפון ללא דיבורית נמצא שיעור החרדים גבוה יותר משיעור היהודים לא־חרדים (25% ו־17% בהתאמה).

עמדת החרדים בשאלה אם המדינה פועלת מספיק לקידום הבטיחות בדרכים חיובית יותר מעמדת היהודים הלא־חרדים. 58% מן החרדים ענו כי המדינה פועלת מספיק במידה רבה או במידה מסוימת בהשוואה ל־44% מן היהודים הלא־חרדים.

ד"ר **גלעד מלאך** הוא ראש התוכנית "החברה החרדית בישראל" במכון הישראלי לדמוקרטיה. מומחה לתכנון מדיניות ציבורית לאוכלוסייה החרדית, בתעסוקה, בשירות הצבאי, בהשכלה הגבוהה ובחינוך.

ד"ר **לי כהנר** היא גאוגרפית חברתית. עמיתת מחקר בתוכנית "החברה החרדית בישראל" במכון הישראלי לדמוקרטיה; מרצה בכירה וראש החוג לגאוגרפיה ולימודי סביבה במכללה האקדמית לחינוך אורנים. עוסקת בהתפתחות המרחב החרדי בישראל ובקבוצות החרדיות המודרניות.

יעל בכר היא רכזת המערכת ואחראית הנתונים בשנתון החברה החרדית בישראל, וחוקרת עמיתה במכון ברוקדייל למחקר חברתי-יישומי. בעלת תואר שני ביישוב סכסוכים מאוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

החברה החרדית היא חברה מגוונת, מורכבת ודינמית; יחידה ומיוחדת ברבדים מסוימים ודומה לכלל החברה ברבדים אחרים. מהם פניה היום, אילו מגמות מסתמנות בה מאז תחילת שנות האלפיים, במה מתבטאים מאפייניה הייחודיים לעומת כלל החברה, ובמה היא דומה לה?

החברה החרדית בישראל גְּלָה בשני העשורים האחרונים בקצב מהיר ועוברת שינויים מואצים, תולדה של השתלבותה הבלתי נמנעת בחברה הכללית. מעצבי מדיניות וחוקרים, ארגוני המגזר השלישי, אנשי תקשורת והציבור הרחב – כולם סקרנים ורוצים לדעת עוד על התהליכים האלה, אך כדי להשלים את התמונה חסרים להם נתונים ומידע שיטתי, מהימן ועקבי. **שנתון החברה החרדית בישראל 2022** מכנס בפעם השביעית במקום אחד את מרב המידע הכמותי הקיים היום על החברה החרדית הישראלית, ומסרטט תמונה שלמה ומעודכנת שלה על בסיס מידע סטטיסטי וניתוח נתונים בתחומים רבים וחשובים – דמוגרפיה, חינוך, רווחה ורמת חיים, תעסוקה, אורחות חיים ודפוסי הצבעה בבחירות. הפרק המתחלף בשנתון עוסק השנה בשימוש בשפות, במדדי רווחה ובבטיחות בדרכים.

